

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
HARPUT UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
HARPUT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (FÜHAD)

JOURNAL OF HARPUT STUDIES

Türkçe ve İngilizce yayımlanan uluslararası hakemli sosyal bilimler dergisidir. Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanır.

International peer-reviewed journal of social sciences published in Turkish and English. It is published as two issues a year, in March and September.

Cilt/Volume: 6

Sayı/Issue: 11

Mart/March 2019

ISSN: 2148-2527

Harpur Araştırmaları Dergisi, Research Bible, OpenAire, Google Scholar, Road, DRJI (Directory of Research Journal Indexing), Scientific Indexing Services (SIS), Journal TOCs, ASOS Index, Sobiad, DergiPark ve İSAM tarafından indekslenmektedir.

Sahibi/Owner

Prof. Dr. Kutbeddin DEMİRDAĞ
Fırat Üniversitesi Rektörü

Editörler/Editors

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Doç. Dr. Kürşat ÇELİK

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Hasan ŞENER
Prof. Dr. Burcu ÖZCAN
Doç. Dr. Asef ORUCOV
Prof. Dr. Bahir SELÇUK
Prof. Dr. Murat SUNKAR
Prof. Dr. Akimova ELNERA
Doç. Dr. Zhanat IDRISHEVA
Prof. Dr. Cornel SIGMIREAN
Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Prof. Dr. Yüksel ARSLANTAŞ
Doç. Dr. Venera ANARBЕКOVA

Redaktörler/Redactors

Arş. Gör. Bedirhan ÜNLÜ (Türkçe)
Dr. Öğr. Üyesi H. Gökçe DEMİREL (İngilizce)

Yazışma Adresi/Correspondence Address

Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Elazığ
e-posta: harputumdergi@gmail.com **Tel:** (0424) 2370000/3839-4197

Baskı/Printed By

Fırat Üniversitesi Basımevi-Elazığ

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi,
uluslararası hakemli bir dergidir. Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanır. Yayımlı dili Türkçe ve İngilizcedir. Her hakkı saklıdır. Makale son kabul tarihleri: Mart ayı için **Ocak** ayı sonu, Eylül ayı için ise **Temmuz** ayı sonudur. Makaleler, **intihal.net** intihal programından olumlu rapor alındıktan sonra yayımlanır. Dergimizin yayım kurallarına göre hazırlanmamış makaleler kabul edilmez. Yazıların her türlü hukuki ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Makalelere PDF formatında Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin Web sayfasından ulaşılabilir. Ancak kaynak gösterilmeksizin kullanılamaz.

Danışma ve Hakem Kurulu/Advisory&Referees Board

Prof. Dr. Abdullah İLGAZİ	Dumlupınar Üniversitesi
Prof. Dr. Abdulvahap ÖZCAN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Abdülhalik BAKIR	Bilecik Şeyh Edebali Ün.
Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK	Erzincan Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet AKSİN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet BURAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ	Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet YATKIN	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Akimova ELNERA	Azerbaycan Bilimler Akademisi
Prof. Dr. Ali DERAN	Mersin Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ali YILDIRIM	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Aydın ÇELİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Bahir SELÇUK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Beyhan KESİK	Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. Burcu ÖZCAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Cornel SIGMIREAN	Petru Maior Üniversitesi
Prof. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Emir ERDEN	Nevşehir Üniversitesi
Prof. Dr. Enver ÇAKAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ercan ALKAYA	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal AÇIKSES	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ergün LAFLI	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Füsün KARA	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. H. Mehmet SOYSALDI	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Hamza ATEŞ	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan YÜKSEL	Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İlknur ÖNER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İrfan ALBAYRAK	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. İskender OYMAK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail AYTAÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan ARINÇ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan PEKER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Levent GÖKDEMİR	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ün.
Prof. Dr. Lütfi ÖZAV	Uşak Üniversitesi
Prof. Dr. M. Taner ŞENGÜN	Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Mahmut TEKİN	Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali BEYHAN	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ÇEVİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Zeydin YILDIZ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Murat SUNKAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÇELİKTEN	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK	İzmir Demokrasi Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TURAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Nesrin ALGAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan KILIÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan YAZICI	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer AYTAÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Osman UMAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Recep YILDIRIM	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Saadettin TONBUL	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Salih ÇEÇEN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Selma YEL	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Şener DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Şenol ÇELİK	Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR	Amasya Üniversitesi
Prof. Dr. Tark ÖZCAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Turgut YİĞİT	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur YAVUZ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Y. Cemalettin ÇOPUROĞLU	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Yüksel ARSLANTAŞ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Zahir KIZMAZ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki BOYRAZ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ	Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Asef ORUCOV	Azerbaycan Bilimler Akademisi
Doç. Dr. Erkan Turan DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Esmâ Ülkü KAYA	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan ŞENER	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşat ÇELİK	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Sabri KARADOĞAN	Dicle Üniversitesi
Doç. Dr. Taner YILDIRIM	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Ünal TAŞKIN	Adıyaman Üniversitesi
Doç. Dr. Venera ANARBEKOVA	Celal-Abad Devlet Üniversitesi
Doç. Dr. Zhanat IDRISHEVA	Doğu Kazakistan Devlet Ün.

Bu Sayının Hakemleri/Referees For This Issue

Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Doç. Dr. Doğa Başar SARIİPEK
Kocaeli Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK
Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Tuncay YILMAZ
Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet EROL
Gaziantep Üniversitesi

Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ
Gaziantep Üniversitesi

Doç. Dr. Kürşat ÇELİK
Fırat Üniversitesi

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Enver ÇAKAR

19. Yüzyılda Keban: Demografik Yapı ve Meslekler
(Araştırma Makalesi)

Keban In the 19th Century: Demographic Structure And Occupations 1

Buket EĞİTMEN

1658-1659 (H. 1069) Tarihli Harput Şer'iyeye Sicilinin Tanıtımı ve
Fihristi (Araştırma Makalesi)

*The Presentation and Index of the Harput Shari'ah Register Dated
1658-1659 (A.H. 1069)* 33

Birol AZAR

Kültürün Kimliğe Dönüştüğü Şehir: Harput (Araştırma Makalesi)

The Town Where Culture Transforms Into Identity: Harput 87

Engin SAYLAN-Gökçe CEREV

Yerel Yönetim Çalışanlarının Örgütsel Bağlılık İle İş Doyumları
Arasındaki İlişkiye Yönelik Nicel Bir Araştırma: Elazığ İl Özel İdaresi
Örneği (Araştırma Makalesi)

*A Quantitative Research On The Relationship Between Organizational
Commitment And Job Satisfaction Of Local Government Employees:
Elazig Provincial Special Administration Sample* 103

Yayım İlkeleri ve Makale Yazım Kuralları

Publication Principles And Article Writing Rules 119

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 6, Sayı: 11, Mart 2019, s. 1-31, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 6, Issue 11, March 2019, pp. 1-31

Araştırma Makalesi/Research Article

19. YÜZYILDA KEBAN: DEMOGRAFİK YAPI VE MESLEKLER

Keban In the 19th Century: Demographic Structure And Occupations

Enver ÇAKAR*

Geliş/Received: 06.01.2019

Kabul/Accepted: 19.03.2019

Öz

Bu çalışmada, nüfus defterleri ve salnameler kaynak olarak kullanılmak suretiyle, Keban'ın 19. yüzyıldaki demografik yapısı ve burada icra edilen meslekler hakkında bilgi verilmiştir.

Keban, 1515 yılında Osmanlı idaresine geçtikten sonra uzun süre Çemişgezek Sancağı'na bağlı bir nahiyeye merkezi olarak varlığını sürdürmüştür. 16. ve 17. yüzyıllarda fazla bir öneme sahip olmayan ve bu sebeple de oldukça az bir nüfusu barındıran Keban, 18. yüzyılın başlarından itibaren madencilik faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte hızla büyümüş ve kasaba nüfusu 1835 yılında 1023 haneye (tahmini olarak beş bin kişi) ulaşmıştır.

Keban'daki nüfus, Müslümanların yanı sıra Rum ve Ermenilerden oluşuyordu. Fakat gayrimüslim nüfusun tamamı yerli nüfus olmayıp, madenciliğin başlamasıyla birlikte buraya iskân edilen ve başta madencilik olmak üzere, çeşitli mesleklerde uzmanlaşmış kişilerdi. Rumların hepsi Karadeniz bölgesinden, özellikle de başka bir maden bölgesi olan Gümüşhane'den buraya gelmişlerdi. Müslümanlar ise daha ziyade çevre köylerden ve kasabalardan Keban'a gelerek yerleşmişlerdi. Yine kasabaya yakın olan köylerden birçok Müslüman hane de madenlerde kışlakçı olarak tayin edilmişti.

Madencilik sayesinde 18. yüzyılın başlarından itibaren bir cazibe merkezi haline gelen Keban, madenciliğin önemini kaybettiği 19. yüzyılın sonlarına doğru ise hızla sönükleşmiştir. Nüfusun önemli bir kısmı yapacak başka bir iş bulamadığı için kasabadan göç ederek başka yerlere yerleşmiştir. Keban'ın bu vaziyeti 20. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiş, Etibank Simli Kurşun Tesisleri'nin faaliyete başladığı 1953 yılından itibaren tekrar gelişme kaydetmiştir. Bu tesislerin 1983 yılında faaliyetlerini durdurmasıyla büyüme süreci tersine dönen Keban, bugün

* Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, ecahar@firat.edu.tr; <https://orcid.org/0000-0002-2601-2013>

Türkiye'deki en büyük barajlardan birine sahip olması, kültür bahlıkçılığı (alabalık) ve turizm sayesinde yeniden nisbi bir canlama içerisine girmiştir.

Anahtar Kelimeler: Keban, Maadin-i Hümayun, Elazığ, nüfus, meslekler.

Abstract

In this study, the demographic structure of Keban in 19th century and the professions that were performed in Keban is investigated by using population records and provincial annuals as sources.

Keban, after the Ottoman administration in 1515, has long existed as a district center affiliated to the Sanjak of Çemişgezek. In the 16th and 17th centuries, Keban did not have much importance as before. Therefore had a very small population, but afterwards the population grew rapidly with the start of the mining activities from the beginning of the 18th century, and the town population reached 1023 households (estimated as five thousand people) in 1835.

The population in Keban consisted of Greeks and Armenians as well as Muslims. However, the entire non-Muslim population was not a native population which were settled there after the start of mining activities. They were specialized in various professions, mainly in mining. All of the Greeks came from the Black Sea region, especially from another mining region, Gumushane. The Muslims, however, came from the surrounding villages and towns to come to Keban. Again, many Muslim households from the villages close to the town were appointed as the winterers in the mines.

Thanks to mining, Keban became a center of attraction since the beginning of the 18th century. Afterwards population in Keban diminished rapidly by the end of the 19th century when mining had lost its importance. Since a significant portion of the population could not find another job to do, they migrated from the town and settled elsewhere. This situation of Keban continued until the middle of the 20th century and it has been improved since 1953 by Etibank when Simli Kurşun Facilities started to operate. This property of the Kebun rotating reverse the growth process by stopping its activities in 1983. Today Keban has one of the largest dams in Turkey and through aquaculture (trout) and tourism, Keban nowadays has gained its revival.

Keywords: Keban, Maadin-i Hümayun, Elazığ, population, professions.

Giriş

Bugün Elazığ ilinin bir ilçesi olan Keban, daha ziyade, 1965-1975 yılları arasında inşa edilen *Keban Barajı* ile tanınmaktadır. Fakat burası Osmanlı Döneminde maden rezervleriyle (özellikle gümüş ve kurşun) ünlüydü. Ayrıca 1775 yılında Keban ve Ergani madenlerinin idarî olarak bir araya

getirilmesiyle oluşturulan *Maadin-i Hümayun Emaneti*'nin¹ de merkeziydi. Bundan dolayı Keban, Osmanlı taşrasında hem yönetim hem de iktisadi açıdan önemli bir yere sahipti.

Keban'ın 19. yüzyıldaki demografik yapısı ile orada icra edilen mesleklerin incelendiği bu çalışma, önemli ölçüde arşiv belgelerinden faydalanılmak suretiyle kaleme alınmıştır. Çalışmanın temel kaynaklarını ise nüfus ve kefalet defterleri ile salnameler oluşturmaktadır.

Defterlerden ilki ve en önemlisi olan 1835 (15 Ramazan 1250) tarihli Keban Madeni Nüfus Defteri², Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde Nüfus Defterleri (NFS-d) tasnifinde 2683 numara ile kayıtlıdır. Bu defter, Keban Kasabası'nın nüfusunu ayrıntılı olarak gösteren yegâne defterdir ve tamamı 111 sayfadır. Sayfalar arşiv idaresince sonradan numaralandırılmıştır ve son sayfa boştur. Defterin 110. sayfasında Keban'daki hane sayısı ve erkek nüfusun genel toplamı verilmiştir. Ayrıca her mahalle kaydının sonunda o mahallenin toplam hane sayısı ile nüfusu da yazılmıştır. Fakat o sırada Keban'da bulunmayanlar toplam nüfusa dâhil edilmemiştir. Bunların isimleri yazılmış, üstüne kırmızı mürekkeple nerede oldukları da belirtilmiştir (mesela diyar-ı âherde, Deraliyye'de, Guleman'da, Adana'da, Harpurut'ta gibi). Defterin 2-46. sayfalarında Müslüman nüfus, 46-84. sayfalarında Ermeni nüfus (ehl-i zimmet reâyâ), 84-110. sayfalar arasında da Rum taifesinin nüfusu yer almaktadır. Defterde herhangi bir mesleği icra edenlerin isimlerinin üstüne ne işle meşgul oldukları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yine belirli bir işi olmayanların isimleri üstüne "boş" notu düşülmüştür. En küçüğünden en yaşlısına, bütün erkeklerin kaç yaşında oldukları ve varsa zihinsel veya bedensel özürlü belirtilmiş³, fakat boyu, saç ve sakal rengi gibi fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde, Kâmil Kepeci tasnifinde 6304 numara ile kayıtlı olan bir yoklama defterinde de Keban'a ait bazı nüfus verilerine ulaşmak mümkündür. Fakat defterin önemli bir kısmı (25-84. sayfalar) *Gümüş Kazası*'na aittir ve bu kazadaki madenci, tüccar ve cizye mükellefi ziraat

¹ Fahrettin Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, TTK, Ankara, 1997, s. 15.

² Osmanlı Devleti'nde ilk düzenli nüfus sayımları 1831 yılında yapılmıştır. Bu sayımlarda kadınlar sayılmamış sadece erkek nüfus, yaşları ve fiziksel özellikleriyle kaydedilmiştir. Osmanlı nüfus sayımları hakkında daha fazla bilgi için bkz. Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)-Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul, 2003; Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, 2. Baskı, Ankara, 1997.

³ "A'rec", "meflüc", "yekçeşm", "gözleri şaş", "alil" ve "mezcüb" olanlar, isimlerinin hemen altında belirtilmiştir.

ehlinin kayıtlarını ihtiva etmektedir. Defterde Keban'a ayrılan kısım ise 2-20. sayfalar arasındadır. Bu kısımda Gurre-i M. 1260 (Ocak 1844) tarihinde Müslüman⁴ nüfusun yoklaması yapılmıştır. Defterin başında, Keban'daki müslim ve gayrimüslim yoklama defteri olduğu belirtilmekle⁵ birlikte, özellikle gayrimüslimler ve bazı Müslüman mahalleleri defterde mevcut değildir.

Keban'a ait iki kefalet defteri⁶ de vardır. Yine Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde 2685 ve 2686 numaralarla kayıtlı olan bu defterlerden ilki Hicri 1262 (Miladi 1845/1846) tarihli olup Müslüman erkeklerin isimlerini ve kefillerini, 29 Z. 1263 (8 Aralık 1847) tarihli olan ikincisi de Ermeni ve Rum milletinden olan erkeklerin isimlerini ve kefillerini göstermektedir.

Yukarıda muhteva ve özelliklerinden bahsedilen defterlerden başka, Keban'ın 19. yüzyılın ikinci yarısındaki nüfus yapısı, mahalle taksimatı ve idari taksimatı konularında ise, Ma'muretü'l-aziz ve Diyarbekir vilayet salnamelerinden istifade edilmiştir.

1. Keban'ın İdari Yapısı

Keban, Osmanlı idaresinin ilk zamanlarında Çemişgezek Sancağı'na bağlı bir nahiyeydi⁷. Bu nahiyenin, 1518'de Kergah, Mişellü, Kırnir, Rabat ve Hidi olmak üzere 5 köyü vardı⁸. Bunlardan Rabat (Ribat) bugünkü Keban olup, nahiyenin de merkeziydi. Keban Nahiyesi, 1541 yılında 7⁹, 1566 yılında ise 8 köyden¹⁰ oluşuyordu.

⁴ Defterde, doğum ve ölümler, tarihleriyle birlikte kaydedildiği gibi, Keban dışında olanlar ve Keban'a geri dönenler veya başka bir yere göç ederek oraya yerleşenler de tarihleriyle birlikte ayrıca belirtilmişlerdir. Yine deftere kaydedilen erkeklerin fiziksel özelliklerinden ve yaşlarından da bahsedilmiştir (mesela "*Bâzîrgân oğlu orta boylu kır bıyıklı kavâs Ahmed sinn 52*" gibi).

⁵ "*Keban ma'den-i hümayûnunda yerlû ve mütemekkin olan ehl-i İslâm ve re'âyânın ve Rum millet-i taifesinin yoklama defteridir*". BOA, KK-d, no: 6304, s. 1.

⁶ Güvenlik içerikli kefalet defterlerinde geçen kefalet, şahsın ve kendisine kefil olunan şahısların, yapılmaması istenilen hususları yapmayacağına veya yerine getirmeye söz verdiği şeyleri yerine getireceğine dair bir tür söz verme, taahhütte bulunmadır (Şenol Çelik, "1261/1845 Tarihli Harput Kefalet Defteri ve Bu Deftere Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Harput Şehri", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, I/1, Elazığ, 2014, s. 22). Bu tür defterler, mahalle ve köylerde sakin olan erkeklerle onlara kefil olanların kimliklerini içermektedir.

⁷ Çemişgezek Sancağı ve nahiyeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, TTK, Ankara, 1999, s. 29-33.

⁸ BOA, TD, no: 64, s. 783.

⁹ TKA, TD, no: 164, v. 139b-141a.

¹⁰ TKA, TD, no: 106, v. 56a-60a.

Keban'daki madenlerin 1708 yılında işletilmeye başlandığı ve 1730 yılına kadar kesintisiz olarak işletildiği bilinmektedir. Fakat bu tarihte meydana gelen deprem ve bölgedeki aşiretlerin maden mağaralarını ve fırınlarını tahrip etmeleri sebebiyle üretim faaliyetlerine 20 yıl ara verilmiştir. 1751 yılında başlatılan onarım faaliyetleri sonucunda 1758 yılında yeniden üretime başlanmış¹¹, 1775 yılında ise Keban ve Ergani madenleri tek bir yönetim altında birleştirilerek *Maadin-i Hümayun Emaneti* kurulmuştur¹². Böylece Keban, bölgesinde idarî bakımdan üstün ve ayrıcalıklı bir konuma yükselmiştir. Zira bu emanetin merkezi Keban'dı ve maden emînleri de uzun bir süre burada oturmuşlardır.

1775 yılında Maadin-i Hümayun Emaneti'nin kurulmasından sonra, daha önce Keban Madeni'ne kömür ve kütük sağlamakla mükellef olan kazalar mali ve idari açılardan bu emanete bağlanmıştır. Öyle ki, 1832 yılında *Keban, Ergani, Çüngüş, Çermik, Siverek, Ebutahir, Palu, Harput, Eğin, Kuruçay, Gürcanis, Eğil ve Kemah* kazaları ile *Çarsancak, Arapgir ve Malatya* sancakları Maadin-i Hümayun Emaneti'ne bağlıydı¹³. Dolayısıyla bir eyalet büyüklüğündeki bölgeyi kapsayan Maadin-i Hümayun Emaneti'ni yöneten emînler de oldukça geniş yetkileriyle âdeta bir beylerbeyi statüsüne sahiplerdi ve bunların çoğu vezir-paşa rütbesindeki üst düzey Osmanlı yöneticileriydi¹⁴.

1836 yılında Maadin-i Hümayun Emaneti, kaza ve sancaklarıyla birlikte, yeni oluşturulan Sivas Müşirliği'ne bağlandı. Bu tarihten itibaren müstakil ve serbestiyet üzere yönetilen bir idari birim olmaktan çıkan¹⁵ bu emanet, 1839 yılında ise Diyarbekir Müşirliği'ne dâhil edildi¹⁶.

Tanzimat Döneminde yapılan düzenlemeler çerçevesinde, 1842 yılında eyaletlerin müşirler, eyalet dâhilinde bulunan sancakların kaymakamlar,

¹¹ Hasan Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, Sivas, 1997, s. x; Fahrettin Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. xxx.

¹² Fahrettin Tızlak, "Ma'adin-i Hümayun Emanetinin Osmanlı İdari Düzenindeki Yeri (1775-1867)" *XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 12-16 Eylül 1994, Kongreye Sunulan Bildiriler*, III, Ankara, 1999, s. 927-928; Hasan Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xii.

¹³ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xix.

¹⁴ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xv.

¹⁵ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xix.

¹⁶ İbrahim Yılmazçelik, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır*, TTK, Ankara, 1995, s. 136; H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xix-xx.

sancağı oluşturan kazaların da müdürler vasıtasıyla yönetilmesi kararlaştırıldı¹⁷. Bu karardan sonra, Maadin-i Hümayun Emaneti yine Diyarbekir Müşirliği içinde yer almakla birlikte, bir sancak haline getirilerek¹⁸ yönetimine bir kaymakam, kazalarına da birer müdür tayin edildi.

1845 yılına gelindiğinde, Harput ve Maadin-i Hümayun'a bağlı kazalar Diyarbekir Eyaleti'nden ifraz edilerek ayrı bir mutasarrıflık haline getirildi. Ancak ertesi yıl Harput müstakil eyalet yapıldığından Maadin-i Hümayun kazaları da bu yeni eyalete bağlandı¹⁹.

Ma'mûretü'l-Aziz Sancağı'nın kurulmasından sonra Keban Madeni, kaza statüsüyle bu yeni sancak içerisinde yer aldı. Keban Madeni Kazası'nın da 1869 yılında *Eğın, Arabgir, Arguvan ve Çemişgezek* olmak üzere dört nahiyesi vardı²⁰. Fakat bu idarî yapı da çok sürmemiş, ertesi yıl Eğın ve Arabgir kaza yapılırken Arguvan Arabgir Kazası'na dâhil edilmiştir. Dolayısıyla bu tarihte sadece Çemişgezek Nahiyesi Keban Madeni Kazası'na bağlıdır²¹ ve bu idari yapısı 1876 yılına kadar devam etmiştir²². 1877 yılında Ma'mûretü'l-Aziz Sancağı Diyarbekir Vilayeti'ne tabi olmaktan çıkartılarak önce eyalet, sonra mutasarrıflık, 1878 yılında da vilayet yapılmıştır. Ancak Keban Madeni Kazası'nın idarî statüsünde önemli bir değişiklik olmaması ve merkez sancak olan Ma'mûretü'l-Aziz'e bağlı kalmaya devam etmiştir²³.

1884 ve 1894 yıllarında Keban Kazası, merkez köyler ile Arguvan Nahiyesi'nden oluşuyordu²⁴. Fakat 1907 yılında kayda değer değişikliklerin olduğu ve Keban Kazası'nın, *Muşar, İsa Karaca, Tahir (Arguvan), Eymir ve Dirican* olmak üzere 5 nahiyeye taksim edildiği görülmektedir²⁵. Aslında bu değişiklik de Arguvan Nahiyesi'nin kendi içerisinde yeni nahiyelere bölünmüş olmasından kaynaklanmıştır. Çünkü bu yeni nahiyelerin merkez ve köyleri 1894 yılında Arguvan Nahiyesi dâhilinde yer alıyordu.

¹⁷ F. Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. 49.

¹⁸ 1844 yılı başlarında (Gurre-i Muharrem 1260) Maadin-i Hümayun Sancağı'ndan bahsedilmesi, uygulamaya bu tarihte veya öncesinde başladığına işaret etmektedir. Bkz. BOA, KK-d, no: 6304, s. 2.

¹⁹ Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ, 1999, s. 29-30.

²⁰ 1286 (1869/1870) Tarihli Diyarbekir Vilayet Salnamesi, s. 56.

²¹ 1287 (1870/1871) Tarihli Diyarbekir Vilayet Salnamesi, s. 56-58.

²² 1293 (1876/1877) Tarihli Diyarbekir Vilayet Salnamesi, s. 105.

²³ Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, s. 35.

²⁴ 1301 (1883/1884) Tarihli Ma'mûratü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 61; 1312 (1894/1895) Tarihli Ma'mûretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 66-69.

²⁵ 1325 (1907/1908) Tarihli Ma'mûretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 179.

1923 yılında Karaca Nahiyesi lağvedilmiş, Eymir Nahiyesi'nden 13 köy ise Hekimhanı'na dâhil edilmiştir²⁶. 1926 yılında yapılan idari düzenlemeler sonucunda ise, Arguvan Nahiyesi Malatya iline, Muşar (Aydınlar) Nahiyesi de Elazığ'ın Baskil ilçesine bağlanarak Keban'dan ayrılmıştır²⁷. Bu arada Dirican'ın da nahiye statüsü kaldırılmış olmalıdır. Çünkü bu nahiyeden artık bahsedilmemektedir. 1937 yılında Ağın Nahiyesi'nin Keban'a bağlanması kararı alınmış²⁸ ise de 1946 yılında burada da müstakil belediye teşkilatı kurulmuştur²⁹. Bu sebeple, bugün Keban ilçesinin nahiyesi (bucağı) yoktur ve ilçe, bir merkez ile 30 köyden oluşmaktadır.

2. Keban Kasabasının 19. Yüzyıldaki Genel Görünümü

Elazığ'ın 46 km. kuzeybatısında yer alan Keban, baraj yapılmadan önce Karasu ile Murat ırmaklarının birleşerek Fırat'ı oluşturdukları yerden 10 km kadar güneyde kurulmuştur. Burası kuzey ve batıdan Fırat, güneyden Keban Çayı ve doğudan da dik yamaçlarla çevrilmiştir. Özellikle doğudaki ve güneydeki alanlar ile Fırat'ın karşı kıyılarının çok eğimli olması kasabanın gelişimini sınırlandırmıştır³⁰.

1835 yılında çarşı ve mahallelerden oluşan Keban Kasabası'nda Maden Emni tarafından kullanılan bir saray vardı³¹. Bu sarayda 1 kapıcı ve 1 kâtibin yanı sıra 7 saraydar vazife yapıyordu. Kasabanın çarşısında da çok sayıda esnaf, zanaatkâr ve tüccar örgütlenmişti ve çarşının güvenliğinden sorumlu bekçileri vardı. Fakat Keban'ın en önemli mimari yapısı, bir külliye halinde inşa edilmiş olan *Ziyaiye Camii* idi. Kallar Mahallesi'nde yer alan bu külliye, caminin yanı sıra, bir medrese ve 350 cilt kitabın bulunduğu bir kütüphane ile bir tekke (Kadiri tekkesi) ve bir hamam da bulunuyordu. Bütün bu yapılar Keban'da uzun süre maden emniyeti yapmış olan *Yusuf Ziya Paşa*³² tarafından 1212 (Miladi 1797/98) yılında yaptırılmış³³ ve

²⁶ BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Kutu no: 12, Dosya no: 36, Sıra no: 15.

²⁷ Ali Yiğit, Keban Kasabası'nın Kuruluş ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler", *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 6 (1997), s. 418.

²⁸ Kararnamesi ise 1938 yılında yazılmıştır. Bkz. BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Kutu no: 76, Dosya no: 56, Sıra no: 4; BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Kutu no: 83, Dosyan no: 35, Sıra no: 2.

²⁹ BCA, Fon Kodu: 30.11.1.0, Kutu no: 186, Dosya no: 31, Sıra no: 20.

³⁰ Ali Yiğit, "Keban Kasabası'nın Kuruluş ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler", s. 411-412.

³¹ Kallar Mahallesi'nde yer alan bu saray, maden eminlerinin oturduğu ön bahçeli ve oldukça büyük bir yapıydı. 1960'lı yıllara ulaşmayı başaran bu yapı, bugün mevcut değildir. Sait Bilgin, *Dünden Bugüne Keban*, İstanbul, tarihsiz, s. 37-38.

³² Yusuf Ziya Paşa hakkında bilgi için bkz. Kemal Beydilli, "Yûsuf Ziyâ Paşa", *DİA*, 44, İstanbul, 2013, s. 34-37.

ihtiyaçlarının karşılanması için de zengin vakıflar bağlanmıştı³⁴. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde de faaliyette olan Keban'daki medresede 1907 yılında yüz kadar öğrenci tahsil görüyordu³⁵. Keban'ın ikinci önemli dinî yapısı ise *Kürtkendi Camii* olup, bu cami de Yusuf Ziya Paşa tarafından yaptırılmıştır³⁶.

Medrese ve camilerden başka, Keban Kasabası'nda 1894 yılında ikisi Rumlara ve ikisi de Ermenilere ait olmak üzere 4 kilise vardı. Ermeni kiliselerinden *Karabit Kilisesi* Paluçarşusu Mahallesi'nde, *Meryem Ana Kilisesi* Çarşubaşı Mahallesi'nde, Rum kiliselerinden *Toma Kilisesi* Kallar Mahallesi'nde, *Meryem Ana Kilisesi* de Cirid Meydanı'nda bulunuyordu³⁷. Yine Çarşubaşı Mahallesi'nde biri Ermeni Kilisesi vakfı, ötekisi *Rum Pavlenk Hanı* olmak üzere iki han da vardı³⁸.

Keban'da yaşayanların en önemli geçim kaynağı hiç şüphesiz madencilikti. Bundan dolayı kasabada, maden mağaralarının yanı sıra bir kalhane de vardı. Keban'daki cevher mağaralarında ve fırınlarında çok sayıda insan istihdam edilmişti. Yine maden üretimine bağlı olarak Fırat Nehri üzerinde nehir taşımacılığı da yapılıyordu. Gemicibaşı veya Sefinebaşı Mahallesi adıyla bilinen iskelenin olduğu mevkide çok sayıda gemici ve kelekçi³⁹ hizmet vermekteydi. Kara taşımacılığında ise daha ziyade eşek ve katırlar kullanılmaktaydı.

3. Mahalleler

Keban'ın 16. yüzyılda mahalleleri bulunmadığına göre, maden ocağının işletilmeye başlandığı 18. yüzyıldan itibaren kasabaya yoğun bir nüfus akışı olmuş ve buna bağlı olarak da yeni mahalleler kurulmuştur.

³³ Yusuf Ziya Paşa Külliyesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Yusuf Ziyâ Paşa Külliyesi", *DİA*, 44, İstanbul, 2013, s. 37-38.

³⁴ Yusuf Ziya Paşa Vakfı'nın gelir ve gider kalemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kürşat Çelik, "Keban'da Yusuf Ziya Paşa Külliyesi Vakfı", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1/1, Elazığ 2014, s. 49-64.

³⁵ 1325 (1907/1908) Tarihli Ma'muretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 28.

³⁶ 1301 (1883/1884) Tarihli Ma'muretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 128, 143-144; 1325/1907 Tarihli Ma'muretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 179.

³⁷ 1312 (1894/1895) Tarihli Ma'muretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 28. Aynı salnamede, Çarşubaşı Keban'ın mahalleleri arasında gösterilmemektedir. Muhtemelen buradaki "mahalle" tabiriyle kilisenin mevkisi vurgulanmak istenmiştir. Nitekim Çarşubaşı ismi bugün de bir mevki adı olarak varlığını sürdürmektedir. Cirit Meydanı ise eski lise binasının olduğu yerdi ve burada 1940'lı yıllara kadar cirit oynanıyordu. Bkz. Sait Bilgin, *Dünden Bugüne Keban*, s. 47.

³⁸ 1312 (1894/1895) Tarihli Ma'muretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 46.

³⁹ Kelekcilerin iskele olarak kullandıkları *Keleklik* adıyla anılan yer, Gemibaşı'ndan 200 metre aşağıdaydı. Sait Bilgin, *Dünden Bugüne Keban*, s. 46.

1835 yılında Keban'ın *Kallar, Paluçarşusu, Kürtkendi, Nimri, Gemicibaşı, Arapgir ve Yukarımahalle* olmak üzere yedi mahallesi vardı. Kürtkendi ve Nimri mahalleleri sadece Müslümanların yaşadığı mahallelerdi. Buna karşın, Gemicibaşı ve Arapgir mahallelerinde Ermeniler, Yukarımahallede ise Rumlar meskûndü. Kallar Mahallesi'nde Müslümanlar ve Rumlar birlikte yaşarlarken, Paluçarşusu'nda ise Müslüman, Rum ve Ermeniler bir arada yaşıyorlardı. Kasabanın hane sayısı bakımından en kalabalık mahallesi, toplam 515 hane ile Paluçarşusu idi. Bunu toplam 221 hane ile Kallar Mahallesi takip etmekteydi. Fakat erkek nüfusuna göre değerlendirdiğimizde, Keban'ın en kalabalık mahallesinin 587 nüfusla Gemicibaşı Mahallesi olduğu anlaşılmaktadır. Burada hane başına düşen erkek nüfus 2,98'dir. Oysa Paluçarşusu'nda hane başına düşen erkek nüfusu 2,22'dir. Keban'ın en küçük mahallesi ise 40 hane ile Nimri Mahallesi'dir.

1845-1847 yıllarında Keban'ın *Sefinebaşı (Gemicibaşı), Paluçarşusu, Arapgir, Kallar, Kürtkendi ve Nimri* olmak üzere 5 mahallesi vardı. Bunlardan Kürtkendi ve Nimri mahallelerinde sadece Müslümanlar, Sefinebaşı'nda Ermeniler, Kallar Mahallesi'nde Müslüman ve Rumlar, Paluçarşusu'nda ise Müslüman, Ermeni ve Rumlar meskûndü⁴⁰. Dolayısıyla bu mahallerin nüfus yapısı 1835 yılından farklı değildi. Fakat 1846/47'de Arapgir Mahallesi'nde Ermeni ve Rumların bir arada yaşamaları ve Yukarımahalle'den de hiç bahsedilmemesi oldukça dikkat çekmektedir. Halbuki 1835 yılı nüfus kayıtlarında, Arapgir Mahallesi'nde Ermenilerin, Yukarımahalle'de ise Rumların oturduğu görülmektedir. Bu durumda, Yukarımahalle'nin aslında Arapgir Mahallesi'nin bir parçası olduğu söylenebilir.

1845/46 yılında Kürtkendi Mahallesi'nin imamı Mehmed Efendi bin Ömer Efendi, birinci muhtarı Kefensizoğlu Hacı İbrahim bin Muhammed, ikinci muhtarı da Güvendikoğlu Hüseyin bin Ahmed idi⁴¹. Kallar Mahallesi'nin imamı Ali Efendi bin Abdurrahman Efendi, birinci muhtarı Leblebicioğlu Mehmed bin Halil, ikinci muhtarı da Bayındırlıoğlu Osman bin Mustafa'ydı⁴². Paluçarşusu Kallar'a, Nimri Mahallesi de Kürtkendi'ye tabi olduğu için ayrıca muhtarları yoktu. Gayrimüslimlerin de kocabaşları ve muhtarları vardı.

1894 yılında Keban'ın *Kallar, Paluçarşusu ve Kürtkendi* olmak üzere üç mahallesinin olduğu görülmektedir. Kallar Mahallesi'nde Rum ve Ermeniler, Paluçarşusu ve Kürtkendi mahallelerinde ise sadece Müslümanlar meskûndü. Dolayısıyla kasabanın nüfus bakımından en kalabalık mahallesi

⁴⁰ BOA, NFS-d, no: 2685, s. 2-62; BOA, NFS-d, no: 2686, s. 2-87.

⁴¹ BOA, NFS-d, no: 2685, s. 2. Güvendikoğlu Hüseyin bin Ahmed Nimri Mahallesi'nde de yazılmıştır.

⁴² BOA, NFS-d, no: 2685, s. 35.

de, toplam 209 hane ve 734 kadın ve erkek nüfusuyla Kallar'dı⁴³. Bu tarihte artık Arapgir, Gemicibaşı, Yukarımahalle ve Nimri⁴⁴ adlı mahallelerden bahsedilmemektedir. Nüfusun da 1835 yılına nazaran azalmış olması, kasabanın önemli miktarda dışarıya göç verdiğini göstermektedir⁴⁵. Zira madencilige bağlı olarak kasabada yerleşmiş olan Ermeni ve Rum erkek nüfusu 1894 yılında 238'e düşmüştür. Oysaki 1835 yılında gayrimüslim erkek nüfusu 1600 idi. Bu durumda kasabadaki gayrimüslim nüfusunda %85 oranında bir azalmanın meydana geldiği anlaşılmaktadır. Bunun da temel nedeni Keban'daki madencilik faaliyetinin 19. yüzyılın sonlarında artık etkinliğini yitirmiş olmasıdır.

Keban Kasabası'ndaki Kallar Mahallesi, adını maden külçelerinin eritilip ayrıştırıldığı işletmeden alırken, Paluçarşusu muhtemelen burada esnafılık yapan veya ticaretle uğraşan Palulu ilk sâkinlerinden⁴⁶, Kürtkendi Mahallesi Kürt nüfusundan, Gemicibaşı Mahallesi gemicilik yapılan alandan⁴⁷, Yukarımahalle de konumundan dolayı⁴⁸ bu şekilde isimlendirilmiştir. Nimri adı ise oldukça ilginçtir. Zira bugün Keban ilçesine bağlı köylerden biri olan Nimri (Pınarlar), kasabanın mahallesi olamayacak kadar uzak bir mesafededir. Ayrıca bu köy Fırat Nehri'nin öte tarafında yer aldığı için 19. yüzyılın ortalarına kadar Arapgir Kazası'na bağlıydı⁴⁹. Dolayısıyla bu mahallenin Nimri Köyü'nden gelenler tarafından kurulduğu ve zamanla Kürtkendi Mahallesi ile birleşerek ismen ortadan kalktığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Nitekim daha 1845/46 yılında Nimri Mahallesi idarî bakımdan Kürtkendi Mahallesi muhtarlığına tabiydi⁵⁰.

⁴³ 1312 (1894/1895) Tarihli Ma'muretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 67.

⁴⁴ Nimri, 1894'te Keban'a bağlı 114 hane ve 536 toplam nüfuslu bir köydür. Bkz. 1312 (1894/1895) Tarihli Ma'muretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 67.

⁴⁵ 1846 tarihli kefalet defterinden anlaşıldığına göre çok sayıda Ermeni özellikle İstanbul, Harput ve Arapgir'e göç ederek yerleşmiştir (bkz. BOA, NFS-d, no: 2686, s. 2-61). Rumlar ise Gümüşhane ve Harput'a gitmişlerdir (BOA, NFS-d, no: 2686, s. 65-81).

⁴⁶ Mesela, Paluluların kendi memleketlerinden getirdikleri tütün ve kelek tulumlarını burada sattıkları ve bu nedenle mahallenin Paluçarşısı adıyla anıldığına dair bir rivayet bilinmektedir. Bkz. Sait Bilgin, *Dünden Bugüne Keban*, s. 23.

⁴⁷ *Gemibaşı* adıyla da bilinen bu yer, Fırat Köprüsü'nden 50 m aşağıda bulunuyordu ve 1936 yılına kadar bu mevkide gemi işletiliyordu. Bkz. Sait Bilgin, *Dünden Bugüne Keban*, s. 47.

⁴⁸ Nüfus defterinde bu mahallede sâkin olan Rum tâifesi için şu ifade kullanılmaktadır: "Tâife-i mezbûrun hark üzerinde olan Yukarı Mahalle dimekle ma'rûf mahallede kâin nüfusun..." , BOA, NFS-d, no: 2683, s. 90.

⁴⁹ Mesela 1643 yılında Nimri Köyü Arapgir Kazası'na bağlıydı. Bkz. BOA, KK-d, no: 2600, s. 5.

⁵⁰ "Der mahalle-i Nimri 'an tâbi'-i mahalle-i Kürtkendi", BOA, NFS-d, no: 2685, s. 29.

Keban'ın bugün *Değirmenbaşı, Kallar, Fırat ve Baraj* olmak üzere üç mahallesi vardır. Bunlardan Değirmenbaşı Paluçarşısı⁵¹, Fırat Mahallesi ise Kürtkendi Mahallesi'dir⁵². Kallar ismi aynen korunduğuna göre, Baraj Mahallesi yakın zamanda kurulmuş bir yerleşim alanı olmalıdır. Çünkü, yukarıda da ifade olunduğu üzere, 1894 yılında Keban'ın Kallar, Paluçarşusu ve Kürtkendi olmak üzere üç mahallesi vardı.

4. Nüfus

Keban, 16. yüzyılda nüfusu 11 haneyi geçmeyen küçük bir köy konumundaydı. Bu köy, madencilik başladığı 18. yüzyılın başlarından itibaren hızla büyümüş ve hane sayısı 1835 yılında 1000'i geçmiştir. Bu nüfus artışı doğal bir artış olmayıp, dışarıdan alınan göçler sayesinde olmuştur. Nitekim 1518-1566 yılları arasında Keban'da hiç gayrimüslim yok iken, madencilik başlamasıyla birlikte çok sayıda Ermeni⁵³ ve Rum⁵⁴ Keban'a yerleştirilmiştir. Ayrıca çevre köylerde ve kasabalarda meskûn olan Müslümanlardan da Keban'a göçenlerin sayısı bir hayli fazlaydı.

Tablo-1: Erkek Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı (1835)

Mahalleler	Müslüman		Ermeni		Rum		Toplam	
	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus	Hane	Nüfus
Kallar	136	275	-	-	65	126	221	451
Kallar (Kışlakçı)	20	50	-	-	-	-	-	-
Paluçarşusu	73	157	80	205	70	137	231	515
Paluçarşusu (Kışlakçı)	8	16	-	-	-	-	-	-
Kürtkendi	155	351	-	-	-	-	155	351
Nimri	40	90	-	-	-	-	40	90
Gemicibaşı	-	-	197	587	-	-	197	587
Arapgir	-	-	88	253	-	-	88	253
Yukarımahalle	-	-	-	-	91	166	91	166
Bekâr	-	-	-	22	-	104	-	2413
Toplam	432	939	365	1067	226	533	1023	2539

⁵¹ Sabit Bilgin, *Osmanlı Döneminde (1725-1920) Keban Madeni Eminleri ve Keban Kaymakamları*, İstanbul, 2014, s. 159.

⁵² Bu mahalle 1950'li yıllara kadar Kürt Köyü adıyla bilinmekteydi. Sait Bilgin, *Dünden Bugüne Keban*, s. 23.

⁵³ Mesela Ermeniler arasında Eğinli, İçmeli, Çüngüşlü, Çemişgezekli, Diyarbakırlı, Ağınlı ve Arapgirli olanlar vardı. Eğin (Kemaliye)'den gelenler daha ziyade tüccarlık yapıyorlardı (bkz. BOA, NFS-d, no: 2683, s. 47, 49, 52, 53, 56, 58, 83, 84).

⁵⁴ Trabzon ile Gümüşhane arasındaki dağlarda yaşayan ve madencilik işinde uzmanlaşan Rumlar Keban'a getirilerek yerleştirilmiş olmalıdır. Bkz. F. Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. 113.

1835 yılında Keban’da toplam olarak 1023 hane ve 2539 erkek nüfus⁵⁵ bulunmaktaydı. Bu dönemde yapılan nüfus sayımlarında kadınlar yazılmıyordu. Erkek sayısı kadar kadın nüfus olduğunu varsaydığımızda⁵⁶, Keban’ın bu tarihteki tahmini nüfusu 5.078 olmaktadır. Fakat 1894 yılına gelindiğinde kasaba toplam nüfusunun (kadın ve erkek) 690’ı Müslüman ve 455’i de gayrimüslim olmak üzere 1145’e, hane sayısının da 337’ye düştüğü görülmektedir⁵⁷. Buna paralel olarak mahalle sayısı da 7’den 3’e düşmüştür. Bu düşüşün sebebi, madencilik faaliyetlerinin artık eski önemini yitirmiş olmasıyla izah edilebilir.

1835 yılı nüfus sayımında Keban’da kayıtlı olan bütün erkekler sayılmış ve isimleri nüfus defterine kaydedilmiştir. Fakat o tarihte çeşitli sebeplerden dolayı Keban’ın dışında bulunanlar toplam nüfusa dâhil edilmemiştir ki, bunların sayısı 250 kadardır. Keban dışında bulunanlar, nüfus defterinde genellikle “*diyar-ı âherde*” ifadesiyle işaretlenmişlerdir. Ayrıca İstanbul’da olanlar “*Deraliyye’de*”, Asakir-i Mansûre ordusuna mensup olanlar, “*Asâkir-i mansûrede*” şeklinde, isimlerinin hemen yanında kırmızı mürekkeple belirtilmişlerdir. Bunların dışında, bazı isimlerin de hangi şehir veya kasabada oldukları da not edilmiştir (mesela; *Akdağ’da*, *Guleman’da*, *Gümüshane’de*, *Harpurut’da*, *Trabzon’da*, *Sivas’da*, *Adana’da*, *Maraş’da*, *Konya’da*, *Ergani’de* ve *Kemah’da* şeklinde).

Nüfus yapısını incelediğimizde, kasaba nüfusunun Müslüman, Ermeni ve Rumlardan oluştuğu görülmektedir. Müslümanlar 432 hane ve 939 erkek nüfusa sahipti. Fakat en az 165 erkek nüfus da çeşitli sebeplerden dolayı Keban’ın dışında bulunuyordu. Müslüman hane sayısı, Rum ve Ermeni hanelerinden fazlaydı ve toplam hane sayısı içerisinde % 42,23’lük bir paya sahipti. Ancak nüfus bakımından bu oran % 36,98’e düşmektedir (bkz. Tablo-2). Bu tablonun oluşmasında dışarıya yapılan münferit göçlerin etkisi büyüktür. Ayrıca gayrimüslimlerden 126 bekâr erkek, yanında aileleri olmadığı halde, çalışmak amacıyla Keban’da bulunuyorlardı.

Keban’da gayrimüslim toplam nüfusu (Ermeni ve Rum) Müslümanlardan fazlaydı. Fakat bunlar, yukarıda da ifade edildiği gibi, Keban’ın yerli nüfusu olmayıp, madencilik faaliyetlerinin başladığı 18. yüzyıldan itibaren buraya yerleşmişlerdir. Kasabadaki Ermeniler 365 hane ve 1067 erkek nüfusa, Rumlar ise 226 hane ve 533 erkek nüfusa sahipti. Ermeni nüfus,

⁵⁵ Defterde toplam hane sayısı 1022, erkek nüfusu da 2538 olarak verilmiştir. Bkz. BOA, NFS-d, no: 2683, s. 110.

⁵⁶ 2014 yılı verilerine göre, Keban’ın toplam 4845 olan nüfusunun 2349’u erkek, 2496’sı da kadındır. Dolayısıyla kadın ve erkek nüfusu birbirine yakındır.

⁵⁷ 1312 (1894/1895) Tarihli Ma’muretü’l-Aziz Vilayet Salnamesi, s. 67.

toplam erkek nüfusun % 42,03'ünü oluştururken Rumlar da % 20,99'luk bir orana sahipti (bkz. Tablo-2).

Tablo-2: Nüfusun Etnik ve Dini Gruplara Göre Dağılımı (1835)

Nüfusun Özelliği	Hane Sayısı	Toplam Hane Sayısına Oranı (%)	Nüfusu	Toplam Nüfusa Oranı (%)
Müslüman	432	42,23	939	36,98
Ermeni	365	35,68	1067	42,03
Rum	226	22,09	533	20,99
Toplam	1023	100	2539	100

Keban'daki Müslümanlar da çoğunlukla çevredeki köy ve kasabalardan buraya göç ederek yerleşmişlerdi. Mesela; *Mişelli, Denizli, Tepte, Kudikan, Soğanlı, Hamzikan, Birvan, Piran, Hedi, Başık, Bağçeli, Çalık, Zeryan, Bayındır, Kuşcu, Zırkı, Ataf, Üngüzek, Atma, Girdikan ve Aşurkan* köylerinin yanı sıra, *Harput, Diyarbakir, Erzurum, Malatya, Kırşehir, Urfa, Arapgir, Çemişgezek, Ergani, Koçhisar, Arguvan, Ağın ve Kemah* gibi şehir ve kasabalardan da Keban'a yerleşenler vardı. Dışarıdan gelenler içerisinde 20 hane ve 50 erkek Kallar Mahallesi'nde, 8 hane ve 16 erkek de Paluçarşusu Mahallesi'nde "kışlakçı" olarak kaydedilmişlerdir ki, bunların kışın maden fırınlarını korumak ve bakımını sağlamak gibi görevlerinin olduğu bilinmektedir⁵⁸.

1878'de maden ocaklarının kapanmasıyla gerilemeye başlayan Keban Kasabası, 1941 yılında Etibank tarafından yapılmaya başlanan Simli Kurşun Tesisleri'nin⁵⁹ 1953'de faaliyete geçmesiyle tekrar gelişmeye başlamıştır. Nitekim 1950'den 1965'e kadar olan sürede Keban'ın nüfusu düzenli bir şekilde artmış; 523 olan nüfus 15 yılda 2746'ya yükselmiştir. Fakat yeterli maden kalmadığından maden ocakları 1983'te tekrar kapatılmıştır⁶⁰. Barajın yapımından sonra yeniden canlanan Keban'ın 2014 yılındaki kasaba nüfusu ise 4845 kişiden oluşmaktaydı. Dolayısıyla madencilik yapıldığı 1835 yılı nüfusuna yakın bir nüfusa sahipti.

5. Meslekler

Keban'da icra edilen meslekler konusunda sadece 1835 tarihli nüfus defterinde bilgiler yer almaktadır. Dolayısıyla bu husustaki değerlendirmeler de bahsolunan defterdeki verilere göre yapılmıştır.

⁵⁸ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emini Defteri*, s. xxxi. 1788/89 yılında Keban'da 24 kışlakçının olması, sonraki yıllarda bunların sayısının arttığına delalet etmektedir.

⁵⁹ Keban'daki Simli Kurşun Madeni imtiyazının Etibank'a ihalesi hakkında 1940 yılında alınan karar için bkz. BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Kutu no: 91 Dosya no: 64, Sıra no:12.

⁶⁰ Ali Yiğit, "Keban Kasabası'nın Kuruluş ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler", s. 418-419.

1835 yılında Maadin-i Hümayun Emmini *Reşid Mehmed Paşa* idi⁶¹ ve bu göreve 1834 yılında atanmıştı. Aynı zamanda Diyarbekir valisi olarak da vazifelendirildiği⁶² için Keban'da oturmayan *Reşid Mehmed Paşa*, 1836 yılında vefat edinceye kadar Maadin-i Hümayun Emmini olarak vazife yapmıştır.

1835 yılında Keban Kazası'nda yargı makamını (Hâkimü'ş-Şer') *İbrahim Efendi* temsil ediyordu ve Kallar Mahallesi'nde oturuyordu⁶³. Kasabanın müftüsü olan *es-Seyyid Ahmed Efendi* ise Kürtkendi Mahallesi'nde sâkindi ve oğlu *İsmail Efendi* de ilim tahsil ediyordu⁶⁴. Keban âyanı⁶⁵ *Ahmed Ağa*'ydı ve biri Ermeni olmak üzere yanında çalışan 4 hademesi ve bir kahvecisi vardı. Ermeni taifesinden olan hademesinin aslında gemicilik yaparak ona hizmet ettiği anlaşılmaktadır⁶⁶.

Keban, bir maden bölgesi olduğu için meslekler ona göre şekillenmişti. Maadin-i Hümayun emînleri maiyetinde ayak hizmetleri ve dışarıya bağlı işleri görmekle vazifeli olan çukadarların⁶⁷ âmiri (*Başçukadar*) *Hacı Mehmed Ağa* idi ve kasabanın Kürtkendi Mahallesi'nde oturuyordu⁶⁸. Keban'a ulaştırılan kömürleri Kömür Ağası⁶⁹ *Hacı Mustafa Efendi* teslim alıyordu. Kallar Mahallesi'nde oturan *Hacı Mustafa Efendi*'nin ağabeyi *Musa Kadızâde Hacı Mehmed Efendi* ile kardeşi *Ahmed Efendi* ise Trabzon Valisi *Osman Paşa*'nın yanında kâtip olarak çalışıyorlardı⁷⁰. Maadin-i Hümayun'a

⁶¹ 1835 tarihli nüfus defterinde *Reşid Mehmed Paşa*'nın nüfus kaydı bulunmamakla birlikte, defterde yer alan *Necatizâde Hacı Halil Ağa*'nın damadı *Mehmed Ağa* için "*Reşid Paşa Efendi'nin hizmetinde*" denilmesi, onun bu tarihteki emînlik görevini teyit etmektedir.

⁶² *Sabit Bilgin, Osmanlı Döneminde (1725-1920) Keban Maden Emînleri ve Keban Kaymakamları*, s. 201-202.

⁶³ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 9.

⁶⁴ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 27.

⁶⁵ Bir bölgenin nüfuzlu ve soy sopca sivrilmiş olanları için kullanılan *âyan* kelimesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özcan Mert, "Âyan", *DİA*, c. 4, İstanbul, 1991, s. 195-198.

⁶⁶ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 17, 51. Bu âyan için defterde, "*ashâb-ı firun*" tanımlamasının yapılması, onun madencilikle de ilgilendiğini göstermektedir. II. Mahmud döneminde uygulanan merkezileşme politikaları sonucunda âyanlar idarî ve askerî güçlerini kaybetmekle birlikte, taşradaki sosyal ve iktisadî nüfuzlarını korumaya devam ettiler. Nitekim pek çok âyan iltizam işini ellerinde tuttukları gibi, redif askeri teşkilatının kurulup yaygınlaşmasında da onların rolü vardı. Özcan Mert, "Âyan", s. 197-198.

⁶⁷ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xxviii; F. Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. 86-87.

⁶⁸ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 30.

⁶⁹ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xxxii.

⁷⁰ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 9. Adı geçen *Osman Paşa*'ya 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, yürütmekte olduğu Trabzon valiliğine ilaveten, Maadin-i Hümayun Emaneti

tâbi kazalardan temin edilen ve Fırat Nehri üzerinden Keban'a ulaştırılan kütükleri teslim almakla vazifeli kütük ağasının⁷¹ *Maksud oğlu Hacı Mehmed Ağa* olduğunu ve Kürtkendi Mahallesi'nde oturduğunu⁷² da tespit edebilmekteyiz. Bunlardan başka, defterde kimlikleri belirtilmemekle birlikte, Keban madeninde kal ağası ve sarrafın da mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü nüfus defterinde, bazı isimler için "*hademe-i sarrâf*", "*tâbi-i sarrâf*", "*sarrafdâ yazıcı*" ve "*tâbi-i kal ağası*" gibi ifadeler kullanılmıştır. Madenlerde önemli görevler üstlenen sarraflar, üretim faaliyetini gerçekleştiren ustalara ihtiyaç duydukları sermayeyi veriyorlardı. Yani onlara bir noktada kredi açma görevini yerine getiriyorlardı. Maden ustaları sarraflardan aldıkları krediyi ve avansı kendi hesaplarına alıyor ve üretim faaliyeti sonunda elde ettikleri gelirden borçlarını ödüyorlardı⁷³. Kal ağası ise elde edilen cevherin fırınlanmasına nezaret ediyordu⁷⁴.

Maden cevherlerinin çıkarıldığı mağaralarda ağırlıklı olarak Rumlar çalışıyordu. Nitekim tespit edebildiğimiz 157 mağaracının 154'ü Rum taifesindendi. Ayrıca bunların beş nâzırı ve iki kâtibi de vardı. Mağaraların aydınlatılması işinden *mumcular*, kuyulardan çıkan suyun tahliyesinden ise *sakalar* sorumluydu.

Mağaralarda ve maden kuyularında cevherin çıkarılması ve fırınlara taşınmasından sorumlu olan *ustabaşılar* maden emininin arzı ve İstanbul'un onayıyla atanırlardı⁷⁵. Keban'daki fırın ustabaşısı vazifesini üstlenmiş olan *Toma*, madencilik merkezi olan Kallar Mahallesi'nde oturuyordu⁷⁶ ve yanında *yazıcı*, *nâzır*, *seyis*, *harbende* ve *kahveci* gibi muhtelif işlerden sorumlu görevliler de vardı. Ayrıca 15 kişi fırın hizmetinde (*ashâb-ı fırın*) çalışırken, cevherlerin işlenmesi işlemini gerçekleştiren ve özel yeteneklere

ve Bozok Sancağı da verilmiş ve bu görevlerle Şark Seraskerliği'ne tayin edilmiştir. Bkz. Abdullah Saydam, "Trabzon'un İdarî Yapısı ve Yenileşme Zarureti (1793-1851)", OTAM, 18/18, Ankara, 2005, s. 296-297.

⁷¹ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xxxii.

⁷² BOA, NFS-d, no: 2683, s. 40.

⁷³ Sarraf hakkında daha fazla bilgi için bkz. F. Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. 90-91; H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xxvii-xxviii.

⁷⁴ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xxxiv. 1835 tarihli nüfus defterinde kal ağasının emrinde çalışan 3 tane kalcının varlığını tespit edebilmekteyiz.

⁷⁵ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xxxiii.

⁷⁶ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 84.

sahip olan piristadlardan⁷⁷ da 6 elemanın ismini tespit edebilmekteyiz. Bunlardan başka, Keban'daki madende vazife yapan 11 bennâk⁷⁸, 12 körükcü⁷⁹, 4 çağılıcı (çakılıcı⁸⁰), 5 cevher kırıcı, 2 çivici ve 3 cürüfcü de vardı.

Madenlerdeki taşımacılık vazifesini çoğunlukla Müslümanlar üstlenmişti. Nitekim hayvanlarıyla taşımacılık yapan 40 “eşekci”den 31’i Müslüman, 8’i Ermeni, 1 tanesi de Rum’du ve içlerinden biri “eşekcibaşı” olarak tayin edilmişti. Keban’da eşekcilerin haricinde, “harbende” olarak isimlendirilen 4 görevli vardı. Bunların da eşek veya katırlarıyla taşımacılık yaptıkları söylenebilir. Ayrıca deftere “akkâm” olarak kaydedilen ve deve ile taşımacılık yaptıkları anlaşılan 2 Müslüman daha vardı. Nehir taşımacılığını ise “kelekciler” ve “gemiciler” yapıyordu. Toplam 15 kişiden oluşan kelekcilerden 4’ü Müslüman (biri “kelekcibaşı” idi), 11’i ise Ermeni’ydi. Ayrıca Ermenilerden 1, Müslümanlardan da 4 gemici ve 1 sefine kâtibi vardı. Rumlardan ise 12 kişi yomacı (palamarcı⁸¹) olarak vazife yapıyordu. Keban’dan İstanbul’daki Darphane’ye gönderilen kıymetli madenlerin taşınmasına tatarlar nezaret ediyordu⁸² ki, nüfus defterinde 5 tatar ile tatar ağası olarak Kallar Mahallesi’nde oturan Hasan Ağazade Memiş Ağa’nın adları geçmektedir. Bazı tatarlar ise Keban dışında bulunuyorlardı. Bunların haricinde, maden ocaklarında sırtında yük taşıyan şelekciler⁸³ vardı ve bu işi de sadece Rumlar yapıyordu.

Keban Kasabası’nda 63 kişi ırgatlık yapıyordu, yani vasıfsız ameleydi. Madenlerde çalışan bu ırgatların 44’ü Müslüman, 15’i Ermeni, 4’ü de Rum’du. Yine nüfus defterinde Müslümanlardan bir kişi “fırın amelesi”, 23 kişi de rençper olarak kaydedilmiştir ki, bunlar da aslında ırgatlardan farklı bir iş yapmıyorlardı.

⁷⁷ F. Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. 113.

⁷⁸ Bennak, çiftliği olmayan evli erkekler için kullanılan bir deyim olmakla birlikte (bkz. Feridun Emecen, “Bennak”, *DİA*, c. 5, s. 458-459) burada madenlerde belirli bir vazifeyi üstlenenler (mesela toprak belleyen veya toprakla uğraşanlar) için kullanılmış olmalıdır.

⁷⁹ Cevherin izabesi sırasında fırınların yakılması için körükleri çalıştıran işçilerdir. H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emni Defteri*, s. xxxiv.

⁸⁰ Yeraltındaki mağaralarda kütesinden koparılan cevherlerin torbalarla yeryüzüne çıkarılmasını sağlar ve çıkardıkları cevheri biriktirme yerine kadar taşırlardı. F. Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. 118.

⁸¹ Eş anlamlısı palamarcı olan yomacı, iskeleye yanaşan gemileri kalın iplerle iskeleye bağlarlardı.

⁸² H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emni Defteri*, s. xxix.

⁸³ Şelek, sırta taşınan yük; odun vb. yakacak maddelerin bir tomar halinde toplanıp organla bağlanmasıyla oluşan yük.

Kasabanın güvenlik işleri Müslümanlar arasından tayin edilen 6 *ases*⁸⁴ ve 2 çarşı bekçisiyle sağlanıyordu. Ayrıca 5 *sekban*⁸⁵ ve bir sekban odabaşısı ile 15 *kavas*⁸⁶, bir *topçu* ve bir *mehter* de vardı. Kasabanın zaimi ise Kallar Mahallesi'nde oturan *Mehmed Ağa*'ydı⁸⁷. Yine Müslüman gençlerden 22'si *Asâkir-i Mansûre*⁸⁸'de asker olarak vazife yapıyordu. Bunlardan başka, nüfus defterinde "*Osmanlı*" olarak nitelendirilen, fakat ne işle uğraştıkları belirtilmeyen 16 kişi daha vardı. Genellikle "ağa" unvanı taşıyan bu kişilerin de askeri kökenli olmaları ihtimal dâhilindedir. Nitekim "Osmanlı" kaydedilen Bayındırlı Mehmed'in aynı zamanda "kavas" unvanıyla da anılması, onun güvenlik hizmetinde çalıştığına işaret etmektedir⁸⁹.

Kasabanın saraçları (8 kişi) ve köşkerleri (biri şakird olmak üzere 4 kişi) yine Müslümandı. Mahkeme, sim, saray, sefine, şair (arpa) ve kömür kâtibi olmak üzere, kasabadaki 10 kâtibin hepsi de Müslümandı. Bunlardan en önemlisi olan *sim kâtibi*, maden emininin maiyetinde çalışan daimi bir görevliydi⁹⁰ ve Keban'da bu görevi *Mehmed Emin Efendi* üstlenmişti. Oğlu Mehmed Efendi ise *saray kâtibi* olarak vazife yapıyordu⁹¹. Bu kâtiplerden başka, ustabaşı ve sarrafın yanında yazıcılık yapan iki gayrimüslim de vardı.

Keban'daki Ermeniler varlıklı ve genellikle meslek sahibi kişilerdi. Kasabadaki 10 kuyumcu, 8 attar, 49 babuşcu, 23 kalaycı, 28 nalbend, 6 sellah, 4 semerci, 3 çulha (dokumacı), 2 palancı⁹², 2 neccar (marangoz), 2 oduncu, 2 kantarcı ve 3 değirmencinin⁹³ yanı sıra, tahmişçi⁹⁴, nalçacı, nakkaşçı, saatçi,

⁸⁴ Asesler çarşı, pazar ve mahallelerde gece bekçiliği yaparlardı. Bkz. Abdülkadir Özcan, "Asesbaşı", *DİA*, c. 3, İstanbul, 1991, s. 464.

⁸⁵ Esasen kapıkullarından olmakla birlikte, ihtiyaç halinde eyaletlerde halktan gönüllü olarak toplanan ve kendilerine "yerli kulu" denilen askerlere de sekban denirdi (bkz. Abdülkadir Özcan, "Sekban", *DİA*, c. 36, İstanbul, 2009, s. 326-328). Nitekim Keban'da vazife yapan Hüseyin oğlu Hüseyin ve İsmail adlı sekbanlar ile sekban odabaşısı olan Osman oğlu Ali Piranlı, sekbanlardan Mehmed ise Hamzikânlı idi (bkz. BOA, NFS-d, no: 2683, s. 24, 30, 31).

⁸⁶ Maadin-i Hümayun emininin maiyetinde çalışan bu görevlilerin asayişle ilgili hususlarla ilgilendikleri tahmin edilmektedir (bkz. F. Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. 88). Nitekim İbrahim adlı kavas sarrafın hizmetinde çalışan hademesiydi (bkz. BOA, NFS-d, no: 2683, s. 31).

⁸⁷ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 16.

⁸⁸ 1826 yılında Yeniçeri ordusunun kaldırılmasından sonra yerine kurulan yeni ordunun adıdır.

⁸⁹ Bkz. BOA, NFS-d, no: 2683, s. 379.

⁹⁰ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emîni Defteri*, s. xxvi.

⁹¹ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 21.

⁹² Palan, genellikle eşeklere, bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli, yayvan ve yumuşak bir tür eyerdir.

⁹³ Hububat öğüten değirmenler olduğu gibi, madencilik olduğu yerlerde maden cevherlerini öğüterek toz haline getiren değirmenler de vardı. Fakat nüfus defterinde bu işle

kazgancı, haffaf, hancı, hamamcı ve nâtır⁹⁵ olanlar Ermeni taifesinden olup onlardan başkası bu işleri yapmıyordu⁹⁶. Yine kasabadaki 60 terziden 58'i, 68 tüccarın 52'si, 9 tüfenkcinin 7'si, 39 berberin 37'si, 17 boyacının 16'sı, 10 demircinin 9'u, 13 çubukcunun 12'si, 3 çilingirin 2'si, 5 çizmecinin 4'ü, 19 dülgerin 18'i, 8 hızcının 6'sı ve 6 eskicinin de 4'ü Ermeni taifesindedir.

Gıda sektöründe her üç gruptan da çalışanlar vardı. Fakat kasabadaki 15 aşçıdan 10'u ve 59 bakkaldan 27'si Müslüman iken 37 ekmekciden 24'ü Rum (2'si ekmekçi şakirdi), 12'si ise Ermeni (biri ekmekcibaşı) idi. Ermenilerden 2 kişi hamurkâr, 3 kişi de kasaplık yapıyordu (bkz. Tablo-3). Fakat defterde belirtilmemekle birlikte, Müslümanlardan da özellikle kasaplık yapanların olması kuvvetle muhtemeldir.

Keban'da din ve eğitim hizmetlerini yürüten kişiler de vardı. Kasabanın en önemli camisi olan Ziyaiye Camii'nde 2 imam, Kürtkendi Camii'nde 1 imam, 1 imam vekili, 1 hatip ve 1 müezzin, hangi camide veya mescitte görev yaptıkları belirtilmeyen 2 müezzin ve bir ferrâş, 1 müteveli vekili⁹⁷ ve 3 mektep hocası görev yapıyordu. Rumlardan 11 keşiş, 1 kilise vekili ve 1 jamgoc⁹⁸ ile 1 sıbyan muallimi, Ermenilerden de 4 keşiş, 4 jamgoc ve 1 sıbyan muallimi din ve eğitim hizmetlerini yürütüyordu.

Kasabada kahveci ve meyhaneciler de vardı. Müslümanlardan ve Ermenilerden 2'şer kişi kahvecilik yaparken Ermenilerden 9, Rumlardan da 4 kişi meyhaneci idi.

Keban'da sâkin olan iki kişinin mesleği ise *tabib* olarak yazılmıştır. Bunlardan *Mikoş*'un (Ermeni) aynı zamanda berber olması⁹⁹, onun sünnetçi ve diş doktoru gibi bir vazifeyi de üstlendiğini düşündürmektedir. Yine tabib olarak adı geçen *Derviş Mehmed Baba* ise "derviş" kimliğiyle dikkat çekmektedir. Onunla aynı hanede oturan damadı İshak'ın da derviş olması¹⁰⁰,

meşgul olanlardan sadece değirmenci olarak bahsedilmiş olması bu ayrımı yapmamızı imkânsız kılmaktadır.

⁹⁴ Tahmis, "kahve kavrulup satılan yer" demektir. Dolayısıyla tahmisci de kahve ticareti yapan kimsedir.

⁹⁵ Nâtır, hamam hademelerinin başı veya bağ ve bahçe bekçisi manâlarında kullanılan bir kelimedir (Şemseddin Sâmî, Kâmûs-ı Türkî, s. 1449). Keban Kasabası bağ ve bahçe oluşturulmasına müsait bir arazi yapısına sahip olmadığı için, nüfus defterinde ilk anlamında (hamam hademesi) kullanılmış olmalıdır.

⁹⁶ Nüfus defterinde "*tellek*" olarak bahsedilen 5 kişi daha vardır ki, bunların da dellek veya dellak olarak isimlendirilen hamam kesecisi olması muhtemeldir.

⁹⁷ Bu müteveli vekili, Yusuf Ziya Paşa Külliyesi vakfının yöneticisi olmalıdır.

⁹⁸ Jamgoc (veya zangoç), kilisede çan çalan görevliye denmektedir.

⁹⁹ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 61.

¹⁰⁰ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 25.

Derviş Mehmed Baba'nın, tabib olmasının yanı sıra, bir tasavvuf ehli olduğuna da işaret etmektedir.

Bütün bunlardan başka, Keban'da abacı, bahçıvan, çerçi, çoban, dellal, ferraş (temizlik işçisi), hizmetkâr, kalemkâr, kalleci¹⁰¹, kazgancı, koltukcu¹⁰², lüleci, manusacı¹⁰³, mutaf (kıl dokuyan), nakkaş, nalçacı, sâ'î, sâ'il (dilenci), seyis, şerbetçi ve yemenici gibi farklı iş kollarında çalışan meslek sahipleri de vardı (bkz. Tablo-3).

Öte yandan, Keban'da işsiz olanlar da vardı. Nüfus defterinde bunların isimlerinin üstünde kırmızı mürekkeple “boş” oldukları belirtilmiştir. Nitekim Müslüman nüfus içerisinde 98, Ermenilerden 55, Rumlardan da 14 kişi bu şekilde işaretlenmişlerdir¹⁰⁴. Bununla birlikte, Müslümanlardan 123, Ermenilerden, 61, Rumlardan da 12 kişinin “*diyar-ı âherde*” yani başka bir yerde oldukları belirtilmiştir. Ayrıca bazı kişilerin farklı şehir ve kasabalara gitikleri¹⁰⁵, bu gidenler içerisinde de bir kısmının kâtib, terzi, kavas, mağaracı ve piristad gibi meslek sahibi oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla bunların iş bulmak ümidiyle veya başka şehirlerde daha iyi koşullarda çalışmak maksadıyla Keban'dan ayrıldıkları söylenebilir.

Tablo: 3 Keban Kasabasında Meslekler (1835)

Meslekler	Müslüman	Ermeni	Rum	Toplam
Ayân	1			1
Abacı			1	1
Akkâm	2			2
Asakir-i Mansûre'de	22			22
Ases	6			6
Ashab-ı Fırın			15	15
Aşçı	10	4	1	15
Attar		8		8
Babuşcu		49		49

¹⁰¹ Kalle, kasa ve kumbara anlamında kullanıldığı gibi, bir çeşit sebze yemeği veya çavdarla karışık buğday anlamında da kullanılmaktadır. <http://www.sozce.com/nedir/178066-kalle>. Erişim: 27.02.2019.

¹⁰² Koltukcu, kullanılmış eşya alıp satanlara denir (bkz. Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türki*, İstanbul, 1989, s. 1110). Keban'da koltukculuk yapan Hacı Abbas için aynı zamanda “akkâm” da denilmiş olması (bkz. BOA, NFS-d, no: 2683, s. 22), onun bu işi deve ile yaptığını göstermektedir.

¹⁰³ Manusa, basmadan daha kalın, çizgili dokuma bez.

¹⁰⁴ Nüfus defterinde “boş” oldukları belirtilen erkeklerin önemli bir kısmı 15 yaşın altındadır. Çünkü küçük yaşta olanlar da mağaralarda veya başka işlerde çalışabilmekteydiler. Mesela 10 yaşındaki Bani oğlu Kostantin ve 12 yaşındaki İstefan mağaracılık yapıyorlardı. Bkz. BOA, NFS-d, no: 2683, s. 108, 109.

¹⁰⁵ Mesela Guleman, Ergani, Sivas, Konya, Harput, Akdağ, Gümüşhane, Adana, Trabzon ve İstanbul'a.

Bağçevan	14	2	1	17
Bakkal	27	14	18	59
Bennak	2		9	11
Berber	1	37	1	39
Boyacı		16	1	17
Cevher Kırıcı			5	5
Cürüfcü			3	3
Çağılıcı			4	4
Çarşı Bekçisi	2			2
Çarşıda Kahveci	2			2
Çerçi			1	1
Çilingir		2	1	3
Çivici			2	2
Çizmeci	1	4		5
Çoban	1			1
Çubukcu		12	1	13
Çulha		3		3
Değirmenci		3		3
Dellal	4	3		7
Demirci		9	1	10
Dülger	1	18		19
Eskici	1	4	1	6
Eşekci	30	8	1	39
Eşekcibaşı	1			1
Etmekci (Ekmekci)		11	22	33
Etmekci Şakirdi			2	2
Etmekcibaşı		1		1
Ferraş	1			1
Feteci ¹⁰⁶			1	1
Fırın Amelesi	1			1
Fırın Metunkası?			2	2
Fırın Nazırı	2			2
Fırın Piristadı	1			1
Fırında Heşimeci?			1	1
Gemici	4	1		5
Hademe-i Ayân		1		1
Hademe-i Sarraf	1			1
Haffâf		1		1
Hamamcı		1		1
Hamurkâr		2		2

¹⁰⁶ Fete, maden fırınlarında elde edilen gümüşten belirli oranda alınan vergidir. F. Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, s. 156.

Hancı		1	1	2
Harbende	3		1	4
Hızarcı	2	6		8
Hizmetkâr		11		11
Irgad	44	15	4	63
Jamgoc		4	1	5
Kahveci		2		2
Kalaycı		23		23
Kalcı			3	3
Kalemkâr		1		1
Kalleci		3		3
Kantarcı		2		2
Kassab		3		3
Kâtib	4			4
Kavas	15			15
Kazgancı		1		1
Kelekci	3	11		14
Kelekci Yardımcısı	1			1
Kelekcibaşı	1			1
Keşiş		4	11	15
Kilise Vekili			1	1
Koltukcu	2	1		3
Kömür Ağası	1			1
Kömür Kâtibi	1			1
Körükcü		11	1	1
Köşker	3			3
Köşker Şakirdi	1			1
Kuyumcu		10		10
Kürtkendi Camii Hatibi	1			1
Kürtkendi Camii İmamı	1			1
Kürtkendi Camii Müezzini	1			1
Kürtkendi Camii İmam Vekili	1			1
Kütük Ağası	1			1
Lüleci	1			1
Mağara Çavuşu			2	2
Mağara Nazırı			5	5
Mağaracı	3		154	157
Mahkeme Kâtibi	1			1
Manusacı		1		1
Mektep Hocası	3			3

Mescid İmamı	1			1
Meyhaneci		9	4	13
Muallim-i Sıbyan		1	1	2
Mumcu			3	3
Mutaf	2	1		3
Müezzin	2			2
Müftü	1			1
Mütevelli Vekili	1			1
Nakkaşçı		1		1
Nalbend		28		28
Nalçacı		2		2
Nâtır		2		2
Neccar		2		2
Odabaşı	1			1
Oduncu		2		2
Osmanlı	16			16
Palancı		2		2
Piristad			5	5
Rençber	23			23
Reşid Paşa'nın Hizmetinde	1			1
Sâ'î	1		1	2
Sâ'il		1		1
Saatçı		1		1
Saka	3	6	1	10
Saray Kapıcısı	1			1
Sarayda Kâtip	1			1
Saraydar		7		7
Sarrafdâ Yazıcı		1		1
Sazbend?		1		1
Sefine Kâtibi	1			1
Sekban	5			5
Sekban Odabaşı	1			1
Sellâh		6		6
Semerci		4		4
Serrac	8			8
Seyis		1	1	2
Sim Kâtibi	1			1
Sürücü	1			1
Şair Kâtibi	1			1
Şelekci			5	5
Şerbetei	1			1
Tâbi-i Ayân Ağa	1			1

Tâbi-i Kal Ağası	1			1
Tâbi-i Kömür Ağası	1			1
Tâbi-i Sarraf		4		4
Tâbi-i Zâim Ağa	1			1
Tabib	1	1		2
Tahmisci		1		1
Talebe-i Ulum	1			1
Tatar	5			5
Tellek		5		5
Terzi		58	2	60
Terzi Şakirdi	1			1
Topcu	1			1
Tüccar	9	52	7	68
Tüfenkci	2	7		9
Tütüncü	1	13	4	18
Ustabaşı			1	1
Ustabaşı Fırınında Nazır			1	1
Ustabaşı Yazıcısı			1	1
Ustabaşıda Harbende			2	2
Ustabaşıda Kahveci			1	1
Ustabaşıda Seyis			1	1
Yardımcı		5		5
Yemenici	1	2		3
Yemenici Şakirdi	1			1
Yomacı			12	12
Zâim	1			1
Ziyaiye Camii İmam-ı Evveli	1			1
Ziyaiye Camii İmam-ı Sânis	1			1

Sonuç

Önemli maden rezervlerine sahip olan Keban, Osmanlı idaresine geçtikten sonra uzun süre Çemişgezek Sancağı'na bağlı bir nahiye merkezi olarak varlığını sürdürmüştür. 16 ve 17. yüzyıllarda fazla bir öneme sahip olmayan ve bu sebeple de oldukça az bir nüfusu barındıran Keban, 18. yüzyılın başlarından itibaren madencilik faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte hızla büyümüş ve nüfusu 1835 yılında 1023 haneye (tahminen beş bin kişi) ulaşmıştır. Buna paralel olarak, kasabada yeni mahalleler kurulmuş ve çarşısı genişleyerek çok sayıda meslek erbabının orada faaliyette bulunmasına imkân sağlamıştır. Ayrıca, dinî ve eğitim amaçlı binaları ve inşa edilen meskenlerle, Keban Kasabası fizikî olarak da yeni bir görünüm kazanmıştır.

Keban'daki nüfus, Müslümanların yanı sıra Rum ve Ermenilerden oluşuyordu. Fakat gayrimüslim nüfus yerli nüfus olmayıp, madencilik başlanmasıyla birlikte buraya iskân edilen ve başta madencilik olmak üzere, çeşitli mesleklerde uzmanlaşmış kişilerdi. Rumların hepsi Karadeniz bölgesinden, özellikle de başka bir maden bölgesi olan Gümüşhane'den buraya gelmişlerdi. Müslümanlar ise daha ziyade çevre köylerden ve kasabalardan Keban'a gelerek yerleşmişlerdi. Yine kasabaya yakın olan köylerden birçok Müslüman hane de madenlerde kışlakçı olarak tayin edilmişti.

Madencilik sayesinde 18. yüzyılın başlarından itibaren bir cazibe merkezi haline gelen Keban, madencilik önemini kaybettiği 19. yüzyılın sonlarına doğru ise hızla sönükleşmiştir. Nüfusun önemli bir kısmı yapacak başka bir iş bulamadığı için kasabadan göç ederek başka yerlere yerleşmiştir. Keban'ın bu vaziyeti 20. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiş, Etibank tarafından Simli Kurşun Tesisleri'nin faaliyete başladığı 1953 yılından itibaren ise tekrar gelişme kaydetmiştir. Ancak bu tesislerin de 1983 yılında faaliyetlerini durdurmasıyla büyüme süreci tersine dönen Keban, bugün Türkiye'deki en büyük barajlarından birine sahip olması, kültür balıkçılığı (alabalık) ve turizm sayesinde yeniden nisbi bir canlama içerisine girmiştir.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

1.1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Tahrir Defterleri (TD): 64 numaralı Çemişgezek Sancağı Tahrir Defteri.

Nüfus ve Kefalet Defterleri (NFS-d): 2683, 2685 ve 2686 numaralı defterler.

Kâmil Kepeci Tasnifi Nüfus Yoklama Defteri (KK-d): 6304 numaralı defter.

Kâmil Kepeci Mevkûfat Kalemi: 2600 numaralı defter.

1.2. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Fon Kodu: 30.11.1.0, Kutu no: 186, Dosya no: 31, Sıra no: 20

Fon Kodu: 30.18.1.1, Kutu no: 12, Dosya no: 36, Sıra no: 15

Fon Kodu: 30.18.1.2, Kutu no: 91 Dosya no: 64, Sıra no:12

Fon Kodu: 30.18.1.2, Kutu no: 76, Dosya no: 56, Sıra no: 4

Fon Kodu: 30.18.1.2, Kutu no: 83, Dosyan no: 35, Sıra no: 2

1.3. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi (TKA)

Tahrir Defterleri (TD): 106 ve 164 numaralı defterler.

2. Salnameler

1286 (1869/1870) Tarihli Diyarbekir Vilayet Salnamesi

1287 (1870/1871) Tarihli Diyarbekir Vilayet Salnamesi

1293 (1876/1877) Tarihli Diyarbekir Vilayet Salnamesi

1301 (1883/1884) Tarihli Ma'mûretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi

1312 (1894/1895) Tarihli Ma'mûretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi

1325 (1907/1908) Tarihli Ma'mûretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi

3. Araştırma ve İncelemeler

AKSIN, Ahmet, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ, 1999.

BEYDİLLİ, Kemal, "Yûsuf Ziyâ Paşa", *DİA*, 44, İstanbul, 2013, s. 34-37.

BİLGİN, Sabit, *Osmanlı Döneminde (1725-1920) Keban Maden Eminleri ve Keban Kaymakamları*, İstanbul, 2014.

BİLGİN, Sait, *Dünden Bugüne Keban*, İstanbul, tarihsiz.

ÇELİK, Kürşat, "Keban'da Yusuf Ziya Paşa Külliyesi Vakfı", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, I/1, Elazığ 2014, s. 49-64.

ÇELİK, Şenol, “1261/1845 Tarihli Harput Kefalet Defteri ve Bu Deftere Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Harput Şehri”, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1/1, Elazığ, 2014, s. 21-47.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, “Yûsuf Ziyâ Paşa Külliyesi”, *DİA*, 44, İstanbul, 2013, s. 37-38.

EMECEN, Feridun, “Bennak”, *DİA*, c. 5, İstanbul, 1992, s. 458-459.

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, 2. Baskı, Ankara, 1997.

KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)-Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul, 2003.

MERT, Özcan, “Âyan”, *DİA*, c. 4, İstanbul, 1991, s. 195-198.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Asesbaşı”, *DİA*, c. 3, İstanbul, 1991, s. 464.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Sekban”, *DİA*, c. 36, İstanbul, 2009, s. 326-328.

SAYDAM, Abdullah, “Trabzon’un İdarî Yapısı ve Yenileşme Zarureti (1793-1851)”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 18/18, Ankara, 2005, s. 285-317.

TIZLAK, Fahrettin, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, TTK, Ankara, 1997.

TIZLAK, Fahrettin, “Ma’adin-i Hümayun Emanetinin Osmanlı İdarî Düzenindeki Yeri (1775-1867)” *XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 12-16 Eylül 1994, Kongreye Sunulan Bildiriler*, III, Ankara, 1999, s. 925-939.

ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, TTK, Ankara, 1999.

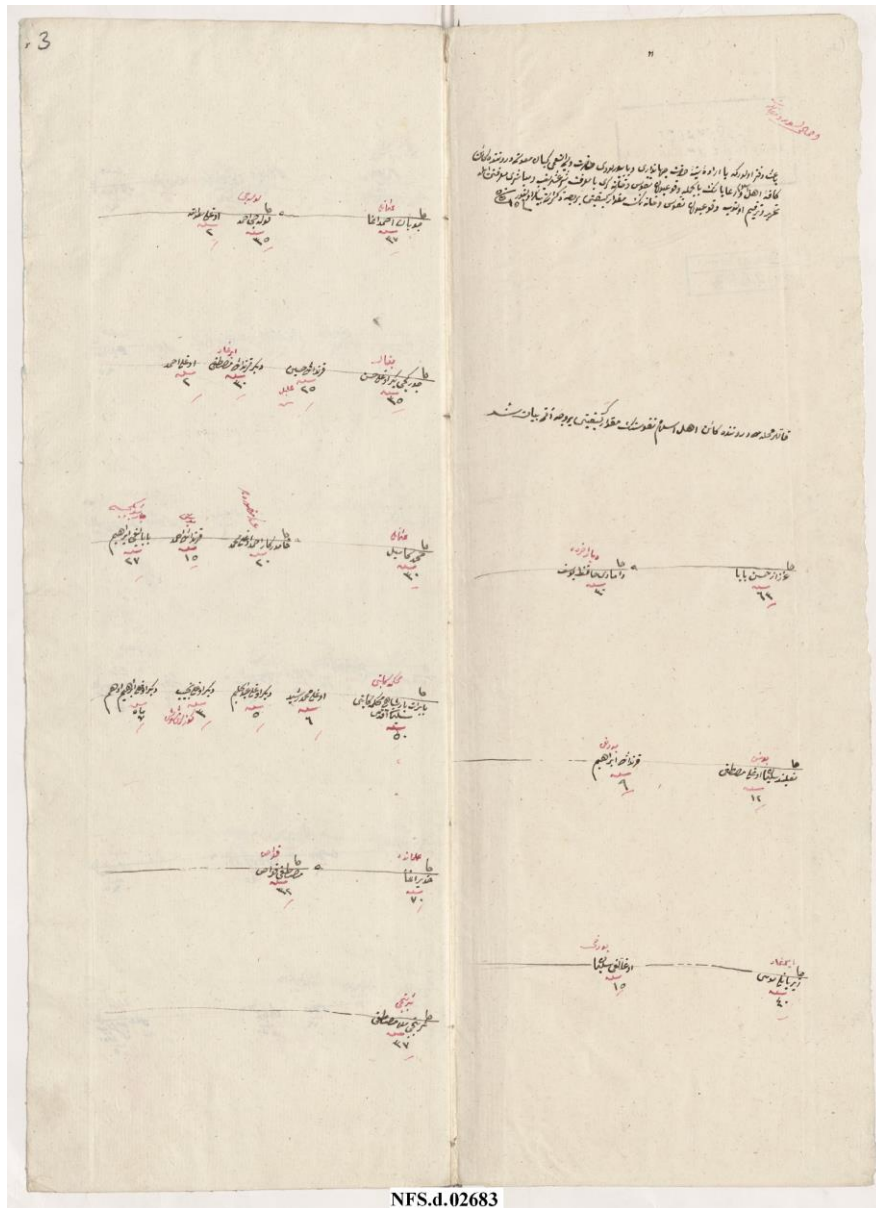
YILMAZÇELİK, İbrahim, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır*, TTK, Ankara, 1995.

YİĞİT, Ali, “Keban Kasabası’nın Kuruluş ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler”, *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 6 (1997), s. 411-423.

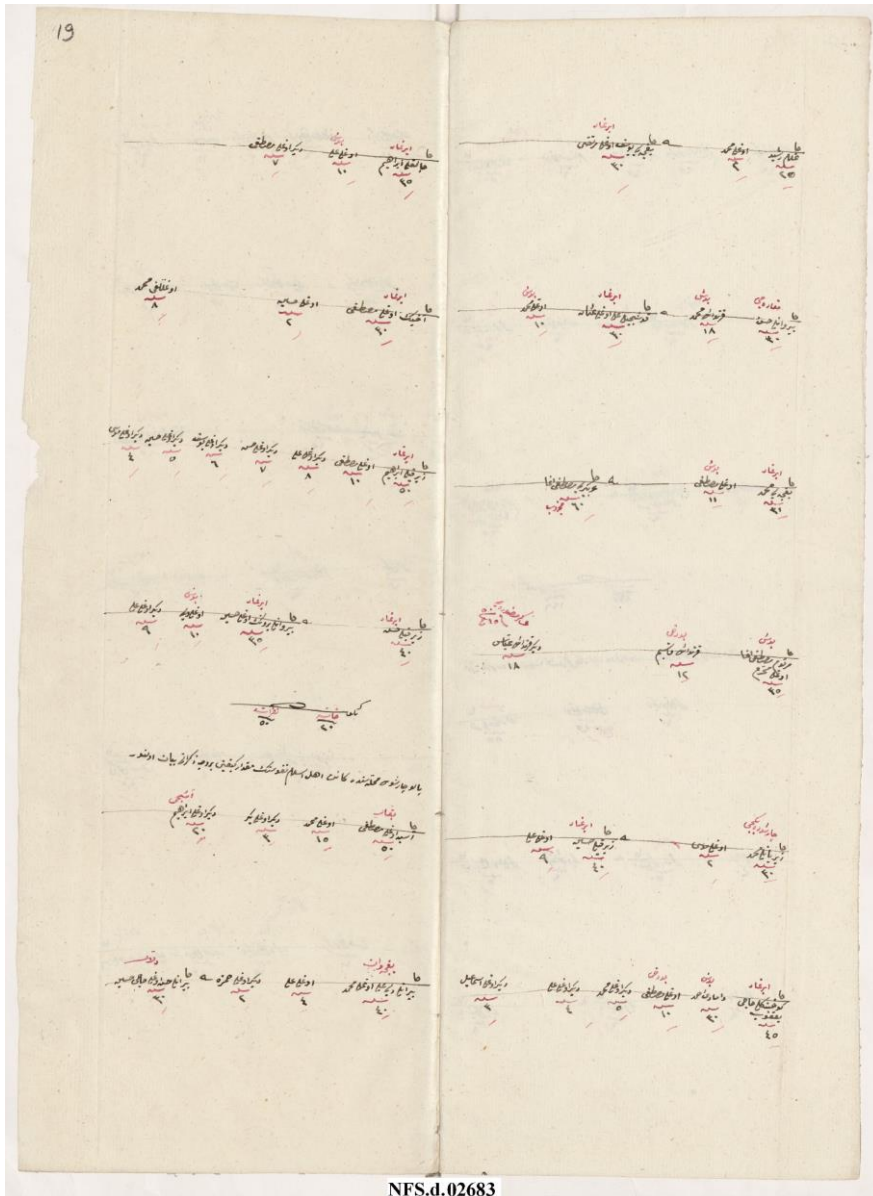
YÜKSEL, Hasan, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emni Defteri*, Sivas, 1997.

Ekler

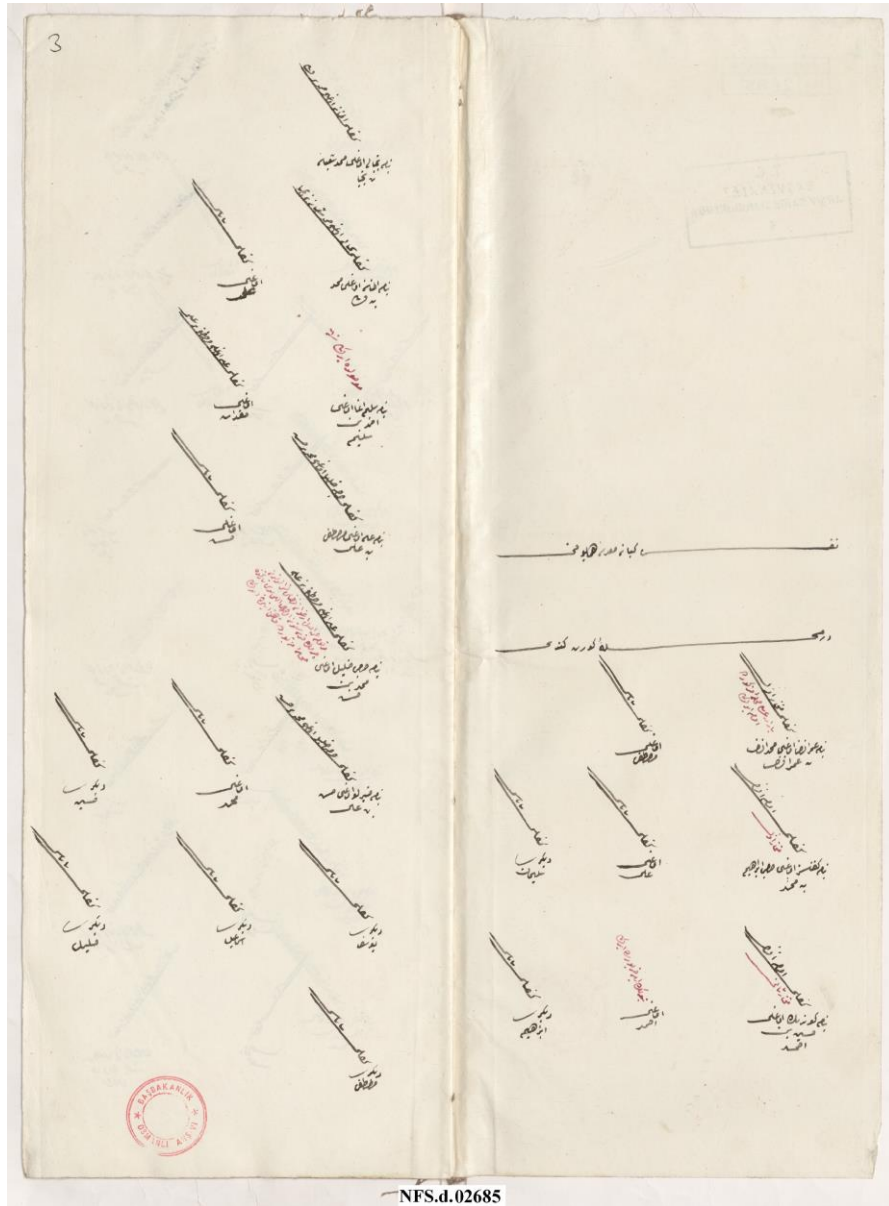
Ek-1: 1250 (M. 1835) Tarihli Nüfus Defteri (BOA, NFS-d, no: 2683)

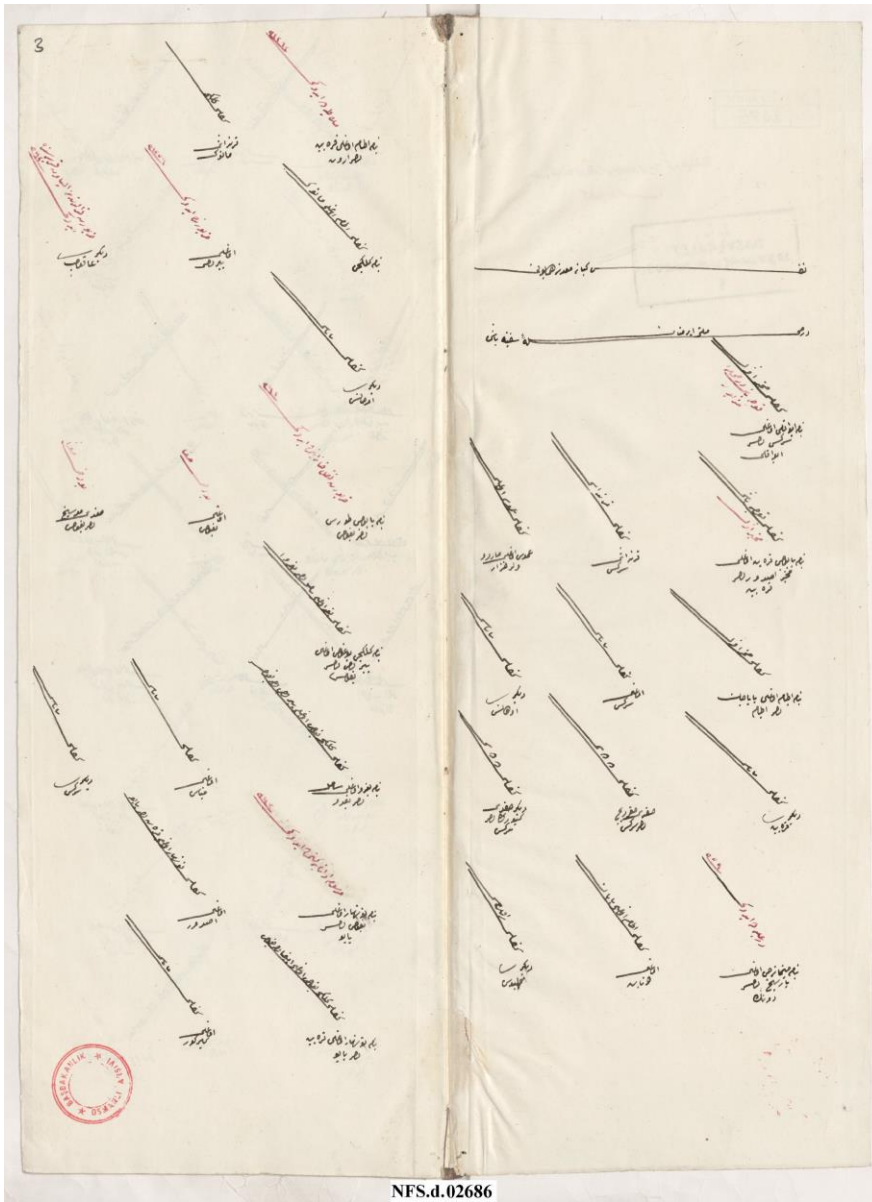
NFS.d.02683

Ek-2: Hicri 1262 (Miladi 1845/1846) Tarihli Kefalet Defteri

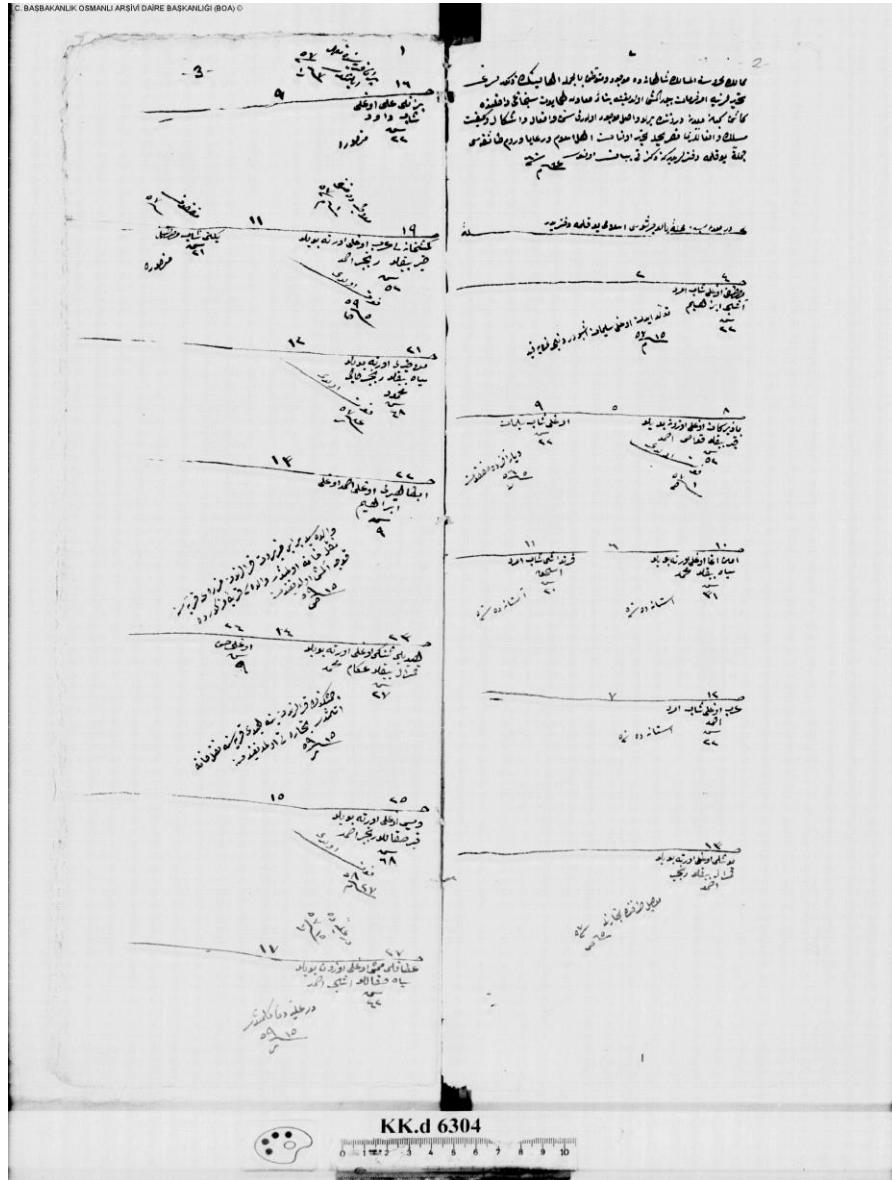

Ek-3: 29 Z. 1263 (Miladi 8 Aralık 1847) Tarihli Kefalet Defteri

NFS.d.02686

Ek-4: Gurre-i M. 1260 (Miladi 22 Ocak 1844) Tarihli Yoklama Defteri

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 6, Sayı: 11, Mart 2019, s. 33-85, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 6, Issue 11, March 2019, pp. 33-85

Araştırma Makalesi/Research Article

1658-1659 (H. 1069) TARİHLİ HARPUT ŞER'İYYE SİCİLİNİN TANITIMI VE FİHRİSTİ

*The Presentation and Index of the Harput Shari'ah Register Dated
1658-1659 (A.H. 1069)*

Buket EĞİTMEN*

Geliş/Received: 21.12.2018

Kabul/Accepted: 04.03.2019

Öz

Kadı sicilleri, Osmanlı tarihinin en önemli arşiv kaynaklarından biridir. Kadının hem hukuki hemde beledi görevleri vardır. Kadılar bütün bu görevleri yerine getirir, verdikleri kararları kayıtlara geçirir, merkezden gönderilen belgelerin suretini defterlere kaydederlerdi. Bu defterlere şer'iyye sicili denir. Bu sicillerde alım-satım, borç tescilleri, mal davaları, miras taksimi, vasi tayini, hibe, nafaka, vergi, hırsızlık, hakaret, cinayet gibi konuları içeren kayıtların yanında; ferman, berat, tezkire, mektup gibi belgelerin suretlerinin kayları da yer almaktadır.

Bu çalışmada, Harput tarihi için büyük önem arz eden 1658-1659 tarihli şer'iyye sicilinin tanıtımı ve belgelerinin özetleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Harput, Şer'iyye sicili, Osmanlı tarihi, Kadı

Abstract

Kadı records are one of the most important archive sources in Ottoman history. Kadı has duties both juristical and municipal. They fulfilled all these tasks, also, recorded their decisions and the copies of documents sent from the center. This registers are called the Shariah records. These records contains the following topics: trade, debt registration, property lawsuits, inheritance tax, guardianship determination, grants, alimony, tax, theft, insult, murder, as well as the copies of documents such as ferman, berat, tezkire, letter.

In this study, the introduction of shariah registry dated 1658-1659 (A.H. 1069), which is of great importance for the history of Harput, was made and the summaries of the documents included in the registry were extracted.

Keywords: Harput, shariah register, Ottoman history, Kadı

* Doktorant, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı-Elazığ, egitmenbuket@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-8497-7681>

Giriş

Osmanlı Devleti'nde, çok geniş ve çok kapsamlı yetkileri bulunan ve Şer'iyve mahkemelerinde yargı görevini ifâ eden şahıslara kadı denilmektedir.¹ Osmanlı hukukçuları kadıyı insanlar arasındaki anlaşmazlıkları şer'î hükümler ile karara bağlamak için devletin en üst makamınca tayin edilen şahıs diye tanımlar.²

Kadının hüküm verdiği yere “*meclis-i şer*” denirdi. Mahkeme kelimesi Arapça “*hüküm verilen yer olarak*” bilinmesine rağmen bunun yaygın olarak kullanılması, Osmanlı'nın son dönemlerine denk gelmektedir.³

Kadılık, hukuki olduğu kadar aynı zamanda idari bir memuriyetti. Bu yüzden kadıların görevlerini idari, hukuki ve beledi olarak sınıflandırabiliriz.⁴ Kadılar şehir ve kasabaların güvenliği, asayişi ve belediye hizmetlerinden sorumlu olup daha birçok vazifeyi aynı anda yapmaktaydı; yani bulunduğu kazada hem emniyet müdürü hem de idari amir pozisyonundaydı.⁵ Kadılar bilgili, müslüman ve âlim kişilerden seçilirdi.⁶

Hukuki olayları, davaları, kadıların verdiği kararları ve yargıyı ilgilendiren konuları barındıran yazılı kayıtların olduğu defteri “*kadı sicili*”, “*zabt-ı vekâyi*” veya “*şer'iyve sicili defteri*” gibi çeşitli adlarla adlandırılmaktadır. Bunlar, Osmanlı Devleti'nden bize kalan, muazzam ve paha biçilmez değerdeki arşivin çok önemli bir kısmını oluşturur.⁷ Siciller, tutuluş tarzlarına göre üçe ayrılır; tereke, vekâlet, hüccet, ilam gibi yalnızca bir konuya ait kayıtların olduğu defterler birinci grubu oluşturur. Bir tarafına evlenme, boşanma, alacak-verecek alım-satım, nafaka, vakıf, hibe gibi mahalli olaylar kaydedilir, buraya sicil-i mahfuz denirdi. Diğer tarafı ise “*sicil-i mahfuz defterlü*” denilen tarafı olup merkezden gelen berat, ferman, buyruldu izinnâme gibi belgeler kaydedilirdi.⁸

¹ Ümit Kılıç, *İlmiye Teşkilatı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s.299.

² Ahmet Akgündüz, *Şer'iyve Sicilleri*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s.70.

³ Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 2008, s.369-370.

⁴ Yusuf Halaçoğlu, *XIV. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, T.T.K Yayınları, Ankara, 2003, s.124.

⁵ Münir Atalar, “Şer'iyve Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 4, Ankara, 1980, s.309-310.

⁶ İlber Ortaylı, “Kadı”, *DİA*, 24, İstanbul, 2001, s.69-70.

⁷ Fethi Gedikli “Şer'iyve Sicillerinin Hukuk Tarihi Açısından Önemi ve Sicillere Dayalı Araştırmalar”, *Dünden Bugüne Osmanlı Araştırmaları*, İSAM Yayınları, İstanbul, 2007, s.74.

⁸ Kenan Ziya Taş, “Arşiv Malzemesi Olarak Şer'iyve Sicilleri ve Taşra Üniversitelerinde Arşiv Çalışmaları”, *Milli Arşiv Şurası*, Ankara, 1998, s.178; Kürşat Çelik,

Şer'iyeye sicillerine bakıldığında, kadılar göreve başlar başlamaz dibace yazar, burada şer'i hükümlere ve bunları vaz'eden Allah ve peygamberlerine saygı arz edilir, çoğu kere sicili tutan kadının tayin belgesi de kaydedilir ve adı, sanı ve vazifeye başlangıç tarihi de yazılırdı. Deftere yazılan yazılar belli bir nizam ile olurdu.⁹

1. 1658-1659 (H.1069)Tarihli Harput Şer'iyeye Sicilinin Tanıtımı

İncelememize konu olan Harput Şer'iyeye sicili Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde olup, 38244-IV demirbaş numarası ile muhafaza edilmektedir. Defter, tarihini gösteren bir kapakla başlar, sonrasında menzillcilerle ilgili kayıtlar yer alır. Birbirinden bağımsız olan bu kayıtların yer aldığı sayfalar¹⁰, defterin bütünüyle birlikte sonradan numaralandırılmıştır. Defterin bu ilk dört sayfası, belge vasfını taşımadığından veya içerik olarak diğer sayfalardan farklı olduğundan, bunlara belge numarası verilmemiş, olduğu gibi aktarılmıştır. Çünkü bu kısım, çeşitli masraflar ve menzillerle ilgili kısa kısa notları ihtiva etmektedir ve konu olarak birbirinden bağımsızdır.

Defter H.1069/M.1658-1659 yıllarına aittir ve toplam olarak 171 sayfadır. Sicilin başından 144. sayfaya kadar olan kısımda (*sicil-i mahfuz*) alım-satım, borç, rehin, hibe, vekâlet, vasi, mihir, miras ve mal davaları yer alır. 144. sayfadan 171. sayfaya kadar olan kısma ise (*sicil-i mahfûz defterlû*) ferman, mektup, berat, tezkire gibi belgelerin suretleri kaydedilmiştir.

Defterde yer alan belgeler, her sayfada 1'den başlanmak üzere (b.1) tarafımızdan numaralandırılmıştır. Defterdeki toplam belge sayısı ise 487'dir. Bunlardan üç tanesi defteri tutan memur tarafından iptal olunmuş, iki tanesi de yarım bırakılmıştır (s.92/b.2) (s.144/b.2) Bir sayfa numarası ise iki defa verilmiştir. (s.137)

İncelememize konu olan sicilde, sosyal konular; evlenme, boşanma, miras, vasi tayini, cinayet, hırsızlık gibi olaylar mevcuttur. Bunun yanı sıra, ataması yapılan mütesellim, ilvekilliği, menziller, sefere katılan kişiler, seferde vefat edenler hakkında kayıtlar mevcut olduğu gibi, devlete karşı ayaklanan ve etrafına taraftar toplayarak devleti uzun yıllar uğraştıran Abaza Hasan İsyamı hakkında da sicilde birçok belge bulunmaktadır.

⁹256 Numaralı M.1236-1237 H.1820-1822 Tarihli Manisa Şer'iyeye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24/1, Elazığ, s. 255.

⁹Ahmet Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki; Şer'iyeye Mahkemeleri ve Şer'iyeye Sicilleri", *Türkler Ansiklopedisi*, 10, Ankara, 2012, s.106.

¹⁰Kapakla birlikte ilk dört sayfa

2. Harput Şer'iyve Sicilleri Kataloğu

En eski tarihli Harput şer'iyve sicili 383 numaralı sicil olup, M.1624-1625 (H.1034-1035) tarihli'dir.¹¹ En yenisi ise M.1897-1919 (H.1315-1337) tarihli ve 394 numaralı defterdir. Harput sicillerinin asıl nüshaları 1990 yılından beri Ankara'daki Milli Kütüphane'de muhafaza edilmektedir.¹² Ayrıca bunların dijital suretleri de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır.

Tablo-1'de verilen sicillerin haricinde, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde de altı adet Harput Şer'iyve Sicili bulunmaktadır. Bu defterlerin demirbaş kayıt numaraları ise şöyledir: 38244-I, 38244-II, 38244-III, 38244-IV, 38244-V ve 38244-VI.

Tablo 1. Harput Şer'iyve Sicilleri Kataloğu¹³

Defter No	Tarih	Defter No	Tarih
181	1040-1042 (M. 1630/1631-1632/1633)	386	1042-1043 (M. 1632/1633-1633/1634)
218	1249-1256 (M. 1833-1840)	387	1310-1327 (M. 1892/1893-1909/1910)
278	1076-1077 (M. 1665/1666-1666/1667)	388	1122-1124 (M. 1710/1711-1712/1713)
324	1064-1090 (M. 1653/1654-1679/1680)	389	1279-1280 (M. 1862/1863-1863/1864)
331	1094-1096 (M. 1682/1683-1684/1685)	390	1280-1281 (M. 1863/1864-1864/1865)
350	1073 (M. 1662/1663)	391	1103-1133 (M. 1691-1720)
362	1082-1083 (M. 1671-1673)	392	1260-1264 (M. 1844-1848)
368	1074-1075 (M. 1663-1664)	393	1253-1256 (M. 1837/1838-1840/1841)

¹¹ Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, T.T.K Basımevi, Ankara, 1989, s.9.

¹² Mehmet Beşirli, "385 Numaralı Harput Şer'iyve sicilinin Tanıtımı ve Osmanlı Şehir Tarihi Açısından Önemi", *OTAM*, 10, Ankara, 1999, s.9.

¹³ A. Akgündüz 394 numaralı defterin bitiş tarihini H.1331 olarak vermiştir. Ancak İ. Erdoğan defterin bitiş tarihinin H.1337 olduğunu söylemektedir. Yine Akgündüz Harput Şer'iyve Sicillerinin sayısını 28 olarak gösterirken (Ahmet Akgündüz, *Şer'iyve Sicilleri*, s. 189), İ. Erdoğan bunlardan 379 ve 380 numaralı sicillerin Çemişgezek Sancağı'na ait olduğunu tespit etmiştir. Bkz. İbrahim Erdoğan, "*XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Toplumunda Değişim Eğilimleri (Harput Örneği)*", (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002, s.9.

381	1283-1284 (M. 1866/1868)	394	1315-1337 (M. 1897/1898-1918/1919)
382	1072-1073 (M. 1661/1662-1662/1663)	395	1315-1318 (M. 1897/1898-1900/1901)
383	1034-1035 (M. 1624/1625-1625/1626)	396	1136-1138 (M. 1723/1724-1725/1726)
384	1047-1066 (M. 1637/1638-1655/1656)	397	1076-1077 (M. 1665/1666-1666/1667)
385	1064-1066 (M. 1653/1654-1655/1656)	398	1230-1255 (M. 1814/1815-1839)

3. 1658-1659 (H.1069) Tarihli Harput Şer'iyeye Sicilindeki Belgelerin Konularına Göre Tasnifi

1658-1659 (H. 1069) tarihli Harput Şer'iyeye Sicilinde yer alan belgeler, sosyal, ekonomi, idari, siyasi ve askeri olmak üzere, konularına göre tasnif edilerek, aşağıdaki tablolarda, ilgili alt konuları ve defterde yer aldıkları sayfa ve belge numaralarıyla birlikte belirtilmiştir.

Tablo-2: Sosyal İçerikli Belgeler

Konusu	Belge ve Sayfa Numarası
Hırsızlık	s.5/b.1, s.26/b.2, s.27/b.2, s.40/b.1, s.58/b.3, s.94/b.1, s.131/b.3, s.134/b.3, s.148/b.4
Mehir ve Nafaka	s.8/b.3, s.10/b.2, s.13/b.2, s.14/b.3, s.18/b.1, s.41/b.1, s.43/b.3, s.56/b.1, s.66/b.2, s.72/b.1, s.80/b.5, s.91/b.2, s.91/b.3, s.95/b.2, s.98/b.4, s.107/b.2, s.111/b.1, s.113/b.3, s.115/b.1, s.133/b.1
Hibe	s.6/b.2, s.10/b.3, s.17/b.1, s.28/b.3, s.69/b.2, s.70/b.1, s.77/b.1, s.104/b.2, s.110/b.1, s.129/b.1, s.137/b.1
Miras	s.10/b.1, s.16/b.4, s.26/b.1, s.33/b.2, s.35/b.3, s.36/b.1, s.42/b.2, s.42/b.3, s.50/b.2, s.64/b.1, s.71/b.2, s.75/b.1, s.80/b.1, s.80/b.2, s.85/b.2, s.96/b.1, s.102/b.1, s.103/b.2, s.117/b.2, s.122/b.1, s.122/b.2, s.127/b.1, s.128/b.2, s.128/b.2, s.132/b.1
Darp, Gasp ve Cinayet	s.5/b.3, s.6/b.3, s.18/b.2, s.24/b.3, s.28/b.2, s.32/b.3, s.33/b.1, s.33/b.3, s.34/b.4, s.37/b.1, s.41/b.3, s.42/b.1, s.43/b.1, s.44/b.3, s.53/b.2, s.54/b.2, s.61/b.1, s.65/b.1, s.68/b.1, s.76/b.1, s.79/b.2, s.80/b.3, s.81/b.1, s.84/b.2, s.87/b.2, s.118/b.2, s.119/b.2, s.125/b.1, s.135/b.1, s.137/b.3, s.138/b.5, s.158/b.1, s.165/b.4
Vasî tayini ve vekâlet	s.16/b.1, s.21/b.1, s.21/b.2, s.29/b.2, s.37/b.2, s.45/b.3, s.52/b.1, s.59/b.3, s.60/b.1, s.63/b.2, s.75/b.2, s.79/b.1, s.87/b.3, s.90/b.2, s.96/b.3, s.98/b.2, s.98/b.3, s.107/b.1, s.118/b.1, s.120/b.2, s.127/b.2, s.128/b.1, s.138/b.4
Evlenme Boşanma	s.11/b.1, s.93/b.3, s.101/b.1, s.116/b.2
Mezhep değişikliği ve Diğer konular	s.47/b.1, s.100/b.2, s.82/b.1, s.84/b.1, s.109/b.3, s.121/b.2, s.152/b.3

Tablo-3: Ekonomi İçerikli Belgeler

Konusu	Belge ve Sayfa Numarası
Satış Akdi, İhale ve Kira Sözleşmeleri	s.1, s.6/b.1, s.6/b.4, s.7/b.2, s.8/b.1, s.8/b.2, s.11/b.2, s.12/b.1, s.13/b.1, s.13/b.3, s.14/b.1, s.16/b.2, s.17/b.2, s.18/b.3, s.19/b.1, s.20/b.2, s.22/b.1, s.23/b.1, s.24/b.1, s.24/b.2, s.31/b.1, s.31/b.2, s.32/b.2, s.34/b.1, s.39/b.1, s.41/b.2, s.43/b.2, s.44/b.1, s.44/b.2, s.45/b.1, s.45/b.2, s.46/b.2, s.47/b.2, s.48/b.2, s.49/b.2, s.51/b.1, s.53/b.3, s.54/b.3, s.55/b.1, s.56/b.4, s.58/b.1, s.58/b.2, s.59/b.1, s.59/b.2, s.62/b.2, s.62/b.3, s.65/b.2, s.66/b.1, s.67/b.1, s.67/b.3, s.71/b.1, s.72/b.2, s.76/b.2, s.77/b.2, s.80/b.4, s.81/b.2, s.82/b.2, s.83/b.2, s.83/b.3, s.83/b.4, s.84/b.3, s.84/b.4, s.87/b.1, s.88/b.2, s.88/b.3, s.92/b.1, s.96/b.2, s.96/b.4, s.97/b.1, s.97/b.2, s.98/b.1, s.100/b.1, s.102/b.2, s.104/b.3, s.107/b.3, s.108/b.1, s.109/b.2, s.112/b.2, s.114/b.1, s.114/b.2, s.114/b.3, s.116/b.1, s.120/b.1, s.121/b.3, s.124/b.1, s.125/b.2, s.125/b.3, s.130/b.1, s.131/b.1, s.132/b.2, s.135/b.2, s.136/b.1, s.136/b.2, s.137/b.1, s.137/b.2, s.138/b.1, s.138/b.2, s.141/b.2, s.142/b.1, s.142/b.3, s.142/b.4, s.143/b.1, s.143/b.3, s.143/b.4, s.143/b.5, s.144/b.1, s.144/b.3, s.151/b.1, s.152/b.1, s.154/b.4, s.161/b.6
Borç Takas ve Alacak	s.14/b.2, s.16/b.3, s.18/b.4, s.20/b.1, s.22/b.2, s.22/b.3, s.22/b.4, s.24/b.4, s.25/b.1, s.30/b.1, s.33/b.4, s.34/b.3, s.38/b.1, s.39/b.2, s.45/b.4, s.47/b.3, s.48/b.1, s.50/b.1, s.51/b.2, s.53/b.1, s.55/b.2, s.60/b.2, s.63/b.1, s.67/b.2, s.83/b.1, s.85/b.1, s.94/b.2, s.99/b.3, s.104/b.1, s.105/b.2, s.106/b.3, s.109/b.1, s.117/b.1, s.118/b.3, s.122/b.3, s.123/b.1, s.123/b.2, s.123/b.3, s.124/b.2, s.133/b.2, s.134/b.1, s.138/b.3, s.141/b.4, s.143/b.2, s.144/b.4, s.148/b.1, s.151/b.2, s.159/b.1
Vergi	s.4, s.5/b.2, s.7/b.1, s.7/b.3, s.12/b.2, s.30/b.2, s.32/b.1, s.35/b.2, s.49/b.1, s.82/b.3, s.89/b.1, s.103/b.1, s.106/b.2, s.115/b.2, s.126/b.2, s.131/b.2, s.144/b.2, s.147/b.1, s.148/b.2, s.148/b.3, s.149/b.5, s.149/b.7, s.151/b.3, s.152/b.4, s.153/b.2, s.154/b.7, s.155/b.1, s.157/b.1, s.157/b.2, s.157/b.3, s.158/b.3, s.159/b.3, s.166/b.2, s.166/b.3, s.166/b.4, s.166/b.5, s.169/b.1, s.169/b.6, s.169/b.4, s.170/b.3
Mal ve Toprak Anlaşmazlıkları	s.15/b.1, s.20/b.3, s.23/b.2, s.29/b.1, s.36/b.2, s.46/b.1, s.57/b.1, s.70/b.2, s.73/b.1, s.85/b.3, s.85/b.4, s.86/b.1, s.90/b.1, s.99/b.1, s.99/b.2, s.101/b.2, s.105/b.1, s.111/b.2, s.113/b.2, s.118/b.4, s.125/b.1, s.126/b.1, s.130/b.2, s.130/b.3, s.131/b.1, s.134/b.2, s.137/b.2, s.137/b.3, s.139/b.1, s.139/b.2, s.140/b.1, s.147/b.2, s.153/b.3
Murâbalık akçesi	s.25/b.2, s.31/b.3, s.34/b.2, s.54/b.1, s.121/b.1, s.151/b.4, s.151/b.5
Zeamet ve Tımar	s.93/b.1, s.145/b.2, s.145/b.3, s.152/b.5, s.153/b.1, s.154/b.1, s.154/b.3, s.157/b.7, s.158/b.2, s.165/b.2
Narh	s.170/b.1, s.170/b.2, s.170/b.4, s.171/b.1, s.171/b.2

Tablo-4: İdari ve Siyasi Konularla İlgili Belgeler

Konusu	Belge ve Sayfa Numarası
Tayin ve Görevden azil	s.78/b.1, s.78/b.2, s.78/b.3, s.137/b.4, s.140/b.2, s.141/b.1, s.161/b.5
Atama belgesi	s.39/b.3, s.48/b.3, s.56/b.2, s.88/b.1, s.91/b.1, s.146/b.3, s.149/b.1, s.149/b.4, s.149/b.6, s.154/b.2, s.158/b.4,
Çeşitli masraflar	s.149/b.2, s.149/b.3, s.150/b.1, s.150/b.2, s.150/b.3, s.150/b.4, s.150/b.5, s.152/b.2, s.169/b.3
Menzil ve Vakıf	s.73/b.2, s.74/b.1, s.95/b.1, s.110/b.2, s.150/b.6
Fetva kayıtları ve diğer konular	s.19/b.2, s.153/b.4, s.157/b.4, s.9/b.2, s.142/b.2, s.147/b.3, s.156/b.3, s.167/b.4, s.159/b.4, s.161/b.3, s.167/b.1, s.145/b.4, s.155/b.2, s.155/b.3, s.157/b.4, s.168/b.1
Devlet görevlilerinin uğradığı ya da yaptığı haksızlıklar	s.19/b.3, s.155/b.4, s.166/b.1, s.167/b.3, s.17/b.3, s.106/b.1, s.141/b.3, s.148/b.5, s.154/b.6, s.163/b.3
Abaza Hasan İsyanı	s.156/b.1, s.156/b.2, s.159/b.2, s.160/b.1, s.160/b.2, s.162/b.1, s.163/b.1, s.163/b.2, s.164/b.1, s.164/b.2, s.164/b.3

Tablo-5: Askeri Konularla İlgili Belgeler

Konusu	Belge ve Sayfa Numarası
Mühimmat	s.28/b.1, s.61/b.2, s.61/b.3, s.64/b.2, s.68/b.2, s.145/b.1, s.165/b.3
Sefer hazırlıkları	s.62/b.1, s.154/b.5, s.161/b.2, s.161/b.4, s.165/b.1, s.168/b.2, s.168/b.3, s.168/b.4, s.169/b.5
Sefere çağrılan askeri gruplar ve masrafları	s.2, s.23/b.3, s.70/b.3, s.146/b.1, s.146/b.2, s.146/b.4, s.161/b.1, s.169/b.2

4. 1658-1659 (H.1069) Tarihli Harput Şer'iyye Sicilinde Yer Alan Belgelerin Fihristi

s.1 Bir evin kiraya verildiğine dair 1069 tarihli belge.

s.2 Diyarbakır'dan gönderilen askerlerin masraflarına dair 1069 tarihli belge.

s.3 Pağnik menzilin masraflarına dair 1069 tarihli belge.

s.4 Avarız ve nüzül ücretine dair 1069 tarihli belge.

s.5/b.1 Ahmed isimli kişinin Seyyid Yunus'un ahırından katırını izinsiz alıp yük yükleyerek sakat bırakmasına dair Evâsıt-ı Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.5/b.2 Harput'ta debbağ esnafından Mehmed'in debbağ esnafıyla birlikte ödemesi gereken vergilerini ödemediğine dair Evâhir-i Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.5/b.3 Hasan bin Deli Hatib isimli şahsın Abdurrahman isimli şahsı darp ve ona hakaret etmesine dair Evâsıt-ı Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.6/b.1 Yunus Koca isimli kişinin Köz mahallesinde bulunan damını Ali isimli kişiye sattığına dair Evâhir-i Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.6/b.2 Hüseyin Çelebi'nin Çölmek mezrasında bulunan mülkünü ölünceye dek kendine bakması karşılığında oğlu Mehmed'in oğlu Bekir ve diğer oğlu Ali'nin oğlu Yusuf'a bıraktığına dair Evâhir-i Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.6/b.3 Hoş mezrası sâkinlerinden Monla Yusuf'un kardeşi Hasan'ın Mehmed bin Cemal adlı şahsı kılıçla yaraladığına dair Evâhir-i Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.6/b.4 Sürsürü adlı karyeden Korkik veled-i Keşiş adlı zimmînin Nahük veled-i Tatük'e tarlasını ve bahçesinin yarısını sattığına dair Evâhir-i Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.7/b.1 Diyarbekir Valisi olup asakir-i İslama serdar olan Vezir Murtaza Paşa'nın buyrulduyuyla mübaşir tayin olunan Yusuf Bey Harput'a gelip halen Harput Mütessellimi olan Yunus Bey'in mahzarında takrîr-i kelim edip toplanması ferman buyurulan sürsad zahiresi bakayasını İlvekili Osman Çavuş'un bi't-tamâm ordu-yu hümayuna teslim ettiğine dair Evâhir-i Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.7/b.2 Kalede Bulgar Çelebi adlı şahsın Ali bin Cuma adlı şahsa siyah kırsağını sattığına dair Evâhir-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.7/b.3 Kapu masrafları için toplanan sürsad zahiresinin eksiksiz tahsil edilmesine dair Evâhir-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli ferman kaydı.

s.8/b.1 Harput kal'ası sâkinlerinden Mustafa bin Piri adlı kişinin dükkânını Bulgar Çelebi adlı şahsa satışına dair Evâil-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.8/b.2 Kalender bin Ferhad adlı kişinin on yıllığına bağını Margiri adlı kişiye satışına dair Evâil-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.8/b.3 Emine adlı hatunun zevci Durmuş adlı kişiden alacağı mehir ve nafakadan feragat ettiğine dair Evâil-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.9/b.1 Boyacı Mirek ve karındaşı oğlu Tavtil'in otuz yıldır tasarrufunda bulunan tarlaya Mikailik adlı kişinin müdahale ettiğine dair Evâil-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.9/b.2 Gölcük karyesinde Mirek ve Tavtil adlı zımmîlerin Mikailik'in evlerinin yanındaki harabeyi bina ettiğine dair Evâil-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.10/b.1 el-Hâc Hüseyin adlı kişinin babalarından kalan maldan kardeşleri Mehmed, Ömer ve Osman Çelebi'ye hisselerini verdiğine dair Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.10/b.2 Monlakendi adlı karyede Huriye adlı kadının zevci Şaban bin İbrahim'den nafaka ve mehrini aldığına dair Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.10/b.3 Pertek sancağında Ardık veled-i Tavtil adlı zımmînin hemşiresi oğlu Menas veled-i Mircan'a ölünceye dek kendisine bakması karşılığında malını hibe ve temlik ettiğine dair Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.11/b.1 Monla Mehmed adlı biri, kızını başlık alıp Hasan adlı kişiye vermiş, ancak Osman adlı başka biri buna karşı çıkmıştır. Osman'ın men olunmasına dair Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.11/b.2 Karingid karyesinde Toroz veled-i Gencik adlı zımmînin üç kıt'a tarlasını on beş yıl süre ile Yunan kethüda adlı zımmîye satışına dair Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.12/b.1 Evasip veled-i Şehroz'un kardeşi Maksud ve ortak malından kendine ait olan hissesini, atını, bağını ve bahçesini Asaduk adlı zımmîye satışına dair Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.12/b.2 Tüccâr-ı celebkeşan tâ'ifesinden vilayete getirilen davarlar için bâc ücreti istendiğine dair Evâhir-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.13/b.1 Munzur Ahmed bin İsmail'in Meydan mahallesinde olan mülkünü Osman adlı kişiye satışına dair Evâhir-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.13/b.2 Hüseyin adlı kişinin vefatıyla kızı Asiye'ye ve zevcesi Kezziban'a nafaka ve kisve verilmesine dair Evâhir-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.13/b.3 Mevlüd bin Halil adlı kişinin Müridi nahiyesinde bulunan mülkünü Hasan Çelebi'ye satışına dair Evâhir-i Rebiü'l-evvel 1069 (Kasım 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.14/b.1 Sağık adlı zimmînin bağını Yusuf bin Mahmud'a satışına dair Evâil-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.14/b.2 Abdulvahap bin el-Hâc Süleyman'a Azrik adlı zimmînin borçlanıp borcunu ödediği halde el-Hâc Süleyman vefat edince oğlunun bu borcu tekrar talep ettiğine dair Evâil-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.14/b.3 Hadice hatunun zevci Abdi Bey zimmetinde olan mehrini zevcine ve kendine oğul ettiği İsmail'e hibe edip sonra İsmail'in zabt ettiğini söyleyerek mehri istediğine dair Evâil-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.15/b.1 es-Seyyid Osman bin Abdulhak'ın oğlu olan Abdi'nin elinde bulunan malın kendi kazancı olduğu, vefat edince Abdi'nin kardeşlerinin onun malında hak sahibi olmadığına dair Evâil-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.16/b.1 el-Hâc Ahmed'in vefatıyla kızları ve zevcesinin malına Mahmud adlı kişinin vasî tayin olunmasına dair Evâil-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.16/b.2 Karingid karyesi sâkini Mehmed bin Abdullah adlı kişinin tarlasını Davud Beşe adlı kişiye satışına dair Evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.16/b.3 Mehmed bin Abdullah'ın Davud Beşe adlı kişiye yüz riyali gürüş borcu olup ödeyene kadar tarlasını rehin bıraktığına dair Evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.16/b.4 Ömer Ağa adlı kişinin vefatıyla varislerine kalan Dere Hamamı'ndan gelen gelirin varislerine verildiğine dair Evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.17/b.1 Mustafa bin Hasan adlı kişinin Meydan Mahallesi ve Danişmendler Nahiyesinde olan evini ve bağını ölünceye dek kendine bakmaları karşılığında oğlu Bekir adlı kişiye hibe ettiği ve iki evini de zevcesine mehir

olarak verdiğine dair Evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.17/b.2 Hanlızade Hüseyin Beşe adlı kişinin Perçenç karyesinde olan evini ve ahırını Musa adlı kişiye satışına dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.17/b.3 Malatya Mütesellimi Halil Ağa'nın zimmetindeki ücreti alıp firar ettiğine dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.18/b.1 Kinederiç karyesinde Kezban adlı kadının Veli bin Hızır adlı kişiden alacağı mehir ve nafakadan feragat ettiğine dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.18/b.2 Harput'da Peygamber soyundan Osman Çelebi'yi es-Seyyid Mehmed adlı kişinin darp edip sakalını yolduğuna dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.18/b.3 Bulduk mezrasında babalarından kalan evleri, bağ ve bahçeleri Osman, Ömer ve Hasan adlı kardeşlerin Osman Çelebi'ye sattıklarına dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.18/b.4 (iptal olunmuş) es-Seyyid Hasan Çelebi'nin Mustafa Beşe adlı kişiye borçlu olup dört ay süre ile çiftliğini ve bağını vermesi, ödeyemediği takdirde borcuna karşılık olarak çiftlik ve bağın sayılmasına dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.19/b.1 Mustafa Beşe bin Abdullah'ın Sare Hatun mahallesindeki mülkünü Mehmed ve Ahmed ibn-i Ömer'e satışına dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.19/b.2 Harput Serdarı Ömer Ağa'nın Dergâh-ı âli cebecilerinin ulu-felerinin dağıtılmasına dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli buyruldu.

s.19/b.3 Kethüda yeri Cercis Ağa'nın Cebeciler ağasına gönderdiği Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli mektub.

s.20/b.1 Haçuk veled-i Kesbır adlı zımmînin Elkisan adlı zımmîye olan borcunu ödediğine dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.20/b.2 Tilenzid karyesinde Resul bin Seyyid Ahmed adlı kişinin Sarı Mehmed ile ortak bağından kendi hakkını Seyyid Ahmed'e sattığına dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.20/b.3 Mahmud bin Mehmed'in kadimi karlığına kar dökmesine Ayşe adlı kadının mani'oldüğüne dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Aralık 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.21/b.1 Mustafa bin Müsteceb adlı kişinin vefatıyla kızları ve zevcesinin el-Hâc Osman Efendi'ye vekâlet vermesiyle Mustafa'nın mallarınının satılarak kızlarına hissesinin, validelerine de mehrinin ödendiğine dair Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.21/b.2 Mustafa adlı kişinin vefat etmesiyle kızları için el-Hâc Osman Efendi'nin vekâlet etmesine dair Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.22/b.1 Ebu Tahir mahallesinde Küçük bin Affan adlı zımmînin mülkünü Hamza bin Hüseyin'e satışına dair Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.22/b.2 Mosih veled-i Menat'ın Bekir Beşe adlı kişiye olan borcunu babasından kalan maldan kendi hissesine düşen payla Bekir Beşe'ye borcunu ödediğine dair Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.22/b.3 Küçük bin Affan adlı zımmînin malını Esmâ bint-i Bozbukaş adlı kadınla takasına dair Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.22/b.4 Palu'da sâkin muhâcir tâifesinden Monla Veli bin Ali'nin müteveffa iki oğlunun çocukları olan Süleyman, Mehmed, Salih, Ömer ve Osman ile Fatma ve Hatice'ye yüz riyalı gurus borçlu olduğu, kendisinin vefat etmesi durumunda bu borcun onlara ödenmesine dair Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.23/b.1 Hoca Hamamı ve Cemşid Hamamı'na verilen ücretler ile ilgili Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.23/b.2 Mehmed bin Yusuf adlı kişinin seferden dönerken Hacı Hüseyin adlı kişiye verdiği yeşil çukasını geri istediğine dair Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.23/b.3 Seferde vefat eden Ekellizade Hasan adlı kişinin çocuklarına anneleri Hatice adlı hatunun vasî olduğu, onun da vekil olarak babası İbrahim Beşe'yi seçtiğine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.24/b.1 Norşin karyesinde Bekir Çelebi bin Mustafa adlı kişinin tarlasını Zekeriya Efendi adlı kişiye satışına dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.24/b.2 Ramazan bin Musa adlı kişinin Monla Ali kişiden tarla satın aldığı, fakat iki sene sonra Monla Ali'nin bu tarlayı zorla zapt etmeye çalıştığına dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.24/b.3 Vanlı Monla adlı kişinin evini ve eşyalarını yağmalayanlardan davacı olmadığına dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.24/b.4 (iptal olunmuş) Seyyid Hasan Çelebi bin İsrail'in Mustafa Beşe bin Abdullah'tan borç aldığı, ödeyemediği takdirde çiftlik bağ ve bahçesini vereceğine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.25/b.1 Mustafa Beşe bin Abdullah adlı kişiye borçlanan es-Seyyid Hasan'ın kendisi ve eşine ait olup dört ay içinde borcunu ödemesi şartıyla rehin verdiği bağ ve çiftliğini, süresinde borcunu ödeyemediğinden Mustafa Beşe'ye bıraktıklarına dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.25/b.2 Halil Bey bin Büyük el-Hâc adlı kişinin Sarını karyesinde bulunan zimmîlere murâbaalık akçesi verdiğiine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.26/b.1 Ahmed Bey adlı kişinin vefatıyla kızı babasından kalan maldan hakkını istemiştir. Fakat babasının ölmeden önce malını kardeşinin oğluna verdiği anlaşıldığından yine de kızına bir miktar ücret verilmesine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.26/b.2 Sare Hatun Mahallesi sâkini Vanlı Monla adlı kişinin evine kayınbiraderi Kara Mehmed'in hırsızlık yapmak üzere girdiğine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.27/b.1 Sadâtü'l-kirâma kaymakam olan es-Seyyid Hasan Çelebi'nin atdan düşüp ölen sabinin ahvalini görmek üzere mübaşir geldiği sırada bazı harcamalar yapmış ve yaptığı masrafların bir kısmını da Bekir Beşe adlı kişiden talep etmiştir. Bu alacak-verecek davasıyla ilgili Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.27/b.2 Mornik karyesinde İsrailik adlı zimmînin Evrenos Keşiş adlı zimmînin gece evine girdiğine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.28/b.1 Harput kal'ası sâkini Mehmed'in kale neferatından olduğu ve top hizmetine gittiği, bunun için de ücretini istediği, ancak kale kethüdası Ali Çelebi'nin onun kale neferatından olmadığını söylemesine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.28/b.2 Boyacı Sefer adlı kişinin damadı Mustafa adlı kişi tarafından darp edildiğine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.28/b.3 Müslüme bint-i Muhibullah adlı hatunun ölünceye dek kendine bakmaları karşılığında damadı Mahmud'a bir ev, bir kiler ve bir dükkânı hibe ve temlik ettiğine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.29/b.1 Tepecik karyesinde olan toprakların hariçten kimselere verilip verilemeyeceğine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli fetva kaydı.

s.29/b.2 Tütüncü Hüseyin ibn-i Hasan adlı kişinin vefatıyla kızı Hatice ve oğlu İbrahim'e valideleri Raziye'nin vasî olması ve malını satışına dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.30/b.1 Derik veled-i Kaçuk adlı zimmînin Mustafa Çelebi adlı kişiye olan borcunu ödeyinceye dek koyun, at ve kısrağını rehin verdiğiğine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.30/b.2 Gidefik adlı karyede Mahmud, Halil, Süleyman, İsmail, Osman adlı kişilerin Mustafa Ağa'ya avarız, nüzül ve sürsad akçelerini verdiklerine dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.31/b.1 Peynir Yemez Ahmed adlı kişinin hamam ve dükkânını Seyyid Mustafa'ya satışına dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.31/b.2 Huh karyesinde Fatma bint-i Şeyh Emir adlı hatunun babasından kalan malını vekili olan zevci Bekir'in Abdi Bölükbaşı adlı kişiye sattığına dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.31/b.3 Mirek ve karındaşı zimmîlerin Seyyid Bekir adlı kişiden murâbaalılık akçesi alacakları olduğuna dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.32/b.1 Semerci esnafının nefer harcı olarak Ali Kethüda'ya yüz guruşda iki guruş verecek durumları olmadığından yüz guruşda bir guruş

vermeleri kararına dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.32/b.2 Rabia bint-i Mehmed adlı hatunun Cemşid Hamamı'nda pazar günleri için taşrada olan yeri satın aldığına dair Fi't-tarihi'l-mezbur hüccet kaydı.

s.32/b.3 Hüseyin bin Mat Hasan adlı kişiyi Korukoğlu Ömer adlı kişinin darp edip, kapısını kırıp, eşkıyalık ettiğine dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.33/b.1 Yeniçeri Serdarı Ömer Ağa'ya gönderilen emirde eşkıyalık edenlerin hakkından gelineceğine dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.33/b.2 Mehmed Çelebi bin Hasan adlı kişinin kardeşi Mehmed Bey'den hissesini aldığına dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.33/b.3 Görgüşan karyesinde Kamer bin Bekir Ali ve Kocer bin İbrahim ve Ali Bik bin Hızır'ın babası Bekir Ali'nin birkaç gün evvel evden çıktığı sonra ölüsünün bulunduğu ve bunun araştırılmasına dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.33/b.4 İlvekili Osman Çavuş'un Odabaşı Halil Beşe'ye iki yüz elli beş gurus borçlu olduğu, iki yüz gurusunu Cemâziye'l-evvel ayında ödediği ve kalanını ise Ramazan-ı şerif'de ödeyeceğine dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.34/b.1 Cafer Beşe bin Ahmed adlı kişinin evini damadı Süleyman Beşe'ye satışına dair Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1069 (Ocak 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.34/b.2 Seyyid Hüseyin'in yetimlerine borçlu olan Hacı Bayram bin Sarı'nın onlarla murâbaalık sözleşmesi de yaptığına dair Evâil-i Cemâziyel-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.34/b.3 Ali Çelebi ve biraderi Mehmed Beşe bin İshak adlı kişilerin Seyyid Hüseyin adlı kişinin yetimlerine borcu olup murâbaalık yaptığına dair Evâil-i Cemâziyel-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.34/b.4 Cüce Bekir'in kardeşi Halil'in Uncu Tanrıverdi adlı kişiyi darp ederek, kafasını kırdığına dair Evâil-i Cemâziyel-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.35/b.1 Sefer Bey adlı kişinin hizmetinde bulunan Ahmed'in firar ederek İsmail ibn-i Yusuf adlı şahsın yanına gitmesi ve Sefer Bey'in hizmet-

çisini geri istemesine dair Evâhir-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.35/b.2 Harput kalesi dizdarı Hüseyin Ağa ve Ali kethüda, kale neferatıyla beraber karye halkından sene-i atıyye mahsulünden ispenç, avarız, resm-i arus ve bâd-ı hevâ vergilerini topladığına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.35/b.3 Raziye bint-i Mehmed adlı hatunun babasından kalan maldan hissesini kardeşi İbrahim adlı kişiden aldığına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.36/b.1 Şehribân bint-i Mehmed Coş adlı hatunun babasından kalan maldan hissesini kardeşi İbrahim adlı kişiden aldığına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.36/b.2 Cihanbeyli tâ'ifesinden Monla Rıdvan'ın Malatya kazâsına tabi Pıhtı karyesi sâkinlerinden Halil bin Hacı Hasan, Ömer ve Yusuf adlı kişilerden mahsul alıp inkâr etmesi, ancak şahitler huzurunda mahsul aldığına ortaya çıktığına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.37/b.1 Harput'un İlvekili Osman Çavuş'un birçok karyeye mübaşir göndererek öğrendiği üzere Cihanbeyli Monla Rıdvan adlı şahsın halka zorbalık yapıp şiddet uyguladığına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.37/b.2 Alaca Mahallesinde sâkin Ali adlı kişinin vefatıyla kızı ve oğluna valideleri Asiye adlı hatunun vasî olması ve kalan malı satarak çocuklarının hisselerinin taksimine dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.38/b.1 Holpenk karyesinde Monla Rıdvan ve karındaşı İbrahim ibn-i İlyas adlı kişilerin Cerciş Ağa'dan borç alıp bu borç için birbirine kefil olup, murâba olarak borçlarını tohum, buğday ve arpa cinsinden ödemelerine dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.38/b.2 Yazıcıoğlu Osman adlı kişinin vefatıyla oğlu İbrahim ve zevcesi Döne adlı hatunun malını Yeter adlı hatuna satışına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.39/b.1 Kesrik karyesinde Semik ve karındaşı Tavtil adlı zımmîlerin tarlalarını Recep Beşe adlı kişiye satması, fakat Recep Beşe'nin bu satıştan kendi rızasıyla vazgeçmesi, sonra bu tarlaların ihale edilip Mustafa Çelebi

adlı kişiye satışına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.39/b.2 Seyyid Bekir bin Seyyid Hüseyin adlı kişiden Bagdesar ve Yadik adlı zimmilerin borç alması ve birbirine kefil olmalarına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.39/b.3 Diyarbekir eyaleti mutasarrıfı Vezir Murtaza Paşa'nın Malatya'da kalan atlarını Malatya Mütesellimi tarafından tayin olunan Halil ve Mehmed adlı kişilerin Harput'a getirdiği ve burdan da Diyarbekir'e gideceğine dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.40/b.1 Cennet bint-i Halil adlı hatunun babasından kalan malı ele geçirmek için Süleyman Beşe adlı kişinin zorla evine girdiğine dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.41/b.1 es-Seyyid Hüseyin bin es-Seyyid Mehmed adlı kişinin zevcesi Saliha adlı hatunun mihrini vermek için Câmî'-i Kebîr Mahallesi'nde bulunan mülkünü satışına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.41/b.2 Şehroz mahallesi sâkini Nurican veled-i Malican adlı zimmînin mülkünü Mustafa adlı kişiye satışına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.41/b.3 Safiye bint-i Kürd Ali adlı kadını Halil adlı kişinin darp ettiğine dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.42/b.1 Atiye adlı kadının zevci Mehmed Beşe'nin kervanla gelip giderken yolda kayıp olduğuna dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.42/b.2 Mûri karyesinde Bedros adlı zimmînin Sefer'in vefat eden kardeşinin mirasından hissesi olmadığı halde hak talep ettiğine dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.42/b.3 Esmâ bint-i es-Seyyid Mahmud adlı kadının vefatının ardından varislerinin hisselerini aldığına dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.43/b.1 Harput'ta Bekir bin Musli adlı kişinin ve oğlunun Ali Çelebi ibn-i Mehmed Beşe adlı kişi tarafından câmî önünde darp edilmesine dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.43/b.2 Kesrik karyesinde Sarkis veled-i Davud adlı kişinin tarlasını Mustafa Ağa adlı kişiye satışına dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.43/b.3 Osman bin Ali ve kardeşi Hüseyin adlı kişilerin babalarının malından kalan hisselerini aldıkları ve bu maldan validelerinin mihrini ödediklerine dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.44/b.1 es-Seyyid Bali adlı kişinin çocuklarının ve zevcesinin nafakası için iki dükkandan hissesini sattığına dair Evâsıt-ı Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.44/b.2 es-Seyyid Hasan bin İsrail'in babasından kalan malını Hüseyin Beşe'ye satışına dair Evâhir-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.44/b.3 İğiki karyesinde Kırkik veled-i Gazar adlı zımmînin Elkisan tarafından darp edilip dışının kırıldığına dair Evâhir-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.45/b.1 Kirakos veled-i Topal adlı zımmînin Şehroz mahallesinde bulunan mülkünü Kesbir veled-i Simar adlı zımmîye satışına dair Evâhir-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.45/b.2 Kirakos veled-i Topal adlı zımmînin Hüseyin karyesinde bulunan bağ hissesini Kesbir adlı zımmîye satışına dair Evâhir-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.45/b.3 Cennet bint-i Halil adlı hatunun babasından kalan mirası için Mehmed Çelebi'nin vekil tayin olduğuna dair Evâhir-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.45/b.4 Mehmed Beşe ibn-i Abdullah'ın İbrahim Beşe adlı kişiye verdiği borcu tahsil ettiğine dair Evâhir-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.46/b.1 es-Seyyid Hasan bin İsrail'in İrtimnik karyesinde olan tarlasına Menas veled-i Bokik ile beraber bezirhane inşa ettiğine dair Evâil-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.46/b.2 İbrahim bin Abdullah adlı kişinin Pekinik'de bulunan tarlasını İsmail adlı kişinin zabt ettiğini söylemesi ve bu tarlanın daha önce Ali Bey'e satıldığı ve İsmail'in Ali Bey adlı kişiden şüf'a yöntemiyle satın aldığıının şahitlerin şهادetiyle kabulüne dair Evâil-i Recebül-mürecceb 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.47/b.1 Monlakendi karyesinde Raziye bint-i Kasım adlı kişinin mezhebini değiştirmesine dair Evâil-i Recebül-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.47/b.2 Arkiz veled-i (boş) adlı zımmînin mülkünü Hasan Ağa adlı kişiye satışına dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.47/b.3 İğiki karyesinde Elkisan adlı zımmînin Azor adlı zımmîden alacaklı olduğu, ancak Gazar zımmînin borcunu daha önceden ödediğine dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.48/b.1 Elkisan adlı zımmînin Mahmud Bey ibn-i Mustafa Ağa adlı kişiye olan borcunu ödediğine dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.48/b.2 Şehroz mahallesi sâkini Eranik bint-i Avik adlı zımmîyenin evini ve odunluğunu Hasan adlı kişiye satışına dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.48/b.3 İlvekili Osman Çavuş'un Harput'a bir yıllık ücretini de alıp atandığı, ancak dokuz aylık hizmetten sonra vefat ettiği ve kardeşi Mustafa Çelebi'nin kalan süre için ilvekili görevini yaptığına dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 tarihli ferman.

s.49/b.1 Harput mukâtaası zabiti Osman Bey'in Harput sükkânından tamga ve bâc-ı ubur ücretini toplayıp Osman'a toprak kiraladığına dair Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.49/b.2 Veli bin Bekir adlı kişinin vefatıyla validesi ve amcası oğlu Mahmud Çelebi adlı kişinin Câmî'-i Kebîr Mahallesi'nde bulunan mülkünü Bekir Çelebi'ye satışına dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.50/b.1 Ahmed bin İsa'nın babası vefat edince alacaklı olduğu Cüce Ahmed ve Abdurrahman bin Ömer'den hakkını istediğine, onların da cevaben bu borcu Ahmed bin İsa'nın babası vefat etmeden önce tamam olarak ödediğine dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.50/b.2 Raziye ve Şehriban bint-i Mehmed adlı hatunların babalarının malından kalan hisselerinin eksik olduğu için kardeşleri Mustafa adlı kişiden kırk beşer guruş ve birer kilim daha aldıklarına dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli fetva kaydı.

s.51/b.1 İrtimnik karyesinde Fatma bint-i Ali Beşe adlı hatunun tarlasını Mahmud ve Mehmed adlı kişilere satışına dair Evâil-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.51/b.2 İrtimnik karyesinde Fatma bint-i Ali Beşe adlı hatunun Mahmud Bey ve Osman Bey'den aldığı borç karşılığında tarlasını rehin verdiği,

ödeyemediği takdirde borcuna karşılık tarlayı vereceğine dair Evâil-i Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.52/b.1 Harput sâkini olup sefer-i hümayunda vefat eden Derviş Beşe adlı kişinin çocuklarına ve eşine Fatma bint-i Mehmed'in vasî tayin olduğuna dair Evâil-i Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.52/b.2 İğiki'de Gazar veled-i Korkik adlı zımmînin Elkisan veled-i Fernikol adlı zımmîden alacaklı olduğuna dair Evâil-i Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.53/b.1 el-Hâc Ömer Bey bin Rıdvan Ağa adlı kişinin, İbrahim ve Halil adlı kişilere borçlu olup borcuna karşılık çiftliğini verdiği dair Evâil-i Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.53/b.2 Vezir-i azam hazretlerinin buyrulduzu ile Harput'ta mübaşir olan Mehmed Ağa'nın Çorkiğ karyesinde öldürülen Bekir Ali adlı kişinin düşmanının olup olmadığına, katilinin kim olduğunun araştırılmasına dair Evâil-i Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.53/b.3 Hefthisar karyesinde Kaya bin Dünder'in değirmenini Bekir Ağa adlı kişiye satışına dair Evâil-i Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.54/b.1 Harput kalesi sâkinlerinden Munzur Bey adlı kişinin oğlu Yusuf Çelebi'nin vekâleten babasının alacağı murâbaa akçesini Necrik adlı zımmîden tahsiline dair Evâsıt-ı Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.54/b.2 Mehmed Beşe bin Hüseyin Beşe adlı kişiyi Mehmed bin Sino adlı kişinin darp edip dişini kırdığına dair Evâsıt-ı Recebû'l-ferd 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.54/b.3 Bekir Çelebi ibn-i Halil Ağa adlı kişinin Câmî'-i Kebîr Mahallesi'nde olan evini ve kilerini Osman Beşe adlı kişiye satışına dair Evâsıt-ı Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.55/b.1 Mustafa Beşe ibn-i Abdullah adlı kişiye bin altmış beş sene-sinde Osman Bey'in tarlasının resmi tapusunu verdiği dair Evâsıt-ı Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.55/b.2 Harput sâkini berber Hasan Çelebi adlı kişiye hizmetkârı olan Haçadur adlı zımmînin borcu olduğuna dair Evâil-i Recebû'l-ferd 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.56/b.1 Sağmanlı Asadur'un annesi Ayşe adlı kadına nafaka ve kisve verdiği dair Evâsıt-ı Recebû'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.56/b.2 Harput'un İlvekili Osman Çavuş kardeşi Mustafa Çelebi ve şehir kethüdası Ali Çelebi mahfel-i kazada Kapukıran Ahmed Ağa'nın hizmeti için Mustafa Beşe'den ücret aldığına dair Evâsıt-ı Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.56/b.3 Bekir Beşe bin Mahmud Beşe adlı kişinin Barik ve Gazar adlı zımmîlerden alacaklı olduğuna dair Evâsıt-ı Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.56/b.4 Osman bin Keçeci Ahmed Çelebi adlı kişilerin, babasından ve kardeşinden kalan malını ve bağını Mehmed Beşe adlı kişiye satışına dair Evâhir-i Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.57/b.1 Halil Beşe ve İsmail Beşe ibn-i Yusuf Bey'in kardeşleri Osman Bey ile ortak mallarını, Osman Bey vefat edinceye kadar Nalband Osman Ağa'nın tasarruf ettiği, Osman Bey vefat edince de Nalband Osman Ağa'nın bu tarlayı sahiplerine vermek için para istediği, ancak buna hakkı olmadığına dair Evâhir-i Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli fetva kaydı.

s.58/b.1 Mustafa Çelebi bin Davud Beşe adlı kişinin Harput mukata'ası emini Osman Bey'e Nalbandbaşı Osman Ağa'nın tarlasını tapu resmi verdiğiine dair Evâhir-i Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.58/b.2 Hüseyin karyesinde Nurican veled-i Çarek ve kardeşi Davit adlı zımmîlerin bağlarını Mikailik adlı zımmîye satışına dair Evâhir-i Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.58/b.3 Mustafa Çelebi (bin) Arnavud Mehmed Beşe ve Osman Bey ibn-i Ali Bey adlı kişilerin çiftliğine zorla sahip olmaya çalışan İsmail'i davası ve İsmail'in cevaben tarlanın kendi mülkü olduğunu söylediğine dair Evâhir-i Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.59/b.1 Osman Bey ibn-i Haydar Ağa adlı kişinin Hüseyin karyesine sâkin İbrahim ibn-i Ahmed adlı kişiye tarlasını ve bağını satışına dair Evâhir-i Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.59/b.2 Fatma bint-i Ali Bey adlı kadının Danışmendli nahiyesindeki mülkünü Mehmed bin Habil adlı kişiye satışına dair Evâhir-i Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.59/b.3 Şeyh Ebu'l-Kasım Efendi vefat edince malından zevcesi Emine adlı kadının ve çocuklarının hisseleri için Ahmed Beşe'nin vasî tayin olduğuna dair Evâhir-i Recebül'ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.60/b.1 Şeyh Ebu'l-Kasım Efendi vefat edince oğlu Ahmed Beşe'nin validesi ve kardeşine vekâlet edip Çemişgezek kazasında babalarından kalan

bağı ve ahır Osman Bey adlı kişiye satışına dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.60/b.2 Avculu karyesinde Mehmed Koca bin Davud ve oğulları Halil ve Şeyh Hasan adlı kişilerin Cafer Bey ibn-i Mahmud adlı kişiden borç aldığı ve birbirlerine kefil olduğuna dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.61/b.1 Mehmed bin Tanrıverdi adlı kişinin Üçağaç karyesinde kısrağının telef olduğu, Hızır'ın kısrağın yanında olduğu, Hızır'ın da cevaben Zülfikar'ı suçladığına dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.61/b.2 Harput'un İlvekili Mustafa Çelebi ve şehir kethüdası Ali Çelebi bin Abdulhâlim'in Mahmud Çelebi bin Ahmed Bey'e Diyarbekir'e gidecek develerin mühimmatı ve giderinin yanı sıra cisir ve tahta kirası için yüz elli riyali gurusu verdiği dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli tezkire.

s.61/b.3 Harput'un İlvekili olan Mustafa Çelebi'nin Mahmud Bey adlı kişiye miri atların arparları ve üç gecelik masrafları için verdiği ücrete dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli tezkire.

s.62/b.1 Harput mukâtaa zabiti Osman Bey'in seferi hümayun masrafları için İlvekili Osman Çavuş'un Mustafa Ağa'dan beş yüz, Derviş Beşe'den ikiyüz altmış, Halil Beşe'den altı yüz elli ve Habib Beşe'den yüz yirmi beş gurusu aldığı dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli tezkire.

s.62/b.2 Harput kalesi sâkini Osman Bey adlı kişinin Şefri nahiyesinde bulunan bağını Kürd Ahmed'in zevcesi Raziye adlı kadına satışına dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069(Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.62/b.3 Şeyh Ebu'l-Kasım adlı kişinin vefatı ile oğlu Ahmed Beşe adlı kişinin, kardeşi ve validesine vekâleten, babasından kalan Çemişgezek'de bulunan bağını Yusuf Çelebi ve Ali Bey adlı kişilere satışına dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.63/b.1 Bekir bin Monla Mehmed adlı kişinin Süleyman ve Halil Bey adlı kişilere borcu olduğundan Mazgiri nahiyesinde bulunan malını borcuna takas olarak verdiği dair Evâhir-i Recebül'l-ferd 1069(Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.63/b.2 Sefer-i Hümayunda vefat eden Derviş Beşe adlı kişinin eşi ve çocuklarına kalan malı için Ali Bey'in vekil tayin olduğuna dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.64/b.1 Sakazade Murtaza adlı kişinin Ahmed Çelebi adlı kişinin ceddinden olduğu ve malına vâris olmak istediğine dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.64/b.2 Harput'un İlvekili Mustafa Çelebi ve şehir kethüdası olan Ali Çelebi ibn-i Abdulhalim'in kethüda yeri Hacı Cerciş Ağa'ya atların mühimmatı ve bakımı için ücret verdiği dair Evâhir-i Recebü'l-mürecceb 1069 (Mart 1659) tarihli tezkire.

s.65/b.1 Sare Hatun Camii'nin imamı ve hatibi olan el-Hâc Osman Efendi'nin gece evine girdiği sırada Hüseyin Beşe ibn-i Ahmed adlı şahıs tarafından darp edildiğine dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.65/b.2 Ali Bey ibn-i Mahmud adlı kişinin Meydan Mahallesinde bulunan mülkünü Rahime adlı kadına satışına dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.66/b.1 Safiye bint-i el-Hâc İbrahim adlı kadının Ortak Nahiyesinde bulunan bağını Veli Beşe ve Ahmed Beşe adlı kişilere satışına dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.66/b.2 el-Hâc Kaya bin Mahmud adlı kişinin Şüşnaz Nahiyesi ve Hacı Mahallesinde olan malını ve dükkanını zevcesi Rahime'ye mehir olarak verdiği dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.67/b.1 Osman Beşe ibn-i Ahmed adlı kişinin evini ve ahırını Veli Bey adlı kişiye satışına dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.67/b.2 Kohpinik aşiretinden çoban olan Arduca adlı kişinin el-Hâc Hasan Ağa'dan borç aldığı beş yüz davardan bir kısmını ödeyip, yüz dokuz darvar ve iki batman taze peynir, dokuz buçuk batman yağ borcu kaldığına dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.67/b.3 Bekir ibn-i el-Hâc Mehmed adlı kişinin Ebu Tahir Mahallesinde olan mülkünü Yadiğâr ibn-i Maksud adlı kişiye satışına dair Evâhir-i Recebü'l-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.68/b.1 İbrahim Beşe ibn-i Abdullah adlı kişinin İsmail adlı kişiye babasından kalan malı zabt ettiği için davası ve İsmail'in cevabında İbrahim Beşe'nin validesinin ve kardeşlerinin bu bağı Ali bin Abdullah adlı kişiye

sattığı ve kendisinin bu malı şüf'a ile Ali'den satın aldığına dair Evâhir-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.68/b.2 Asitane-i saadete giden develerin üzerinde servan başı olan İbrahim Bey ve serbakar Ali Bey ve Diyarbakir'da Çerçibaşı Mustafa Bey'in zikr olunan develerden dördünün Eğil'de dördününde Palu'da helak olduğunu bildirdiğine dair Evâhir-i Recebül mürecceb 1069 (Mart 1659) tarihli tezkire.

s.69/b.1 Debbağ Ömer adlı kişinin tasarrufunda olan ev, dükkân ve sahn gibi mallarının kendi kazancı olduğu, oğlularının talep etmemelerini istediğine dair Evâhir-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.69/b.2 Bekir ibn-i Ataullah'ın varisi olan İbrahim'e dam, Halil'e de ahır, kazan, kazma ve kilim hıbe ve temlik ettiğine dair Evâhir-i Recebül'-ferd 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.70/b.1 Bekir bin Ataullah'ın Mehmed adlı kişiye bahçesini evini bağını hıbe ve temlik ettiğine dair Evâhir-i Recebül'-mürecceb 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.70/b.2 Raziye adlı kadının malından Münevver hatunun mülküdür diyerek feragatına dair Evâhir-i Recebül'-mürecceb 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.70/b.3 Harput Beyi Osman Bey'in sefer-i hümayunda Gölcük re'â-yalarının atlarından iki tanesini helak edip bir katırı topal bıraktığına dair Evâhir-i Recebül'-mürecceb 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.71/b.1 Monlakendi karyesinde Zeynep adlı kadının Osman Çavuş adlı kişiye bağını satışına dair Evâhir-i Recebül'-mürecceb 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.71/b.2 Hacıseyli karyesinde Mosik veled-i Bağik adlı zimmînin vefatıyla karındaşına ve oğlunun oğlu Danik veled-i Merat adlı zimmîye ve oğulları Bağik, Yosef ve Merat'a dört hisse verildiğine dair Evâhir-i Şa'ban 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.71/b.3 Habibe adlı kadının Müderris Mahallesinde olan evini ve kilerini Abdullatif Efendi'ye satışına dair Evâil-i Şa'ban 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.72/b.1 Amid şehrine bağlı Çobi Mahallesinde Seyyid Mehmed Çelebi'nin zevcesi Ayşe adlı kadının Hüseyin adlı kişinin zimmetinde olan mehrini aldığına dair Evâil-i Şa'ban 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.72/b.2 Seyyid Musli ibn-i Seydi adlı kişinin Pekinik nahiyesindeki bağımlı Seyyid Yahya adlı kişiye satışına dair Evâil-i Şa‘ban 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.72/b.3 Harput reayaları meclis-i şer‘e gelip Mütesellim Yunus Bey’in nüzül malını sorması üzerine cevaben Yunus Bey’in nüzül malıyla saray kirasını verdiği dair Evâil-i Şa‘ban 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.73/b.1 Seferde vefat eden Ekellizade Hasan adlı kişinin zevcesinin mülkü ve kilerine Ömer adlı kişinin müdahale ettiğine dair Evâil-i Şa‘ban 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.73/b.2 Ali Bey ibn-i Piri Beşe adlı kişinin Harput’un İlvekili Mustafa Çelebi ve şehir kethüdası Ali Çelebi’nin mahzarında on yedi ay hizmetinden sonra artık gücünün yetmediği için menzileciliği bırakmak istediğine dair Evâil-i Şa‘ban 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.74/b.1 Diyarbekir sâkinlerinden Ömer bin Osman Beşe’nin vefat eden varisi Dayızade Hüseyin adlı kişinin Danişmendler Nahiyesinde ve Iğıkı Nahiyesindeki malını vakf ettiğine dair Evâil-i Şa‘ban 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.75/b.1 es-Seyyid Halil adlı kişinin Mısır’da vefat eden kardeşi es-Seyyid Hasan Çelebi’den intikâl eden malını Mehmed Beşe’nin zabt ettiği, Mehmed Beşe’nin de cevaben Hasan Çelebi adlı kişinin vefatıyla zevcesi ve çocuklarının vekalet ettiği ve sonra ceddeleri Raziye’ye bıraktığına dair Evâil-i Şa‘bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.75/b.2 Rabia bint-i el-Hâc Ömer Hatemi adlı kişinin es-Seyyid Halil adlı kişiyi vekil tayinine dair Evâil-i Şa‘bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.76/b.1 Ekellizade Hasan Beşe’nin evini zabt ettiği için Ömer bin Mehmed’i davası ve şahitler ile Ömer adlı kişinin alakasının olmadığına dair Evâil-i Şa‘bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.76/b.2 Döne bint-i Fethullah adlı kadının Hoca Mahallesinde babası ve kardeşinden kalan mülkünü es-Seyyid Yunus adlı kişiye satışına dair Evâil-i Şa‘bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.77/b.1 Raziye bint-i Bali adlı kadının Muaviye ve Bekir’e ölünceye dek kendine bakmaları karşılığında evini hibe ve temlik ettiğine dair Evâil-i Şa‘bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.77/b.2 Hüseyin Beşe bin Bekir Bey adlı kişinin babasından kalan Müridi Nahiyesindeki bağı Mehmed bin Suvar adlı kişiye satışına dair Evâil-i Şa‘bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.78/b.1 Harput sâkini İbrahim adlı kişinin Bağdat Seferinde iken evine Cennet adlı kadının girdiği ve eşyalarını çaldığı iddiası için İbrahim Ağa'nın mübaşir tayin olduğuna dair Evâil-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.78/b.2 Pertek sancağında şehir reayalarının İlvekili Mustafa Çelebi'nin birkaç yıl görev yaptığı ve artık Mustafa Çelebi'nin görev yapmasını istemediklerine dair Evâil-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.78/b.3 Pertek sancağında İlvekili olan Mustafa Çelebi'nin birkaç yıl görev yaptığı ve artık burada görev yapmayacağına dair Evâil-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.79/b.1 Sefer-i Hümayunda vefat eden Eşşek Ahmed Beşe adlı kişinin çocukları için valideleri Fatma adlı kadının vasî tayin edildiğine dair Evâil-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.79/b.2 Kürd Mustafa adlı kişinin zevcesi Cennet adlı kadın İbrahim adlı kişiden, zevei Mustafa'yı hapse attırdığı ve hapiste iken vefat ettiği için şikâyetine dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.79/b.3 Kürd İbrahim adlı kişinin Mustafa'nın zevcesi Cennet ve oğlu tarafından darp edildiği ve mübaşirin Cennet ve oğlunu hapse attığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.80/b.1 Ömer Bey ibn-i Osman Beşe adlı kişinin vârisi olan Vanizade Hüseyin adlı kişiye Halil Ağa zimmetinde olan hakkının tamam olarak verildiğine dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.80/b.2 Zikr olunan vârislerin Ahmed Bey adlı kişiden de talep ettikleri ücreti aldığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.80/b.3 İbrahim Ağa adlı kişinin kendisini darp ettikleri için Cennet adlı kadın ve oğulları ile zevei Mustafa adlı kişiden şikâyeti ve mübaşir vasıtasıyla Mustafa'nın hapse atılması neticesinde Mustafa'nın hapiste ölmesi konusundaki şikâyet üzerine yapılan tahkikatta Mustafa'nın hapiste eceliyle öldüğüne dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.80/b.4 Hüseyin karyesinde Ali bin Musa adlı kişinin bağıcı Sahok veled-i Kirakos adlı kişiye satışına ve kardeşlerine hisselerini verdiğine dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.80/b.5 Osman Çavuş'un zevcesi Atiyye adlı kadının mehrini ödemek için Ahmed Bey Mahallesinde bulunan evini satışına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.81/b.1 Harput Serdarı olan Ömer Ağa'nın Mehmet isimli şahsı darp edip yaraladığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.81/b.2 Harput sâkinlerinden Feyzullah Çelebi ve kardeşleri Fahrettin, Zülfikar ve Hatice'nin Şefri Nahiyesinde bulunan mülklerini Mustafa adlı kişiye satışına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.82/b.1 Harput sâkinlerinden Mustafa'nın vefatı ile eşi Cennet Hatun, oğlu Bekir ve kızı Rabia'nın İbrahim Ağa ile dava ve nizamının kalmadığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.82/b.2 Ahmet Çelebi isimli kişinin Ebu Tahir Mahallesinde olan evini ve ahurunu Ali Beşe'ye satışına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.82/b.3 Havas-ı Hümayun karyelerinden Kesrik, Hersenk, Holpenk, Sürsürü, Bizmişen, Mornik, ve Haciseyli karyelerinde bulunan zimmîlerden atlar masrafı için ve don yağı için buyruldu ile İlvekili Mustafa Çelebi ve nefs-i şehir kethüdası Ali Çelebi'nin ücret topladığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.83/b.1 Derviş Beşe'nin Alişam karyesi sâkinlerinden alacaklı olup, Mustafa Ağa vekâletiyle alacağının tahsilini sağladığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.83/b.2 Hasan Beşe ibn-i Abdullah'ın mülkünü Merad adlı zimmîye satışına dair Evasıt-ı Muharremül-harâm1069 (Ekim 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.83/b.3 Ahmed Çelebi bin Türkman'ın Zaluni karyesinde babasından kalan bağ ve tarlasını Omenek veled-i Muhtem adlı zimmîye satışına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.83/b.4 Holpenk karyesinde Kolik veled-i Sehak adlı zimmînin kavak eşcarını Cerciş Ağa'ya satışına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.84/b.1 Nurali mezrası sâkinlerinden Alican Bey'in bahçe hususunda, husumetli olduğu Kolik adlı zimmî ile davasının kalmadığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.84/b.2 Ali Çelebi ibn-i Abdulkasım'ın Hamidi karyesinde bulunan topraklarını Ali isimli kişinin zorla zapt ettiğine dair Evâsıt-ı Recep 1069 (Mart 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.84/b.3 Monla Munzur'un validesinin vefatıyla kendisine miras kalan Cemşid Hamamındaki yerini ve tarlasını Ali ve Bekir Bey'e satışına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.84/b.4 Ali Bey b. Büyük el-Hac Bey'in topraklarını Ali Bey'e sattığı ve tapu ettiğine dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.85/b.1 Elkisan veled-i Fernikol zımmînin Gazar zımmîye borçlu olup bu borcu ödeyecek gücünün olmadığı ve iflas ettiğine dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.85/b.2 Harput kazası sâkinlerinden Bagdesar veled-i Borçke adlı zımmînin validesinden miras kalan sekiz guruş, bir top beyaz kumaş ve bir halıyı teslim aldığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.85/b.3 Hacıseyli karyesi sâkinlerinden Hanik veled-i Merad ve amcası arasındaki mal anlaşmazlığına dair Evâsıt-ı Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.85/b.4 Harput sâkinlerinden Mahmud Bey ve kardeşi Ömer Bey'in validelerinden intikal eden, Hamidi karyesindeki tarlaya Mustafa'nın babası Bekir Beşe'nin müdahale edip sınırlarını ihlâl ettiğine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.86/b.1 Harput sâkinlerinden Mahmud Bey ve kardeşi Ömer Bey'in validelerinden miras kalan Hamidi karyesindeki tarlaya Mustafa'nın babası Bekir Beşe'nin müdahale ettiği ancak Mustafa'nın babasını engellemeye çalıştığı ve bu duruma razı olmadığına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.87/b.1 Ömer Bey ibn-i Büyük el-Hac'ın Hersenk karyesinde bulunan tarlasını Mahmud Beşe'ye satışına ve Mahmud Beşe'nin ücreti iki sene içinde ödeyeceğine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.87/b.2 Kasap Munzur Bey'in karındaşı Kaya ve oğlu Mustafa adlı kişilerin İlyas'ın oğlu tarafından darp ve gasp edildiklerine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.87/b.3 Köse Mustafa'nın vefatıyla kızı Hatice hatunun vekâlet ederek kardeşleri, validesi ve kendi hissesini taksim ettiğine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.88/b.1 İlvekili Mustafa Çelebi ve nefsi-i şehir kethüdası Ali Çelebi'nin Mahmud adlı kişiye hizmet bedeli olarak ücret vereceğine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.88/b.2 Mutasarrıf Ali'nin Şefri Nahiyesi'ndeki mülkünü Mehmed isimli kişiye satışına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.88/b.3 Nekerek karyesi sâkinlerinden İbrahim ibn-i Abdullah ve kardeşi oğlunun bağını, öküzünü, bahçe ve tarlasını Ali Bey'e satışına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.89/b.1 Harput'da Havas-ı Hümayun karyelerinden olan Zeyve karyesinde bulunan bazı reayaların sürsad ve nüzül vergisini ödemediği bazısının ise, bu vergiyi ödemediğine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.90/b.1 Müri karyesinden Osman Bey'in Diyarbekir monlasından tohum talebi ve sonrasında çıkan anlaşmazlığa dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.90/b.2 Yakub adlı sahsın vefatıyla kalan malını eşi Fatma Hatun'un vekâlet ederek, çocuklarının nafakası için Yakub bin Uğurlu'ya satışına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.91/b.1 Harput sâkinlerinden Kasab Munzur ve Ömer Beşe'nin Karasaz karyesinden, Mustafa ve Osman'ın, İlyas ve oğlunun ve karındaşı Mustafa'nın Koçkale karyesinden nefer akçesi aldığına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.91/b.2 Ayşe bint-i Nebi isimli kadının Süleyman Beşe'den altı bin akçe mehir alacağı olduğuna dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.91/b.3 Ayşe ve Fatma bint-i Kaya Şubaşı adlı kadınların babalarının vefatıyla vasî tayin olunan Halil bin Kaya'dan mehirlerini talep ettiklerine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.92/b.1 Harput sâkinlerinden Mahmud Bey ve Ömer Bey ibn-i Mehmed Çavuş, oğlu Ali ve kardeşi, Mustafa Ağa'nın Tadım karyesindeki topraklarını 1063 senesinde Kirakos veled-i Loyan adlı zimmîye sattıkları ve tapunu verdiklerine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.92/b.2 Tamamlanmamış belge.

s.93/b.1 Harput zeametinden sorumlu silahdar Ağa Mustafa Ağa'nın zeamet verdiği kişilere dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.93/b.2 Harput zeametine tayin olunan Osman Ağa'nın Herdi zeametini askerlere verdiği dair Fi't-tarihi'l-mezbur.

s.93/b.3 İçme karyesinde Haçuk veled-i Mankisor zımmînin kızını Makik zımmînin oğluyla evlendirdiği ve oğlunun ölümüyle Haçuk'un kızını yeniden evlendirmesine Makik'in mani olduğuna dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.94/b.1 Harput mütesellimi İbrahim Ağa'nın Konak mezrasında ve Karasaz karyesinde çalınan hayvanlardan Mehmet Bey'i sorumlu tuttuğuna dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.94/b.2 Yunus Bey'in Ömer Bey'e olan borcunu ödediğine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.95/b.1 Monla Mustafa, Osman, Ömer ve Raziye adlı kişilerin babalarının vefat etmeden malını ve bahçesini vakfedip, gelirinin Harput camisine bahçesindeki üzümün Nakşibendi tarikatına verilmesini istediğine dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.95/b.2 Mornik karyesinde Ağa Sultan bint-i Murad Beşe isimli kadının kocası Ali Beşe'den mehir hakkını ve oğlu Mustafa'dan süt hakkını aldığına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.96/b.1 Ağa bint-i Murad Beşe'nin kocası Ali Beşe'nin vefatıyla mirasından hissesini aldığına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.96/b.2 Harput sâkini debbağ Ömer bin Veli'nin malını oğlunun oğlu Bekir'e satışına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.96/b.3 Mehmed Beşe bin Kalender'in vefatıyla çocuklarına vasî olarak zevcesi Raziye bint-i Hasan'ın olduğuna dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.96/b.4 Mehmed Beşe bin Kalender'in vefatıyla eşine ve çocuklarına kalan evi ve malı zevcesi Raziye bint-i Hasan isimli kadının Ahmed Beşe'ye satışına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.97/b.1 Konaklamaz karyesi sâkinlerinden Mahmud bin Maksud'un babasından kalan malı Ali adlı kişiye satışına dair Evâhir-i Şa'bân 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.97/b.2 Mine bint-i Nebi adlı kadının Câmi‘-i Kebîr Mahallesi’nde olan mülkünü Hüseyin Ağa’ya satışına dair Evâil-i Ramazanü’l-mübarek 1069 (Mayıs 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.98/b.1 Hokaz adlı zımmînin malını kardeşi Merad’a satışına dair Evâil-i Ramazanü’l-mübarek 1069 (Mayıs 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.98/b.2 Serdar Ömer Ağa’nın Mürî karyesi sâkinlerinden Bedros ve oğlu Keşiş’e vekâlet ettiğine dair Evâil-i Ramazanü’l-mübarek 1069 (Mayıs 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.98/b.3 Zeki Çelebi’nin kızları için valideleri Hadice bint-i Harun Çelebi’nin vasî tayin olduğuna dair Evâil-i Ramazanü’l-mübarek 1069 (Mayıs 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.98/b.4 Selim Beşe’nin vefatıyla eşinin mehrini ve çocuklarının miras hakkını aldığına dair Evâil-i Ramazanü’l-mübarek 1069 (Mayıs 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.99/b.1 Hoh karyesi sâkinlerinden Vernan veled-i Manik zımmî ile kardeşi Anzuk arasındaki toprak anlaşmazlığına dair Evâil-i Ramazan 1069 (Mayıs 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.99/b.2 Monlakendi karyesi sâkinlerinden Ahmed bin Oruç’un babasından kalan mala Ayşe bint-i Hacı Abdi adlı kadının müdahale edip, ele geçirdiği Ahmed bin Oruç’un hakkını talep ettiğine dair Evâil-i Ramazanü’l-mübarek 1069 (Mayıs 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.99/b.3 Halil Bey ibn-i Küçük İbrahim Bey’in Osman Çavuş’dan alacaklı olup, hakkını talep ettiğine dair Evâil-i Ramazanü’l-mübarek 1069 (Mayıs 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.100/b.1 Ömer Bey ibn-i Büyük el-Hac Bey’in Kuyulu karyesindeki mülkünü Çötek veled-i İsna adlı zımmîye satışına dair Evail-i Ramazan 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.100/b.2 es-Seyyid Ahmed bin Mehmed’in Abdulkadir Geylani Hazretlerinin soyundan olduğuna dair Evâil-i Şehri Ramazanü’l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.101/b.1 Zarife bint-i Mehmed isimli kadının kocası Bekir’den boşandığı ve mehrini aldığına dair Evâil-i Ramazan 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.101/b.2 Harput’da dükkân sahibi olan Hasan bin Cafer’in taşradaki dükkânlarının durumu ve müdahale edenler için şikâyetine dair Evail-i Şehri Ramazanü’l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.102/b.1 Yusuf bin Ali'nin babasından kalan maldan validesi İnsaf bint-i İsa Hoca adlı kadına hakkını verdiğiine dair Evâil-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.102/b.2 Seyyid Halik bin Ali'nin Şüşnaz Nahiyesinde bulunan bağını Halil'e satışına dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.103/b.1 Bekir Ağa tarafından Harput'da iki yüz seksen dokuz hanenin avarız ve nüzül vergisinin toplandığına dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.103/b.2 İrtimnik karyesi sâkini Hanuk veled-i Kirakos'un kardeşi Mardos Keşiş'den babasından kalan maldan hakkını talep ettiğiine dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.104/b.1 Mustafa Beşe ibn-i Ömer Beşe'nin Maden veled-i Evsab'dan alacağını tahsil ettiğiine dair Evâsıt-ı Ramazan 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.104/b.2 Harput sâkinlerinden İnsaf bint-i İsa Hoca adlı kadının zevci Mehmed'den kalan malını kendisine bakması karşılığında oğlu Mustafa'ya verdiğiine dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.104/b.3 Ali Beşe bin Abdullah'ın Ahmed Bey Mahallesiindeki mülkünü el-Hac Bekir'e satışına dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.105/b.1 Sarını karyesi sâkinleri ile Erbab-ı Tımar'dan olan Ali Bey arasındaki toprak anlaşmazlığına dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.105/b.2 Mornik karyesi sâkinlerinden Tavtil veled-i Keşiş ve oğulları Kirakos, Totlik, ve Maker'in Sefer Beşe'ye borçlu olduğu için tarlasında murâbalık yaptığına dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.106/b.1 Zağfirani karyesi sâkinlerinin fazla harc ücreti toplandığı için devlete arz-u hal ettiğiine dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.106/b.2 Nefs-i şehir zeametlerinin bazı yerlerde noksan bazı yerlerde tam olarak topladığı nüzül ve avarız ücretine dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.106/b.3 Müri karyesi sâkinlerinden Manuk, Bedros, ve Markos ve oğlu ve amcası oğlu Keşiş adlı zımmîlerin Abdi Bölükbaşı bin Allahverdi'ye borçlu olduğu ve bu borcu üç yıl murâbalık yaparak ödediğine dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.107/b.1 Şehriban ve Rabia bint-i İsa adlı kadınların dükkânları için İbrahim bin Habil'i vekil tayinine dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.107/b.2 Süleyman Beşe'nin vefat etmesiyle İsmail Beşe'nin validesi Beythan hatunun mehrini verdiği dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.107/b.3 Ali bin Ömer'in Câmî'-i Kebîr Mahallesi'nde bulunan mülkünü İbrahim bin Pırbaba'ya satışına dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.108/b.1 Fatma ve Mihriban bint-i İsmail adlı kadınların Ahmed Bey mahallesinde bulunan babalarından kalan mülkü Hacı Beşe'ye satışına dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.109/b.1 Hüseyin bin İsmail'in validesi Ayşe adlı kadının Hacı Beşe ile malını takas ettiğine dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.109/b.2 Kesrik karyesi sâkinlerinden Emros veled-i Merad'ın Mustafa bin Bekir'i kavak bahçesini zabt ettiği için davası ve bu bahçenin Mustafa'nın babası tarafınan önceden satın alınmış olduğuna dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.109/b.3 Hoh karyesi sâkini Varton veled-i Amik ile Bekir Bey arasında husumet kalmadığına dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.110/b.1 Teslime bint-i Mustafa adlı kadının azlettiği kölelerden Gülistan'a ev ve samanlık Müsli bin Abdullah'a ve oğlu Zülfikar'a da kendine ölünceye kadar bakmaları karşılığında, Meydan Mahallesi ve Danişmendler Nahiyesinde bulunan malını hibe ve temlik ettiğine dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.110/b.2 Teslime bint-i Mustafa isimli kadının kölesi Zülfikar ve hemşiresi Raziye'yi azad ettiği malından bir miktarını onlara verip bir miktarını vakfettiği ve Zülfikar'ı vakfın mütevellisi yaptığına dair Evâsıt-ı Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.111/b.1 İsmail Beşe ibn-i Süleyman'ın validesinin mehrini verdiği dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.111/b.2 Tepecik karyesi sâkinlerinden Kör Bekir, Mustafa ve Receb'in Süleyman Bey bin Bekir Bey ile arasındaki toprakların sınırları için yaşanan anlaşmazlığına dair Evâhir-i Şehri Ramazanü'l-mübarek 1069 (Haziran 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.112/b.1 Hasan bin Derviş ve Yusuf bin Mehmed adlı kişilerin şahadetlerinin kabul edildiğine dair belge.

s.112/b.2 Karaca Samu isimli zimmînin mülkünü Vanlı Mahmud Bey'e satışına dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.112/b.3 Han karyesi sâkinlerinden Hamza ibn-i İlyas'ın zevcesi Ayşe'ye nafaka ve mehrini verdiği dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.113/b.1 Pağnik karyesine mübaşir tayin olan Kaya Ağa'nın kale masrafları için topladığı ücrete dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.113/b.2 Şintil karyesinde sâkin Artoz veled-i Kirakos zimmînin babasından kalan evine Budak veled-i Merad zimmînin müdahale ettiğine dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.113/b.3 el-Hac Mehmed'in eşi Emine Hatun'a mehrini verdiği dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.114/b.1 Ağin karyesi sâkinlerinden İbrahim bin Merad ve kardeşi oğlu Halil'in malını el-Hac Murad Beşe'ye ihale ettiğine dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.114/b.2 Hatice bint-i el-Hac Halil isimli kadının Ozan Nahiyesinde bulunan malını Monla Mahmud'a satışına dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.114/b.3 Ramazan bin Kaya'nın malını Hacı bin Ali'ye ihale ettiğine dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.115/b.1 Fatma bint-i Cankal Hatun'un zevci Habil Beşe'den mehrini aldığına dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.115/b.2 Zarok karyesinde Mustafa bin Habil'in sürsad ve nüzül akçesi topladığına dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.116/b.1 Ahmed bin İsmail'in malını Osman ibn-i Ömer'e satışına dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.116/b.2 Hoh karyesinde sâkin Mehmed Bey ibn-i Ali'nin zevcesine kızıp boşadığı ancak pişman olup eve dönmek için fetva istediğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.117/b.1 Müri karyesi sâkini Şahik veled-i Melkik zımmînin Vanlı Kara Mahmud Bey'e borçlanıp, bahçesinde murâba olarak çalışarak borcunu ödediğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.117/b.2 Monla Hasan'ın vefat etmeden önce zevcesi Raziye bint-i Kürd Hasan adlı kadına bıraktığı mülke dair Evâil-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.118/b.1 Monla Hasan'ın vefat etmesiyle oğlu Bekir'in kardeşlerine vasî tayin olunup kalan mirastan kardeşleri Hüseyin, Safiye, Emine ve Adile'ye haklarını verdiğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.118/b.2 Sino karyesinde sâkin İbrahim Bey bin Şah Ali Bey'in erbab-ı tımardan Seyyid Ali tarafından darp edilip, sol ayağının kırıldığına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.118/b.3 Hersenk karyesinde Minkal Mehmed bin Samim'in İbrahim Koca'ya borç verdiği ve Cüce Bekir'in kefil olduğuna dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.118/b.4 Ebu Tahirli Ali bin Resul'un sefere giderken parasını Solak Mehmed'e emanet ettiği döndüğünde bu parayı talep ettiğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.119/b.1 Mornik karyesi kethüdası Mekik ve İvanis veled-i Yaram'ın Şaban bin Koca'dan avarız ve nüzül akçesi talebine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.119/b.2 Kamışlı karyesi sâkinlerinden Ömer bin Seyyid Ali'nin Ömer ve Osman adlı kişiler tarafından darp ederek, başının ve kolunun kırıldığına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.120/b.1 Tomacan veled-i Menas, karındaşı Şehaz ve hemşiresi Vimek'in mülklerini Veli'ye satışına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.120/b.2 Bektaşî isimli kişinin vefatıyla çocuklarına kalan mirasa üvey babaları Ahmed bin Rıdvan'ın vasî olması ve kalan malı zorla zabt ettiğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.121/b.1 Seyyid Ali Bey'in tarlasında murâba olan Seyyid Hasan, Seyyid Hüseyin ve Mustafa bin Şah Ali'nin davalı olduğu Seyyid Hızır ile alakasının kalmadığına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.121/b.2 Bekâr Ahmed'in oğulları ve Hasan bin Bekir arasındaki husumetin Monla Mevlana Latif Çelebi tarafından çözüldüğüne dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.121/b.3 Konaklamaz karyesinde yaşayan Mahmud bin Maksud'un bahçesini ve babasından kalan malı Ali bin Hasan'a satışına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.122/b.1 Seyyid Han Bey ibn-i Zülfi Bey'in, Mahmud bin Maksud ve İbrahim bin Hüseyin'in babalarından kalan tarlalarını teslim ettiği ve alakalarının kalmadığına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.¹⁴

s.122/b.2 Seyyid Han Bey ibn-i Zülfi Bey'in, Mahmud bin Maksud ve İbrahim bin Hüseyin'in babalarından kalan tarlalarını teslim ettiği ve alakalarının kalmadığına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.122/b.3 Konaklamaz karyesi sâkinlerinden Mahmud bin Maksud'un İbrahim bin Hüseyin'den bir miktar para ve tarla alıp daha sonra ödediğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.123/b.1 Konaklamaz karyesi sâkinlerinden Mahmud bin Maksud'un İbrahim bin Hüseyin'e olan borcuna karşılık mülkünü verdiğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.123/b.2 İvanes Keşiş veled-i Tavtil'in Yahya ibn-i Mehmet Ağa'ya olan borcuna karşılık mülkünü verdiğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.123/b.3 Vanlı Şeyh Ali'nin İsmail Bey bin Halil Bey'den alacaklı olduğuna dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.124/b.1 Odabaşı Ali Ağa'nın mülkünü Mustafa'ya satışına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.124/b.2 Mehmed Bey bin Halil Ağa ve karındaşı Bekir Bey'in Hüseyin Beşe bin Halil Beşe'ye borçlu olup, birbirlerine kefil olduğu bu borcu üç

¹⁴ Bu hüküm s.122/b.2 de mükerrer olarak verilmiştir.

ay ödemeleri bu süre için değirmenini rehin verdiğiine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.125/b.1 İbrahim bin Usta Ahmed'in Şüşnaz Nahiyesinde olan bağ ve bahçesine Deve Hasan'ın zorla girdiğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.125/b.2 Herdi aşiretinde Şeyh Ömerli Cemaatinden Maksud bin Hırzır'ın tarlasını Monla Abbas adlı kişiye satışına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.125/b.3 Ömer Bey bin Büyük el-Hac Bey'in kardeşi Ali'ye topraklarını satışına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.126/b.1 Rahime bint-i el-Hac İbrahim Ağa adlı kadının eşi Ömer Bey'in toprağıyla alakasının olmadığına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.126/b.2 Gürcü Bey mahallesinde yaşayan Avli Bey ve Rador adlı zımmîlerin avarız ve nüzül verecek güçlerinin olmadığına dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.127/b.1 Ömer bin Ali'nin vefat etmeden çocuklarına miras paylaşımını yaptığı ve oğlunun oğlu Ömer'e bir ev hibe ettiğine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.127/b.2 Vefat eden Yalnız İbrahim Beşe'nin malına Veli Beşe'nin vekâlet edip, kardeşi Rahime Hatun'a hakkını verdiğiine dair Evâsıt-ı Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.128/b.1 Vefat eden Seyyid Ahmed'in çocuklarına amcaları Seyyid Ali'nin vasî olması ve Seyyid Ahmed'den çocuklarına kalan malı Şehriban adlı kadına satışına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.128/b.2 Yalnız İbrahim Beşe'nin vefat etmesiyle kalan mirastan oğlu Veli Beşe'nin kızı Rahime Hatun'a hakkını verdiğiine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.129/b.1 Yalnız İbrahim Beşe'nin vefat etmeden önce dükkânını oğlu Veli Beşe'ye hibe ve temlik ettiğine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.129/b.2 Yalnız İbrahim Beşe'nin vefat etmeden önce Kal'a meydanında olan dükkânını eşi Ayşe Hatun'a bıraktığına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.130/b.1 Mehmed bin Habil'in Danişmendli Nahiyesinde bulunan mülkünü el-Hac Ahmed Beşe'ye satışına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.130/b.2 Sarılı karyesi sâkinlerinden Merad zımmînin Ali Beşe'nin topraklarını izinsiz sürüp ziraat yaptığına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.130/b.3 Cebeci İbrahim Beşe'nin bahçesine giden su hendeğine taş doldurup bahçesine zarar verdiği için Ömer'i davasına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.131/b.1 Bizmişen karyesinde yaşayan Melkik veled-i Keri adlı zımmînin kardeşini malına ortak ettiğine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.131/b.2 Gürcü Bey Mahallesi sâkinlerinden Mimar Asador zımmînin kar elde ettiği halde avarız ve nüzül akçesi vermek istemediğine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.131/b.3 Boyacı Mirek'in Mikailik'in usulsüz bir şekilde boyacılık yapıp kazanç ettiği için davasına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.132/b.1 Vefat eden Mehmed Çelebi'nin kalan mirasının çocuklarının ve eşi Belkis'in aralarında taksim edildiğine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.132/b.2 Perçenç karyesi sâkinlerinden Ohan veled-i Navik zımmînin babasından kalan toprağı Rüstem Beşe'nin zabt ettiği sonra oğlu Osman'a bıraktığı Osman cevabında bu toprağın Ohan'ın kardeşinin Rüstem Beşe'ye satışına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.133/b.1 Muhtar Veli bin Bayezid'in vefat etmesiyle eşine mehir verildiğine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.133/b.2 Hüseyin Beşe bin Pir Abid'in Osman Çavuş'dan alacaklı olduğuna dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.134/b.1 Ahmed Çelebi'nin Boyacı Hacı'dan borç aldığı sonra bu borcu inkâr ettiğine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.134/b.2 Herdi cemaatinden Mamo Kethüda'ya babasından kalan değirmenin tamiri için Havas-ı Hümayun zabiti Abdullah Bey'in izin verdiğine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.134/b.3 Monlakendi karyesi sâkinlerinden Zeynep isimli kadının evinin açılıp eşyalarının dağıtıldığı ve bunun için mübaşir tayin olunduğuna dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.135/b.1 Vartok isimli zımmînin validesinin evine girip küfür edip parasını çalan Simave Keşiş'i dava ettiğine dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.135/b.2 Ali bin Monla Osman'ın ve kardeşinin bağıını Mehmet Bey ibn-i Hasan Ağa'ya satışına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.136/b.1 Merad veled-i Sehak karındaşı Hokaz ve validesi Altun'un Câmî'-i Kebîr Mahallesi'nde bulunan babasından kalan malını, Yusuf'a satışına dair Evâhir-i Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.136/b.2 Ali Bey ibn-i Büyük el-Hac Bey'in Hozekdek karyesinde bulunan mülkünü Munzur Bey'e satışına dair Evâil-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.137/b.1 Ebu Tahir Nahiyesinde Şah Ali ibn-i İlyas'ın oğlunun oğulları Hasan, Ali ve hemşireleri Ayşe ve Emine'ye evini ve tarlasını hibe ettiğine dair Evâil-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.137/b.2 Kürk karyesi sâkinlerinden Ümran bin Ali Bey, Resul bin Bekir ve Yusuf bin Osman Bey'in otuz yıldır tasarruflarında olan evine Abdullah bin Mahmud'un müdahale ettiğine dair Evâil-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.137/b.1 İvane Keşiş veled-i Tavtil'in bağıını Haçuk adlı zımmîye satışına dair Evâsıt-ı Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.137/b.2 Monla Mahmud bin Mehmed'in Kömürcüler pazarındaki dükânını Seyyid Mustafa'ya satışına dair Evâsıt-ı Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.137/b.3 Monik veled-i Mıkırdıç'ın malına zorla sahip olmaya çalışan Şamlı adlı zımmîyi davasına dair Evâsıt-ı Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.137/b.4 Harput Yeniçeri Serdarı olarak Ömer'in tayin edildiği topçu, acemi ve cebecilerden vefat edenlerin bildirilmesi gerektiğine dair Evâsıt-ı Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli buyruldu kaydı.

s.138/b.1 Mustafa bin Bekir Bey'in papuçcu dükânını Mehmet Çelebi'ye satışına dair Evâil-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.138/b.2 Veli bin Kıymaz'ın bahçesini ve ahurunu Dergâh-ı Ali Yeni-çerililerinden Ali Çavuş'a satışına dair Evâil-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.138/b.3 Sürsürü karyesi sâkinlerinden Ağık veled-i Berik ve oğulları Erkik, Avik, Kesbır ve Lemkar adlı zimmîlerin Hasan Ağa'ya borçlu olup tarlasında murâba olarak çalışıp borçlarını ödediğine dair Evâil-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.138/b.4 Seferde kayıp olan Sefer Beşe'nin çocukları için amcalarının vasî tayin olduğuna dair Evâsıt-ı Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.138/b.5 Yukarıköy'de Çiroz bin Hacı Hasan'ın kardeşi Niyaz'ın, tarlada hançerlenip öldürdüğü için İlyas bin Kanber'i dava ettiğine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.139/b.1 es-Seyyid Hasan bin Deve Bekir ve üvey oğlu Eyüp Beşe'nin Şüşnaz Nahiyesinde bulunan mülküne İbrahim bin Üstad Ahmed'in müdahale ettiğine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.139/b.2 Harput Valisi Murtaza Paşa'nın Zerteriç ve İçme karyeleri arasında yaşanan toprak sınırları anlaşmazlığına Mustafa Paşa'nın buyruldu ile mübaşir tayin olduğuna dair Evâsıt-ı Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli berat kaydı.

s.140/b.1 Zerteriç karyesi sâkinlerinden el-Hac Haşim'in topraklarına İçme reayalarından Ali, Mehmed, Gazar, Dilenci, Melkik, Kesbır ve Murad adlı kişilerin sınır ihlali yaptığına dair Evâsıt-ı Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.140/b.2 Harput Valisi Murtaza Paşa'nın buyruldu ile tayin olan Mustafa Paşa'nın ilgilendiği Zerteriç, Habusi, ve Gidefik karyeleri arasında yaşanan dere ve su sorununa dair Evâsıt-ı Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.141/b.1 Habusi karyesi ahalilerinin on altı seneden beri avarız ve nüzül ücretini verdiği, el-Hac Haşim yerine mübaşir tayin olan Mustafa Paşa'ya vereceğine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.141/b.2 Mardik veled-i İğob'un tarlasının yarısının tasarruf hakkını Margiri adlı zimmîye satışına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.141/b.3 Kanber isimli kişinin hayvanlarının Harput Beyinin adamları tarafından alındığına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.141/b.4 Habusi karyesinde bulunan zımmîlerin, el-Hac Osman'dan borç alıp, birbirlerine kefil oldukları ve murâba olarak bu borcu ödeyeceklerine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.142/b.1 el-Hac Ömer bin Şeyh Can'ın es-Seyyid Mustafa bin el-Hac Osman'a dükkanını şüf'a yöntemiyle satışına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.142/b.2 el-Hac İbrahim Ağa'nın gece Köse Müsli'nin evinde Dayı Bekir'i kabul ettiğine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.142/b.3 Bekir Bey bin Halil Ağa'nın evini İbrahim bin Ali'ye satışına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.142/b.4 Uncu Zenbil'in Sultan Hatun'un Kolican'a sattığı evden şüf'alık hakkı istediğine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.142/b.5 Zerteriç, Norşin ve Alişam karyeleri arasında yaşanan sınır anlaşmazlıkları için mübaşir Mustafa Ağa'nın tayin olduğuna dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli berat kaydı.

s.143/b.1 Sarını karyesi sâkinlerinden Muharrem bin Rıdvan'ın babasından kalan toprağı Zekeriya Efendi'ye satışı ve kayıp olan kardeşinin de hissesini aldığına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.143/b.2 Ahmed Çelebi bin Mehmed Beşe ve Hüseyin Beşe bin Bekir Bey'in Osman Çavuş'dan alacaklı olduğuna dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.143/b.3 Mornik karyesi sâkinlerinden Asvedar veled-i Hokaz'ın tarlasını Sefer Beşe'ye satışına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.143/b.4 Pağnik karyesi sâkinlerinden Merad veled-i Sehak ve karındaşı Hokaz'ın evlerini Mehmet Beşe'ye satışına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.143/b.5 Fatma bint-i Ali adlı kadının babasından kalan bağ hissesini el-Hac Osman'a satışına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.144/b.1 Ahmed bin Abdullah'ın Sugözü Nahiyesindeki bağını Merad Can veled-i Kilkason isimli zimmîye satışına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.144/b.2 Memur tayin olan es-Seyyid Osman Efendi ve Ömer Efendi'nin gılal ücreti topladığına dair yarım kalmış bir belge.

s.144/b.3 Kerime, Hadice ve valideleri Ayşe'nin Ebutahir Nahiyesinde bulunan mülkünü Nebi isimli kişiye satışına dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.144/b.4 Ahmed bin Kasım'ın es-Seyyid Ahmed'den alacaklı olduğuna dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.145/b.1 Diyarbakır'dan Üsküdar'a giden devlet adamlarının menzillerde ihtiyaçlarının ve mühimmatının karşılanıp diğer menzile gönderilmesine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.145/b.2 Kuzabad nahiyesinde tımar sahibi olan Halil'in vefatını Ahmed adlı kişinin merkeze bildirmesi ve bu tımarın Ahmed'e verildiğine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.145/b.3 Dergâh-ı Ali yeniçerilerine dirlik toprağı verildiğine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.145/b.4 Hükümdar çadırı için toplanması gereken ücrete dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.146/b.1 Vefat eden askerlerin kalan eşyalarının yazılıp veraset taksimi yapıldığına dair Gurre Cemaziye'l-âhir 1069 (Mart 1659) tarihli ferman kaydı.

s.146/b.2 Vefat eden askerlerin kalan eşyalarının yazıldıktan sonra veraset taksimi yapılarak, kalan malın merkeze gönderilmesine dair Gurre Recebü'l-Ferd 1069 (Nisan 1659) tarihli ferman kaydı.

s.146/b.3 Harput'da Arslaniye Camii hatibi Ebubekir'in vefatıyla diğer Ebubekir'in atandığına dair Evâil-i Şehri Rebiü'l-âhir 1069 (Ocak 1659) tarihli berat kaydı.

s.146/b.4 Vefat eden askerlerden birinin kalan malı yakınlarına verilecekken birinin mani olması üzerine merkezden gelen mektupta buna izin verilmemesi gerektiğine dair Evâhir-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli mektup.

s.147/b.1 Sağman reayasının ödemesi gereken nüzül akçesini beyleri Ahmed Bey'e ödemelerine dair Şehri Şabanü'l- Muazzam 1069 (Mayıs 1659) tarihli ferman kaydı.

s.147/b.2 Konaklamaz karyesi sâkinlerinden Mehmed Beşe bin Mahmud'un babasından kalan mala Seyyid Han'ın müdahale etmesi ve şahitler şهادetiyle bu malın Seyyid Han'ın tasarrufunda olduğuna dair Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.147/b.3 Osman Paşa oğlu Ahmed Bey'in vefat etmesiyle evladı bulunmadığından devlete kalan topraklarının Ali Bey'e satılmasına dair 1069 tarihli tezkire kaydı.

s.148/b.1 Ayşe Hatun'un zevci Hüseyin'in Davud Beşe ve oğlu Ahmed Bey ve Halil Çelebi'den alacaklı olup, alacağını tahsil ettiğine dair Şehri Şabanü'l- muazzam 1069 (Mayıs 1659) tarihli tezkire kaydı.

s.148/b.2 Avarız ve nüzül akçelerinin Bekir Ağa'ya teslim edilmesine dair 1069 tarihli tezkire kaydı.

s.148/b.3 Avarız ve nüzül akçelerinin Bekir Ağa'ya teslim edilmesine dair 1069 tarihli tezkire kaydı.¹⁵

s.148/b.4 İbrahim isimli kişinin seferde iken evine girip bir miktar malını çalan Mustafa ve oğlunun cezalandırılmasına dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.148/b.5 İsmail ve Halil adındaki kardeşlerin arz-u hal ederek Harput zabiti Osman Ağa'nın tapu ücreti diyerek haksız yere topladığı ücretin iadesini istemelerine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.149/b.1 Harput'da görevli mütesellimin aldığı ücrete dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.149/b.2 Kale tamiri için yapılan masraflara dair 1069 tarihli belge.

s.149/b.3 İlvekili Mustafa Çelebi yedinde Diyarbekir'den giden atların masrafına dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.149/b.4 Mübaşir Mehmed'e ve divan çavuşlarına ödenen ücrete dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.149/b.5 Hasan Ağa'ya ödenen bargir kirasına dair 1069 tarihli kayıt.

s.149/b.6 Ahmed Ağa'ya ödenen hizmet bedeline dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

¹⁵ s.148/b.2 mükerrer olarak yazılmıştır.

s.149/b.7 Ahmed Ağa'ya teslim edilen nüzül ve koyun akçesine dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.1 Habusu menzil harç ve masraflarına dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.2 Mollakendi ve Müri menzil masraflarına dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.3 Tadım menziline bir gece için yapılan masraflara dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.4 Tadım'da iki menzil için alınan harca dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.5 Han Köyü, Ekrüz ve Göl menzilleri için yapılan masraflara dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.6 Pağnik menziline masraflarına dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.7 Halimoğlu yediyle ve nefsi-i şehir zımmîleri yediyle yapılan masraflara dair 1069 tarihli belge.

s.150/b.8 Harput Beyi Osman Bey'in atlarının masraflarına dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.9 Sâhib-i devlet atlarının Diyarbekir'e giderken uğradığı menzillere dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.10 Atlar için mürasele ile bazı köylerden hanlara gönderilen arpaları gösteren 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.150/b.11 Kale tamiri için Kesrik'ten yapılan masraflara dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.151/b.1 Harput'da bir kısım harabe toprağın Bekir Efendi ve oğluna tapu edildiğine dair Evâil-i Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.151/b.2 Harput sâkinlerinden el-Hac Ebubekir oğlu Hüseyin'in arz-u hal edip Boyaca oğlu Halil ve Gökçeşade İsmail'den alacaklı olup, hakkını istediğine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.151/b.3 Harput'da avarız ve nüzül ücreti toplayan Bekir Bey'in arz-u hâl ederek on bir hanenin ücreti eksik verdiğini söylemesi ile gönderilen emirde bu hanelerde avarız ve nüzül ücretini tam vermelerine dair.1069 tarihli ferman kaydı.

s.151/b.4 Harput'daki ağalara verilen murâbalık akçesini gösteren 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.151/b.5 Ahmet Ağa'ya ödenen murâbalık akçesini gösteren 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.152/b.1 Hasan Ağa'nın topraklarını Osman Ağa'ya tapu ettiğine dair Evâsıt-ı Cemaziye'l-evvel 1069 (Şubat 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.152/b.2 Merkezden gönderilen görevlilerin masraflarına dair 1069 tarihli buyruldu kaydı.

s.152/b.3 Serdar Ağa'nın hapsinde bulunan Hüseyin Beşe'nin Derviş Paşa'ya teslim edildiğine dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.152/b.4 Harput zımmîlerinin arz-u hal ederek mahallelilerinin vergi verecek güçlerinin olmadığı bunun için kendilerine kolaylık sağlanmasını istediklerine dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.152/b.5 Miri arazi ile ilgili gönderilen 1069 tarihli ferman kaydı.

s.153/b.1 Kuzabad nahiyesinde on iki bin akçe tımara sahip olan Halil'in vefatıyla tımarın oğlu Ali'ye sefere katılması şartıyla verileceğine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.153/b.2 Ahmed Ağa'nın memur olduğu nüzül, koyun akçesi gibi vergileri tahsil ettiğine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.153/b.3 Tepecik karyesinde toprak satın alan Osman adlı kişinin toprağına müdahale edilmemesine dair Recep 1069 (Nisan 1659) tarihli hüccet kaydı.

s.153/b.4 Zeyd'in babasından kalan toprağı Amr'a satıp hala bu tarlaya ekin ekme hakları olup olmadığına dair 1069 tarihli fetva kaydı.

s.154/b.1 Hersenk karyesinde yirmi bin akçe zeamet alan Kenan'ın vefatıyla bu zeamet bir kısmının oğluna bir kısmının da Ahmed adlı kişiye sefere katılması şartıyla verildiğine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.154/b.2 Harput'da görev yapan Ahmet Ağa'nın aldığı ücrete dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.154/b.3 Harput'dan toplanan tımar ve zeamet ücretine dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.154/b.4 Osman Bey'in tasarrufunda bulunan toprakların resmi tapusunu da aldığına dair 1067 tarihli tezkire kaydı.

s.154/b.5 Harput'dan seferi hümayun için toplanan sürsad zahiresine dair Muharrem 1069 (Eylül 1658) tarihli hüccet kaydı.

s.154/b.6 Tadım ahalilerinin davarlarının alıkonulduğu üzere arz-u hal etmesi ve bunun çözümüne dair 1069 tarihli tezkire kaydı.

s.154/b.7 Tadım karyesinin avarız ve nüzül akçelerine dair 1069 tarihli tezkire kaydı.

s.155/b.1 Pertek ahalisinin vergisinin toplanmasına dair 1069 tarihli buyruldu kaydı.

s.155/b.2 Harput'dan istenilen altmış aded direk ve ceviz tahtasının gönderilmesine dair Zilhicce 1069 (Eylül 1659) tarihli buyruldu kaydı.

s.155/b.3 Harput'dan istenilen üç yüz batman yağın gönderilmesine dair Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli ferman kaydı.

s.155/b.4 Mehmed Ağa'nın arpalık ücreti toplarken saldırıya uğradığı ve hapis edildiğine dair Saferü'l hayr 1069 (Ekim 1658) tarihli tezkire kaydı.

s.156/b.1 Abaza Hasan üzerine sefer yapmak için ordu ve bölük ağalarının hazır oldukları ve sefer yapılabileceğine dair Evâil-i Cemaziyel-evvel 1069 (Şubat 1659) tarihli ferman kaydı.

s.156/b.2 Abaza Hasan üzerine sefer yapmak için hazır bulunduğu bahar aylarında sefere çıkılacağı ve bunun silahdarlara bildirildiğine dair Recebü'l-Ferd 1069 (Nisan 1659) tarihli ferman kaydı.

s.156/b.3 Halil adlı kişinin vefatıyla çocukları olmadığı için malının devlete kaldığı ve devletin bu malı Nefise bint-i Sultan adlı kadına satışına dair Saferü'l hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli tezkire kaydı.

s.157/b.1 Harput'un koyun bazar ve nüzül akçelerinin toplanmasına dair 1069 tarihli buyruldu kaydı

s.157/b.2 Osman Çavuş tarafından Harput'un vergilerinin toplandığına dair Zilhicce 1069 (Eylül 1659) tarihli tezkire kaydı.

s.157/b.3 Ordu-yu bazar ücretinin toplanmasına dair 1069 tarihli buyruldu kaydı.

s.157/b.4 Zeyd'den kalan mirasdan damadının hisse alıp alamayacağına dair 1069 tarihli fetva kaydı.

s.157/b.5 Harput'dan gönderilen iki yüz batman yağ ve balın teslimine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.157/b.6 Harput'dan Sahib-i Devlete gönderilen yağ ve balı gösteren 1069 tarihli belge.

s.157/b.7 Harput'da tımar ve zeamet ücretlerini gösteren 1069 tarihli belge.

s.158/b.1 Görgüşan karyesinde öldürülen Ali'nin katilinin tespiti için mübaşir gönderildiğine dair Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli ferman kaydı.

s.158/b.2 Kuzabad nahiyesinde Halil'in vefat etmesiyle zeametinin seferi hümayunda hizmet eden İbrahim'e verildiğine dair Zilkâ'de 1069 (Ağustos 1659) tarihli ferman kaydı.

s.158/b.3 Harput'un bazar ücretine dair Evâl-i Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli tezkire kaydı.

s.158/b.4 Harput nakibü'l-eşrafından Seyyid Osman'ın görevinden haksız yere azl edilmesi daha sonra tekrar görevlendirilmesine dair Evâhir-i Cemâziye'l-âhir 1069 (Mart 1659) tarihli ferman kaydı.

s.159/b.1 Harput ahalisinden birkaç kişinin kethüda Halil, Bayezid ve Mehmed'ten üçyüz elli guruşluk buğday ve arpa alıp hala borçlu olduğuna dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.159/b.2 Murtaza Paşa'nın yanında yer alarak celali eşkıyalarının hakkından gelinmesi için Diyarbakır eyaletine gönderilen Cemaziye'l-âhir 1069 (Mart 1659) tarihli ferman kaydı.

s.159/b.3 Sağman sancağında Ahmed Bey'in nüzü'l ve sürsad akçesinin toplanması ve vergi vermek istemeyenlerin merkeze bildirilmesine dair Rebiü'l-evvel 1068 (Ocak 1658) tarihli buyruldu kaydı.

s.159/b.4 Padişah'ın Malatya'da bulunan atlarının ihtiyaçlarının Harput Beyi tarafından giderilmesine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.160/b.1 Abaza Hasan eşkıyasının hakkından gelmek için bahar aylarında yapılacak sefere herkesin katılması seferden kaçanların derhal tutuklanmasına dair 1069 tarihli buyruldu kaydı.

s.160/b.2 Abaza Hasan isyanının bastırılması için herkesin Üsküdar sahrasında hazır olmaları gerektiğine dair Evâhir-i Rebî'ü'l-âhir 1069 (Ocak 1659) tarihli buyruldu kaydı.

s.161/b.1 Harput'da bulunan askerlerin hizmete katılmalarına dair Rebiü'l-evvel 1069 (Aralık 1658) tarihli ferman kaydı.

s.161/b.2 Sefer için Harput'dan giden askerlerin masraflarına dair.1069 tarihli hüccet kaydı.

s.161/b.3 Hasan Beşe'nin aldığı anbar ücretine dair 1069 tarihli tezkire kaydı.

s.161/b.4 Padişahın Malatya'da bulunan atlarının gönderilmesi için Harput Mütesellimine gönderilen 1069 tarihli ferman kaydı.

s.161/b.5 Yusuf kethüdanın Harput'a serasker tayin olduğuna dair 1069 tarihli berat kaydı.

s.161/b.6 Hamedi karyesinde bulunan tarlanın Mustafa Bey'in tapusuna verildiğine dair 1065 tarihli tezkire kaydı.

s.162/b.1 Abaza Hasan isyanına karşı savaşırken vefat edenlerin şehit kabul edildiği ve Erzurum, Musul, Şam, Trablus, Halep, Maraş, Sivas, Karaman, Trabzon ve Anadolu eyaletlerinde dirlik sağlamak için herkesin sefere katılması gerektiğine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.163/b.1 Sipahi ve Yeniçeri veya Erbab-ı tımardan kim olursa olsun küçük büyük herkesin sefere katılmasına dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.163/b.2 Anadolu'da Diyarbakır'dan Erzurum'a varıncaya kadar Abaza Hasan ile olan savaşta birden yüzbine askerin gönderilip, dirliğin sağlanmasına dair Rebi'ü'l-âhir 1069 (Ocak 1659) tarihli ferman kaydı.

s.163/b.3 Harput'da reayanın elinden zorla katır alındığı, katırın sahibine iade edilmesine dair Safer 1069 (Kasım 1659) tarihli buyruldu kaydı.

s.164/b.1 Abaza Hasan ile olan savaşta durmayıp oturmuyup asker ya da halkın savaşa katılması Konya'da bulunan hazinenin Diyarbekir, Erzurum, Anadolu'da celali eşkıyalarının üzerine savaşanlara verilmesine ve herkesin bu sefere iştirakına dair Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1069 (Aralık 1658) tarihli ferman kaydı.

s.164/b.2 Yapılan sefere herkesin iştirak etmesine dair Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1069 (Aralık 1658) tarihli ferman kaydı.

s.164/b.3 Abaza Hasan üzerine tekrar sefere çıkılacağı ve Anadolu'da Diyarbakır, Erzurum'dan herkesin sefere katılması gerektiğine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.165/b.1 Harput ve Malatya cebecilerinin cebehaneye gelmelerine dair 1069 tarihli buyruldu kaydı.

s.165/b.2 Diyarbekir'den gönderilen miri hazine ücretinin derhal Edirne'ye teslim edilmesine dair Rebî'ü'l-âhir 1069 (Ocak 1659) tarihli ferman kaydı.

s.165/b.3 Diyarbekir'de askeri mühimmatın verilip kalanının merkeze gönderilmesine dair Rebî'ü'l-âhir 1069 (Ocak 1659) tarihli ferman kaydı.

s.165/b.4 Harput kadısının resm-i kısmetinin Hasan adlı şahıs tarafından zapt edildiği merkezden gelen emirle derhal geri alınmasına dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.166/b.1 Kethüdayerinin zabtedildiğine dair Rebiü'l-evvel 1069 (Aralık 1658) tarihli mektup.

s.166/b.2 Harput'daki karyelerden ve Kuzabad Nahiyesinden toplanan avarız ücretine dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.166/b.3 Harput'un avarız ücretine dair 1069 tarihli hüccet kaydı.

s.166/b.4 Görcük karyesinden birkaç hanenin avarız ücretini eksik verdiği için gönderilen emirle ücretin tam olarak toplanmasına dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.166/b.5 Gölcük karyesinde avarız ücretinin toplandığına dair Rebiü'l-evvel 1069 (Aralık 1658) tarihli ferman kaydı.

s.167/b.1 Diyarbekir'e gönderilen yüz devenin Harput'da ihtiyaçlarının karşılanmasına dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.167/b.2 Kaimmakamlık ile ilgili bir duruma dair 1069 tarihli fetva kaydı.

s.167/b.3 Seyyid Hasan Çelebi'nin nakibü'l-eşraf kabul edildiği ve müdahalelerin engellenmesi gerektiğine dair Rebiü'l-evvel 1069 (Aralık 1658) tarihli ferman kaydı.

s.167/b.4 Mornik karyesi sâkinlerinden Yagob'un ölümüyle çocukları olmadığı için malının devlete kaldığına dair 1069 tarihli tezkire kaydı.

s.168/b.1 Herdi karyesinden kelek talebine dair 1069 tarihli buyruldu kaydı.

s.168/b.2 Harput'dan nefer talebine dair Ramazan 1069 (Haziran 1659) tarihli ferman kaydı.

s.168/b.3 Pağnik karyesinden nefer talebine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.168/b.4 Harput serdarının arz-u hal edip cebeci topçu ve arabacıların kanuna muhalefet ettiğine dair 1069 tarihli mektup.

s.169/b.1 Osman Çavuş'un sürsad zahiresini toplayıp teslim ettiğine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.169/b.2 Kapucular için gereken çukaya dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.169/b.3 Hüseyinik karyesindeki zımmilerin arz-u haline dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.169/b.4 Bekir Efendi'nin arz-u hâl edip verilmesi gereken ücreti eksik verenleri bildirmesi ile gönderilen emirle herkesin tam olarak vermesine dair 1069 tarihli ferman kaydı.

s.169/b.5 Cebeci, topçu, mehter, arabacıların sefere katılmasına dair 1069 tarihli buyruldu kaydı.

s.169/b.6 Harput sancakbeyi Abdullah Bey'in Çulçapur karyesinin öşür vergisini yeniçerilere ölçtürülmemesine dair Saferü'l-hayr 1069 (Kasım 1658) tarihli tezkire kaydı.

s.170/b.1¹⁶ Harput'da yiyecek fiyatları ve ölçülerine dair 1069 tarihli narh kaydı.

s.170/b.2 Harput'daki yağ fiyatlarına dair 1069 tarihli narh kaydı.

s.170/b.3¹⁷ Sürsad akçesinin bazı günler toplanıp, bazı günler toplanmadığı toplanmayanlarında derhal toplanmasına dair Recep 1069 (Nisan 1659) tarihli ferman kaydı.

s.170/b.4 Harput'daki yağ fiyatlarına dair 1069 tarihli narh kaydı.

s.171/b.1 Harput'daki hayvanların fiyatlarına dair 1069 tarihli narh kaydı.

s.171/b.2 Yağ fiyatlarına dair Şevval 1069 (Temmuz 1659) tarihli narh kaydı.

Sonuç ve Değerlendirme

İncelediğimiz sicilin kayıt edildiği H.1069 M.1658-1659 tarihinde Avcı Mehmed olarak da bilinen IV. Mehmed Osmanlı Devletinde hükümdardı. Bu tarihler devletin artık eski gücünü yitirmeye başladığı bir dönemdir. Padişahın ava olan merakı ve bu dönemde Anadolu'ya atanan birçok devlet

¹⁶ 170-171. sayfalar mükerrer yazılmıştır.

¹⁷ İptal olunmuş belge.

adamının buldukları yerlerde güç sahibi olup, etrafında taraftarlar toplayarak devlete karşı ayaklanması devleti güç durumunda bırakmıştır. Öyle ki devlet uzun süre bu ayaklanmalarla uğraştığı için sınırları dışında seferleri aksatmıştır. Dönemin sadaret görevini Köprülü ailesi üstlenmiş, gayet başarılı işlere imza atmışlardır. Anadolu'da meydana gelen isyanları bastırdığı gibi sınırlarımız dışında da başarılı seferler yapmıştır. Dönemin en önemli isyanı Abaza Hasan isyanıdır. Abaza Hasan bir devlet memuruyken etrafına topladığı adamlar ile devlete karşı isyan başlatmış ve İstanbul'a yola çıkma cüreti göstermiştir. İncelediğimiz sicilde bu konu ile alakalı birçok hüküm bulunur. Birçok ferman kaydında bu ayaklanma için Harput'tan mühimmat talep edildiği gibi merkezden gönderilen asker ve hayvanların ihtiyaçlarının karşılanması için de birçok emir gönderilmiştir. Ve bu isyanın bastırılması için derhal merkeze halktan veya askerden herkesin devletin yanında yer alarak sefere katılması için fermanlar gönderilmiştir. Bu eşkıyanın yanında yer alanların hain olarak nitelendirileceği belirtilmiştir. Harput bu isyanın bastırılmasında önemli rol oynamış ve nihayetinde devleti en fazla uğraştıran isyanlardan biri olan Abaza Hasan isyanı bastırılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde sefer zamanlarında avarız adı verilen vergiler toplanırdı. Bu vergiler atanan kadılar tarafından toplanarak Şer'iyye sicillerine kaydedilirdi. Bu defterde de toplanan vergiler ya da vergi vermeyenler ile alakalı birçok hüküm bulunmaktadır. Vergi vermeye gücü olmayanlara yapılan kolaylıklar ve vergiden kaçanlara verilen cezalar da hükümlerde mevcuttur. Bu sicilde tımar, dirlik ve zeamet toprakları ile alakalı da birçok hüküm bulunur. Ayrıca defterde yol üzerinde bulunan menziller ve bu menzillerin masrafları ile ihtiyaçları ve çeşitli ürünlere verilen narhlar da mevcuttur. Merkeze gönderilen zahire veya mühimmat (at, cisir) gibi ürünler için menzillerde ihtiyaçların karşılanıp, güvenliğin sağlanması için çok sayıda ferman kaydına rastlanmıştır. Harput'un konumu itibarıyla yol güvenliği ve menzillik ile ilgili çok sayıda belge bulunur. Harput'ta iktisadi hayat genel anlamda tarım ve hayvancılığa dayandığı söylenebilir.

Sicilde yer alan sosyal hayat ile ilgili belgelerde gördüğümüz üzere müslim ve gayri müslim halk uyum içinde yaşamıştır. Birbirlerinden borç alıp verme, satın alma gibi ticari ilişkileri vardır. Yine belgeler ışığında gördüğümüz bir diğer husus da kadına verilen değerdir. Kadın, evlenme veya boşanma durumunda daima korunmaya çalışılmıştır. Mehr-i muaccel, nafaka ya da süt hakkı bu bahsi ispatlar. Yine annesi ya da babası vefat eden çocuklara vasi tayini de çocukların haklarının korunması için önemlidir. Sicilde evlenme, boşanma, mehir ya da vasi tayini ile ilgili birçok belge bulunur. Şer'iyye sicillerinde gördüğümüz kadarıyla bu kayıtlarda önemli ya da önemsiz birçok konuya rastlanır. Bir kişinin bıraktığı mirastan tutalım da,

bir harabe yerinin bina edileceği ya da hamamda bir yerin satışına değin önemli önemsiz konular bulunur. Bu da dönemle ilgili ayrıntılı bilgi edinmemizi sağlar. Mahkeme şahitlerin şehadeti ile yapılır, gerekirse davacı veya davalı da yemin teklif edilirdi. Kadı, lüzum görürse konu ile ilgili fetva da isterdi.

Sicilde şüf'a hakkından da bahsedilmiştir. Şüf'a satılan bir malda öncelik hakkının bulunmasıdır. Satılan ev, bağ veya dükkân gibi taşınmazsa öncelik diğer hisse sahibine, hisseler ayrılmamışsa öncelik komşusuna verilmiştir. Günümüzde de şüf'a hakkı uygulanmaktadır. Şüf'a hakkı ile ilgili birçok hüküm bulunmaktadır. Sicilde kervanlardan alınan "bâc-ı ubûr" ve şehre uğrayıp geçen ipek yükünün batmanından alınan "tamga-yı siyah" vergisi ile ilgili hükümler de mevcuttur. Bu hükümlerden Harput'un ticari açıdan önemli bir merkez olduğu anlaşılmaktadır.

Sicil geneli hüccet olan ancak, ferman, berat, buyruldu, tezkire, fetva, mektup, gibi kayıtları da içerir. 397 adet hüccet kaydı, 14 adet buyruldu, 49 tane ferman, 4 berat, 3 mektup, 6 fetva, 15 tezkire bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Şer'iyye Sicilleri*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, "İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki; Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri", *Türkler Ansiklopedisi*, 10, Ankara 2012, s.34-72

ATALAR, Münir, "Şer'iyye Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 4, Ankara 1980, s.309-330

BEŞİRLİ, Mehmet, "385 Numaralı Harput Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Osmanlı Şehir Tarihi Açısından Önemi", *OTAM*, 10, Ankara 1999, s.3-25

ÇELİK, Kürşat, "256 Numaralı M. 1236-1237 H.1820-1822 Tarihli Manisa Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Firhisti", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24/1, Elazığ 2014, s.255-267

EKİNCİ, Ekrem Buğra, *Osmanlı Hukuku*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2008.

ERDOĞDU, İbrahim (2002), *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Toplumunda Değişim Eğilimleri (Harput Örneği)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

GEDİKLİ, Fethi, "Şer'iyye Sicillerinin Hukuk Tarihi Açısından Önemi ve Sicillere Dayalı Araştırmalar", *Dünden Bugüne Osmanlı Araştırmaları*, İSAM Yayınları, İstanbul 2007, s.73-95

HALAÇOĞLU, Yusuf, *XIV ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, T.T.K Yayınları, Ankara 2003.

KILIÇ, Ümit, *İlmiye Teşkilatı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012.

ORTAYLI, İlber, "Kadı", *DİA*, 24, İstanbul 2001, s.66-73

TAŞ, Kenan Ziya, "Arşiv Malzemesi Olarak Şer'iyye Sicilleri ve Taşra Üniversitelerinde Arşiv Araştırmaları", *I. Milli Arşiv Şurası*, Ankara 1998, s.175-187

ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, T.T.K Basımevi, Ankara 1989.

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 6, Sayı: 11, Mart 2019, s. 87-101, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 6, Issue 11, March 2019, pp. 87-101

Araştırma Makalesi/Research Article

KÜLTÜRÜN KİMLİĞE DÖNÜŞTÜĞÜ ŞEHİR: HARPUT

The Town Where Culture Transforms Into Identity: Harput

Birol AZAR*

Geliş/Received: 02.01.2019

Kabul/Accepted: 09.03.2019

Öz

Sosyal yaşantının hızlı ve baş döndürücü değişimine rağmen kültür toplumun hangi medeniyet seviyesinde bulunursa bulunsun insanların gündelik yaşantısını şekillendiren inanç ve ahlaki yapılarını olağanüstü varlıklarla olan ilişkilerinin yer aldığı mitik ve ritüelistik dünyadan kopamadıklarını göstermiştir. Kültürel çeşitliliğin/zenginliğin korunmasına yönelik çalışmaların kökeni çok eskiye gitmekle beraber dünya çapında evrensel bir bakışla sistemleştirilip taraf ülkelerin bir takım taahhütlerde bulunduğu Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi 17 Ekim 2003 tarihinde kabul edilmiştir. Ülkemiz bu sözleşmeye 19 Ocak 2006 tarihinde imza atmış, 27 Mart 2006 tarihinde de taraf ülke olmuştur.

Sözlü kültür, insanlığın belleğidir ve toplumların devamının olmazsa olmazıdır. Toplumların genetik kodları olan sosyal norm diyebileceğimiz örf-adet-gelenek-görenek-töre ve teamüller bireyleri bağlı bulunduğu kültürel daire içerisinde tutan ve aidiyet duygusunu yerleştirerek ortak bir gelecek kaygısı gütmelerini sağlayan uyulmadığı takdirde yaptırımı olan uygulamalardır. Bunların korunması, bilinmesine ve yaşatılmasına bağlıdır. İletişim teknolojisinin hızla gelişmesiyle, sözlü geleneğimizde yer alan anlatı türleri ve geleneğe bağlı olarak şekillenen inanç, ayin, tören, günlük yaşama dair uygulamalar unutulmaya yüz tutmuştur. Bugün hükümetlerin belki de en büyük sorunu kültür aktarımını yapabilecek mekanizmaları göz ardı etmeleri, toplumun görünmez mayası sosyal normları gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayamamasıdır. Bu yazıda amaç kültürel kimliği ile yüzyıllardır var olan kadim şehir Harput'a ait birkaç küçük örnekle aktarımın sağlanmasına yönelik sorunlara ve çözüm yollarına dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: Harput, Somut Olmayan Kültürel Miras, sosyal normlar, kültürel aktarım.

* Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, bazar@firat.edu.tr; <https://orcid.org/000-0001-6992-1762>

Abstract

Although the rapid and dazzling change of social life, culture researches have shown that regardless of the civilization level of the society, people cannot rupture of their faith and moral structures that shape their daily life from the mystic and the ritualistic world at where their relations with extraordinary creatures exist. Despite the origin of the studies for protecting the cultural diversity/ richness goes back a long way, Intangible Cultural Heritage Convention, which was systematized with a universal approach all around the world and party countries made several commitments, was approved on 17 October 2003. Our country signed this convention on 19 January 2006 and became a party country on 27 March 2006.

Oral culture is the memory of people and indispensable for the perpetuity of the societies. Custom-ritual-tradition-folkway-manners and practices, which we can name as social norms that are the genetic codes of societies, are the implementations that hold people in the cultural circle which they belong. Additionally, they allow the people to pursue a common concern for the future by implementing the sense of belonging and also they are binding if not obeyed. Protection of these is contingent upon their being known and sustained. With the rapid development of the communication technology, the narrative types existing in our oral tradition and the implementations depending on the custom such as belief, rite, ceremony and practices for daily life sank into oblivion. Nowadays, ignoring the mechanisms for transferring the culture and inability to provide transfer of the social norms that are the invisible attributions of the society to the next generations may be the most important problems of governments. The purpose of this article is to draw attention to the problems and solutions for providing the transfer of culture with several examples about Harput which is an ancient town existing for centuries with its cultural identity.

Keywords: Harput, Intangible Cultural Heritage, social norms, cultural transfer.

Somut olmayan Kültürel Miras toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araç-gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir.

Kavram Unesco'nun 32. Genel Konferansının 17 Ekim 2003 tarihinde toplanan Genel Kurulunda onaylanarak yürürlüğe giren SOKÜM sözleşmesinin birinci maddesinde nelerin somut olmayan kültürel mirası oluşturduğu sorusu şöyle yanıtlanmaktadır.

A. Dilin somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında bir araç işlevi gördüğü sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler

B. Gösteri sanatları

C. Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve festivaller

- D. Halk bilgisi evren ve doğa ile ilgili uygulamalar
- E. El sanatları geleneği

Unesco 2003 Somut olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi bu kırılan mirasın korunmasını ve güvence altına alınması, sürdürülebilir kullanmaya katkı sağlama potansiyelinden faydalanılmasını temin etmeyi amaçlamaktadır. Korumadan SOKÜM'ün yaşamasını garanti altına alma süreçleri anlatılır. Yani tespit, belgeleme araştırma, koruma altına alma, yok olmasını önleme, üretim değerlendirme, kuşaktan kuşağa aktarımını sağlama, özellikle formel (örgün) olmayan eğitim süreçlerinde bu kültürel mirasın farklı görünümlerinin yeniden canlandırılması. Bu koruma süreçleri tespit, belgeleme ve araştırmadan sonra müzelemeyi gerekli görmektedir.¹

Yaşayan miras olarak da adlandırılan SOKÜM; topluluklar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılan uygulamaları, temsilleri, ifadeleri, bilgiyi ve becerileri içermektedir.² SOKÜM bu topluluklara aidiyet ve devamlılık duygusu sağlamakta, diğer yandan yaratıcılığı ve refahı teşvik etmekte, doğal ve sosyal çevrenin yönetimine katkı sağlamakta ve gelir yaratmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 14.07.2004 tarihli 5225 sayılı "Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu" somut olmayan kültürel miras kavramını tanımlamakta ve bu mirasın halk biliminin inceleme alanını oluşturduğunu vurgulamaktadır. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun (no: 5448) 21 Ocak ve 2006 tarih 26056 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Konuyla ilgili bilgiler 27.03.2006 tarihinde UNESCO Genel Müdürlüğüne verilmiş ve böylece Türkiye'nin sözleşmeye taraf olma süreci tamamlanmıştır. (Oğuz 2015: 54)

İletişim teknolojisinin hızla gelişmesiyle, sözlü geleneğimizdeki anlatı türleri unutulmaya yüz tutmuştur. Milli kültürün, geleneksel değerlerin yerini, tarihî köklerden yoksun bir teknoloji kültürünün alması tehlikesiyle karşı karşıya kalınmıştır. Somut Olmayan Kültürel Miras her düzeydeki bireylerin ve insan topluluklarının değerler ve ahlak standartları aracılığıyla dünyayı kavrayış şekillerini ifade etmelerine olanak veren yaşayan ve sürekli olarak yeniden yaratılan yol ve yöntemlerden, bilgiden ve ifade yollarından oluşur. Somut Olmayan Kültürel Miras, insan toplulukları arasında bir ait olma ve devamlılık yaratır ve bu nedenle de yaratıcılığın ve kültürel yaratımın ana öğelerinden biri olarak kabul edilir.

¹ www.turk_halkbilimi.gazi.edu.tr 2016

² www.unesco.org.tr 2016

Aidiyet duygusu bir milleti birbirine bağlayan onun devamlılığını sağlayan önemli faktörlerdendir. Bireyler saha sınır ve yoğunlukları zaman ve mekâna bağlı olarak değişkenlik gösteren aidiyetle toplum içinde yer alırlar. Kendimizi tanıma, tanımlama, anlamlandırma sosyo/kültürel çevrede konumlandırma işlevlerini yüklediğimiz bu aidiyet ve kimliklerden bazıları bireyin içinde bulunduğu şartlara bağlı olarak verili iken kimileri tercihlere dayalı olarak oluşur.

Genel olarak kimliğin oluşumunda bireysel ve sosyal faktörlerin etkileşimi ve kişinin yaşadığı hususi olaylar ve bu olayların onun üzerinde bıraktığı etkiler önemli rol oynar. İnsan doğuştan gelen fiziki ve ruhi yapısıyla olayları algılama, anlamlandırma, yorumlama ve kategorileştirme süreçlerini diğer canlılardan farklı gerçekleştirir.

İnsan bir eyalete, bir köye, bir mahalleye, bir kabileye, bir spor takımına ya da meslek kuruluşuna, bir arkadaş grubuna bir sendikaya bir işletmeye bir partiye bir derneğe bir inanç grubuna aynı tutkuları, aynı cinsel tercihleri aynı fiziksel engelleri paylaşan ya da aynı zararlı etkilere maruz kalan bir insan topluluğuna ait olduğunu hissedebilir. Bütün bu aidiyetler her halükârda aynı anda ve elbette aynı derecede önem taşımazlar. Ama hiçbiri de tam olarak anlamsız değildir.

Bireysel ve sosyal faktörler kimliğin oluşumunda önemli rol oynamakla birlikte bu oluşumda etkisi olan bir diğer faktörde “öteki”dir. Kişi, başkalarının aynasında kendisini fark eder. Bu yüzden öteki olmaksızın kimlik oluşması mümkün değildir. Bazen kimlik “ötekinin” üzerine ters yönde inşa edilir. Bu açıdan hem bireysel hem de sosyal kimlik oluşumunda öteki önemli bir yere sahiptir. İnsanlar farklılıklarının başkaları tarafından fark edilmesini istemektedirler. Herkesin farklılığını ortaya çıkarmak için çaba gösterdiği toplumda kimlik “öteki” ve “fark” temelinde inşa edilir. Kimliğini kendisinin belirlemesi neticesinde birey artık eski zamanlarda düşünüldüğü gibi bütünlüklü, tek merkezli, durağan ve tamamlanmış rasyonel bir özne değil, aksine parçalı tamamlanmamış farklı referans çevrelerinde değişen, dolayısıyla birden çok sayıda kendini tarif eden bir özne olarak kavranmaya başlanmıştır. (Göktolga 2012: 105)

Kollektif kimlik olarak adlandırdığımız sosyal aidiyet bilinci, ortak bir dilin konuşulması ya da daha genel bir ifade ile ortak bir simgesel sistemin kullanımı ile ulaşılan ortak bilgi ve belleğe katılıma dayanır. (Assman 2001: 139)

Gelenekler, halk oyunları/danslar, işlemler/motifler, giysiler, yeme içme adabı, çocuk oyunları, inanca bağlı olarak gerçekleştirilen ritüeller, söy-

lenilen türkü, mani, ninni ve tekerlemeler, bilmeceler, seyirlik oyunları vs. bilinçaltının yansıması olarak gördüğümüz kolektif/anonim ifadelerdir. Kolektif kimliğin bileşenleri olan bu unsurlar bireylerin özdeşleşmelerini sağlar. Bu özdeşleşmişlik ortak vasıfları vurgulayan “bizlik”e işaret eder. İnsanın yaşadığı ortamda kendini değerli hissedebilmesi, güçlü bir benlik duygusu yaşayabilmesi için güçlü bir olguya yaslanması gerekmektedir. Bir grup tarafından tanınma, onaylanma, desteklenme ve grubun bir parçası olarak görülme “Harputlu” kelimesinde olduğu gibi kendini gösterebilir. Bu ifade bireyin gururla, onurla kendisini ifadesinin önemli bir göstergesidir.

Kolektif kimliğin oluşumunda aidiyet ve mensubiyet ifade eden “biz” derin bir arka plan kültürüne gönderme yapmaktadır (Azar 2013:195). Tarihi geçmişi, ruhu ve kimliği olan Harput’tur aidiyetlik hissini veren. Çünkü insan tek başına değil memleketiyle vardır. Şehri var eden o şehrin kimliğidir. Bu kimlik ancak ve ancak o şehrin kültürel değerleriyle anlam kazanır. Bu kültürel değerler tıne o kadar sinmiştir ki Mengüşoğlu’nun ifadesiyle “yüzümüzü kazısak bu sefer derimizin altından ona dair bir renk, koku veya ses yine ve ille de dışarıya sızar, bizim büyük sırrımızı, asliyetimizin kimliğini ele verir şehirler kulağınıza küpe takar, parmaklarınıza çentik atar, dillerinize işaret koyup alnınıza mührünü basarlar. Artık gitmesiniz de gelmeseniz de o şehirlisinizdir” (Mengüşoğlu 2000: 10). Duygusal romantizmin ağır bastığı toplumlarda mekân aidiyeti diğer aidiyetlere nazaran daha ağır basmaktadır. Kişi mensubu olduğu kültürün şekillendirmesi/yetiştirilmesi ile aile, akraba, aşiret, kavim aidiyetliğinden önce bellek mekânı olan yöre aidiyetine öncelik verir.

Manasını ancak medreselilerin çözebileceği divan müstezatlarının ümmi çobanların ağzından eksik etmediği kültürel birikime sahip olan Harput insanı bu birikimi sürekli eğitimin geleneksel yaşam içerisinde yaşam boyu devamı neticesinde edinmiştir. Usta-çırak ilişkisi ya da ömür boyu sürekli eğitim kişinin kültürel kodlarını oluşmasında en etkili yöntem olarak karşımıza çıkar. Geleneksel yaşamın kültürel kodlarla örüntülü yapısı kişiyi kültürün bir parçası kılar ve sürekliliği sağlar. Toplumuna ait örfü yadsımayan, onu bağrına basan ama bunu başkasına üstünlük vesilesi diye dayatmayan bir kimlik olgusudur. Yine Mengüşoğlu’nun ifadesine göre Harput kültürü halkın malı olmaktan çıkmıştır ama şehirli bir halkın malı şehirli bir model olarak karşımıza çıkmıştır. Türküleri şehirli olan ender yörelerden biridir Harput.(Mengüşoğlu 2000: 32)

Kültür Harput’ta kimliğe dönüşür. Peki bu kültürün atardamarları nelerdir? Esasında bu yazının iskeleti de çocuk oyunlarından yola çıkarak SOKÜM kapsamında nelerin yapılabileceği meselesidir. İnsani ilişkilerin tıpkı televizyon gibi açıp kapanabilecek bir yüzeysellikte olduğu bu dö-

nemde çocuk oyunları bireyin sosyalleşmesini, paylaşma duygusunu, rakibe saygı duymasını, yenilgiyi hazmetmesini, gayretini, azmini kısaca hayat karşısındaki tavrını belirleyerek ileriki yaşantısına şekil verecek niteliktedir. Kalıplaşmış tekerlememsi veya uyaklı sözler önceden belirlenmiş hareketler (jimnastik ve ritmik), ezgiler, dramatik sahneler, geometrik çizgiler veya biçimler, beceri isteyen jestler davranışlar, güç gösterileri, törelilik anlatımlı sözler, hareketler oyunu kompleks bir yapı olarak karşımıza çıkarır. Günümüzde çocuğun sokaktan, oyun alanlarından koparıp internete, bilgisayara, TV'lere mahkûm eden sosyal yaşantısı çocuğu içinde bulunduğu toplumun değer yargılarını benimseyip aidiyet hissetmeden yetişmesini insani ilişkilerden yoksun gelenekten kopuk olarak büyümesini sağlıyor. Dede Korkut hikâyelerinde gördüğümüz oğul babadan görmeyince konuk ağır-lamaz, kız anadan görmeyince sofraya donatmaz sözü bugünler için söylenmiş gibidir.

Örneğin yöremizde görülen ve temelinde kut törenlerinin olduğu bir tabiat hadisesinin canlandırıldığı "Molla Potik" oyunu geleneğin kesintiye uğraması nedeniyle sadece yazılı kaynaklarda kalmış, bu oyunu oynayacak çocuk da, sosyal şartlar da doku da kalmamıştır. İşte SOKÜM kaybolmaya yüz tutan bu değerleri insanlığın evrensel kültürel değer yargıları olarak görür ve yaşatmaya çalışır. Bu bağlamda yöremizde daha önce oynanan hepimizin oynadığı oyunların tekrar yaşatılması için derlenmesi, kayıt altına alınması ve uygulamaya konulması gerekmektedir.

Yöremizde "Molla Potik/Mılla Potik/Mılla Mottik/Alla Potik/ Yağmur Gelin/Çiçi Mama Dodi dodi/Gollo Potik³ adıyla bilinen yağmur yağmadığı, kuraklık olduğu zaman oynanan bu oyun günümüzde unutulmaya yüz tutmuş hemen hemen hiç oynanmayan bir oyundur. Bahar geldiği hâlde yağmur yağmadığı ve kuraklığın baş gösterdiği zamanlarda çocuklar bu oyunu oynamak için toplanır. Bu oyunda kullanılmak üzere Molla Potik isimli oyuncak hazırlanır. Biri uzun biri kısa olmak üzere iki tahta sopa bulunur, sopalar artı biçiminde birbirine bağlanır. Yatay tutulan sopa kısa olandır bu tahtaların üzeri bezlerle çeşitli renklerdeki kumaşlarla ve iplerle sarılarak tahtaya bebek sureti verilir. Bebeğin başına genellikle beyaz bir bez veya

³ Bu oyuna Bişkek'te, Ahıska Türkleri arasında "kepçe hatun"; Türkistan'da "sust hatun", "süt hatun", "cele hatun"; Türkmenler arasında "syuyt gazan", "syuyt hatun"; Tacikler arasında "sust mama", "sust hatun", "aşağlan"; Sürhanderya'da "boş hatun", "sus hatun"; Kaskaderya'da "söz hatun", "ceyle kozak"; Türkistan şehrinde "cele hatun", "kösem kösem", "sürhatun"; Dağıstan'da "gudu gudi", "paşapay"; Musul Kerkük'te "çemçe kız"; Anadolu sahasında "bodi bodi", "bodi bostan", "cici ana", "çalı gezme", "çaput adam", "çomça gelin", "çullu kadın", "dodu", "gelin", "hucrik", "kepçe gelin", "mılla (molla) potik" vs. isimleri verilir. (Şimşek 2000: 80)

yazma örtülür. Daha sonra oyuncuların ikisi Molla Potik'in iki kolundan tutar. Oyuncular Molla Potik ile beraber oyuna özgü tekerlemeler söyleyerek kapı kapı dolaşırlar:

“Molla potik ne ister?
Allah'tan yağmur ister
Küpten yağ ister
Petekten bal ister
Tenekeden kavurma ister
Ambardan bulgur ister
Allah'tan yağmur ister ver Allah'ım ver
Sicim gibi yağmur ver”

Oyuncular bu tekerlemeyi söylerken evlerin kapılarını çalarlar. Evdekiler gelenlere yağ, bulgur, salça, tuz, ekmek gibi yiyecekler verirler. Molla Potik'in ve çocukların üzerine su serperler, çocuklar; “veren güzel kız, vermeyenin kel oğlu olsun” der. Toplanan yiyecekler oyunculardan birinin annesine verilir anne yemeği pişirir. Çocuklar yemeği yerken “Büyük Allah'ım güzel Allah'ım bize yağmur ve rahmet ver” diye dua ederler. “Elazığ yöresindeki bu yağmur duasına ait şekiller diğer bölgelerle de tamamen aynılık göstermektedir.” (Buran 1989: 66). Çocuklar bu oyunla tabiatla bütünleşir bir nevi ayinle oyunun birleştiği bu oyunla çocuklar sosyalleşir bağlı bulunduğu grubun bir üyesi olarak sorumluluk üstlenir kişiliği ve kimliği oluşur. Buna benzer pek çok oyunda söylenen tekerlemeler, sayışmacalar çocukların dil becerilerinin geliştirilmesinde, psiko-motor becerilerinin artırılmasında katkı yapar, telaffuz ve boğumlama ile dilini öğretir. Ses ve hece benzerliği olan söz gruplarının yan yana getirilmesi ve ayrıştırılması, çocukların birbirine yakın seslerden oluşan kelimeleri ve onların taşıdıkları anlamları birbirinden tam ve eksiksiz ayırmalarını sağlar. (Yalçın vd. 2012: 77)

El el epenek	inne minne ucu dinne
Elden çıktı kepenek	babalıca balı hoca
Kepeneğin yarısı	Şamdan şamadan
Yumurtanın sarısı	guş dili dama dama dum
Nenem yoğurt getirdi	
Pisik burnunu batırdı	
Pisik burnun kesile	hakgıl hukgul
Minareden asıla	çalı çenber

Minare bucak bucak	müşgül anber
İçinde demir ocak	dazı duzu
Emim oğlu götü pohlu	galgan gılınç
Sen çık dışarıya	bencili benç

Çocukların oyunlarını oynadıkları sosyo-kültürel ortamla ilişkiler kurdukları ve bu sayede Elazığ'ın sosyal ve kültürel yaşantısına ait pek çok ögeyi oyunlarına yerleştirdiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz. (Turgut 2005: 106) Örneğin "Kavun-Karpuz" oyununda Türk toplum yaşantısında olduğu gibi Elazığ'da da önemli yeri olan "tuz-ekmek hakkı" anlayışına bağlı bulunan gelenek yaşamaktadır. Düğün geleneklerinin anlatıldığı "Aylelim Puleylim, gıç gıç" kız kaçırma olayının anlatıldığı "Kurt Baba" kocaya varma denilen ve hoş karşılanmayan bir olayın canlandırıldığı "Pamuk Nine" oyununda gelenekler çocuk dünyasına nakşedilmektedir. Oyuncuların kaçma niyetinde olan bir kızı Elazığ geleneklerinde ve inançlarında çok değerli sayılan analık hakkının haram edilmesi şeklinde ağır biçimde cezalandırmaları;

"Yedirdiğim ekmek
İçirdiğim süt
Hepsi sana haram olsun

Nereye gidersen git" şeklinde söylenen sözler çocuğun sosyo-kültürel unsurları benimsemesini ve tavır almasını sağlar. Yörede konuşulan mahalli kelimeler ve yemek isimleri de oyun içerisinde dokuyu tamamlayan unsurlar olarak karşımıza çıkar. Orcik, pestil, kuru üzüm, yağ, bal, bulgur, salça, kavurma, yoğurt, güveç, ceviz (ceviz dikmece, ceviz kapmaca, kuruşa ceviz, kuyuya ceviz), yağlı çörek (saklambaç oyunu), çedene (ebem beni kurda verme oyunu) gibi yiyecek isimleri oyunlarda yörede yetişen veya yenilen bitki ve yemek isimleri olarak damak tadını şekillendirir.

Gelenekselleşmiş binlerce yıllık halk oyunlarımız çocuk oyunları içerisinde bazen motif bazen isim bazen bir hareket olarak geçer, kültür nesiller arası bilinçsiz olarak aktarılır. Ebenin saklanan oyuncularını ararken bulduğu oyuncunun ismini yanılarak yanlış söylemesi üzerine bütün oyuncuların saklandıkları yerden çıkarak el çırpıp "çayda çıra patladı" diye bağırması bu halk oyununa bilinmeden yapılan bir göndermedir.

Yine geleneksel el sanatlarından yemenicilik (ayakkabı yapımı) ile ilgili terimler, tamir edilirken yapılan hareketler, söylenen sözler "Hırık Eşek" oyununda yansıtılır. Uçtu uçtu kuş uçtu, dev-cüce, yattı kalktı, el el epenek,

birdirbir gibi oyunlarda eski Türk inanışlarına dair pek çok motifi bulmamız mümkündür. (yeraltına inme, sağaltma, büyü yapma, yağmur yağdırma gibi)

Burada sayamayacağımız kadar çok sayıda oyunumuz ne yazık ki değişen yaşam ve şartlara bağlı olarak yok olmak tehlikesi ile karşı karşıyadır. Günümüzde artık çocuklar “çingir mingir tut, beştaş, üçtaş, çondur, çelik çubuk, dingıla fistik, kumansa, sepi, za güle zaza güle, al satarım bal satarım, körebe, mendil kapmaca, ağ elma kızıl elma, astık masık, istop, ahır, ceviz dikmece, kuruşa ceviz, aşıklerle ceviz, bom, ip atlama, hırık eşek, terlik vurmaca, fincan, kabak, kemer saklamaca, molla potik, tolik asma, yüzük, aleylim puleylim, cadı karı, deveci leblibacı, aç kapıyı bezirgan başı, herenk, hero bekçi, iğne iğne, Köroğlu, pamuk nine, pır, mualla, uçtu uçtu kuş uçtu gibi oyunları oyna(ya)mamaktadır.

Çocuk oyunları teknolojik gelişmelerin ve buna bağlı olarak iletişim araçlarının etkisi altındadır. Bu durum, içinde yaşanan teknolojik ortama ait unsurların oyunlara eklenmesine neden olmakla birlikte çocukları kültürel değerlerimizden biri olan geleneksel çocuk oyunlarımızdan uzaklaştırmaktadır. Özellikle elektronik oyunlar çocukların fiziki, sosyal ve kültürel gelişmeleri için gerekli olan oyun oynama ve oyun kurma kavramlarını unutturmaktadır. Sayıları gittikçe artan internet kafelerde ve bilgisayar başlarında teknolojik oyunların çevrelediği çoğunlukla tek kişilik oyun dünyalarında, kalabalık oyuncu grubuyla tadı çıkarılan geleneksel çocuk oyunlarına neredeyse yer kalmamaktadır.

Sınırsız iletişim imkânlarına sahip olan çocukların aynı dili konuştuğu aynı kültürü paylaştığı arkadaşlarıyla dolayısıyla kendi geleneği, kültürü ve tarihiyle iletişim kuramaması düşündürücü bir durumdur. Çocukların sözlü kültürde oluşturulan çocuk oyunlarından uzak kalmaları ile söz konusu edilen iletişimi kuramamaları, içinde yaşadıkları sosyo-kültürel yapıya uyum sağlayamamaları sonucunu doğurmaktadır. Böylece çocuklar, aynı ortamın verdiği ulusal kimliği geliştirme imkânından mahrum kalmaktadırlar. Kendi geleneksel yaşamı içerisinde milli kültürel unsurlarını yeteri derecede göremeyen/yaşayamayan çocuk için ideal rol model sanal alemde karşılaşıacağı popüler kültürün dayattığı kahramanlar olacaktır.

Örneğin “ip atlama” oyununda söylenen ezgili söz formelleri televizyondan etkilenerken Ninja Kaplumbağaları’na uyarlanarak söylenmeye başlanılmıştır. Şiredir adlı kötü karakterle iyi olan Epril arasındaki olay örgüsü şöyle şekillenmiştir:

“Hey Ninja versene pizza
Olmaz Şiredir avucunu yala
Kendisi Ninja

Arabası pizza
Epril geliyor
Kamerasıyla” (Turgut 2005: 118)

Çocuklar tutucu ve koruyucu yönleriyle en eski kültür ve inanç öğelerini oyunlarında saklamakla birlikte yeniliğe de açıktırlar. Yabancı öğeleri hiç çekinmeden metne dâhil edip yeni pek çok tekerleme söyleyebilirler. (Duyamaz 2002: 34)

Amella oyunundaki tekerlemeler buna örnek olarak verilebilir:

“Amella çikotella
Yu es yu es
İngiltere bakmaz ele
Bir kuru kafa
Koydum rafa
Raftan aldım pepsi kola” (Turgut 2005: 119)

Merhum Şeref Tan, içinde doğdukları milletin kültür ürünlerinden beslenemeyen çocukların acıklı hâllerini şu mısralarla anlatır.

Şimdinin Çağaları
Şimdinin çağaları
Ne mozik çevirmesini ne aşuh oynamasını bililer
Sağ sakga nedür? Desem
Üzen bakıp güliler
Ne huyladacak bir deli
Ne matal anlatacak nene bililer
Otiriler televizyonun garşısına pun guşu gibi
Ona baha baha şaş beş oliler
Dillerinde yabancı dizilerden
Veya reklamlardan aşırılmış birkaç söz
Papağan gibi onları sötiler (Tan 1997: 89)

Sonuç olarak; istenildiği vakit ziyaret edebileceğimiz bir konakta Harput’a ait en eski masalları dinleyebileceğimiz, mevsimsel ve takvime bağlı etkinliklerin düzenlendiği, katılıp oynanabilen halk tiyatrosunun gösterilerinin olduğu, el sanatları atölyelerinin çalıştığı, kışları kürsübaşı eğlencelerinin yapıldığı bir Harput Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesinin bir an önce kurulması gerekmektedir. Geçmişin kültür değerlerini belirli bir

düzen içerisinde korumak ve sergilemek için oluşturulan müzelerin, bilime, sanata ve sosyal yaşama yönelik çeşitli amaçlar taşıyan misyonundan dolayı devletler, kurumlar hatta kişiler tarafından kurulup geliştirilmelidir. Dünyada daha önceden oluşturulan etnografya müzeleri yerlerini halk bilimi müzelerine bırakmaktadır. “Uygulamalı Halk Kültürü Müzeciliği” diye tanımlayacağımız yeni müzecilik anlayışı ile halk bilimi ürünlerinin araştırılması, sergilenmesi, yeniden üretilerek sosyal dokuya kültür turizmine ve ekonomiye kazandırılması amaçlanmaktadır. Halk hayatının bütün ürün ve unsurlarıyla uygulamalı canlandırma teknikleriyle “teatral” bir ortamda gösterimini hedefleyen bu yeni müzecilik anlayışı ile kültürün nesiller arası geçişi sağlanacak Somut Olmayan Kültürel Miras bir nebze korunacaktır. Usta-çırak atölyeleri ile el sanatları bilgi aktarımının gelecek kuşaklara aktarılması, kültürün korunması bağlamında önemli bir fonksiyon üstlenecektir. Örneğin bir bahar bayramı olan Hıdırellez bu müzede geleneğe ait ritüeller eşliğinde kutlanabilir. Öğrencilerin/görevlilerin niyet çömllekleriyle katılımcıların arasında gezip dileklerini çömleğe toplayarak çağrı yapmaları, kışın verdiği uyusukluğun atılacağına dertlerin döküleceğine inanılan ateşten atlama ritüelinin yerine getirildiği, gül ağacına dileklerin bağlandığı boyanan ve tokuşturulan yumurta ile kilitlerin açıldığı hastalıktan kurtulmak veya sevdiklerine kavuşmak için nisan tasından nisan yağmurlarının içildiği, şifa için salıncakta salınıldığı, çocuk oyunlarının sergilendiği masal çadırında anlatılan masallarla farklı dünyalara gidildiği bir eğlence tertip edilebilir. Özellikle ramazan ayı boyunca her gece eğlence çadırında mahalli oyunlar temsili oyunlarla oynanabilir. “Bıçak oyunu, leblebici oyunu, sudan geçirme oyunu, sipahi oyunu, yazma oyunu, yüzük oyunu, karşılama, kama oyunu, simsime oyunu, pisik oyunu” bu bağlamda değerlendirilebilir usta-çırak ilişkisi ile genç kuşaklara aktarılabilir. (Özer 2004: 160).

Bilmeceler sorulabilir, yöremizde artık unutulmuş bilmece sorma ve cevaplama geleneği yaşatılabilir. Yöremizde tanımaca/tanınmaca/tandurmaca isimleri verilen bilmeceler şu şekilde kalıplaşmış/ gelenekselleşmiş bir şekilde sorulur:

- Sahan bir tandurmaca soram mı?
- Sor!
- Elese iyi dinne! Altı perçin üstü perçin içinde bir şah güvercin
- Cevabı kafes mi?
- Yoh!
- Guş yuvası mı?
- Yoh!
- Altın kutusu?

-Yoh ya!

-Ee bilmim

-Elese bahan bir şehir ver ki söyleyem

-Tamam Malatya senin olsun!

-Yoh ben İstanbul'u isterim

-Eyi İstanbul senin olsun

-Dinne elese İstanbul ordan yihıla burdan yihıla tozu torpağı sizin eve malı mülkü bizim eve tihıla ben binem son model Şevroleye sen binesin uyuz eşeğe, ben gidem gelem: komşu nedisin? Diyem sen diyesin ki hiç: eşeğimin gurtlarını ayıklım" tamam mı şimdi?

-Tamam

-Elese cevap verem baban adı ne?

-Ehmet!

-Ehmede rehmet niye demişinki göz (Görkem 1999: 485)

Yine bu müzede Harput insanının yapısında var olan kadın ve erkeklerin söylediği özellikle erkeklerin yüksek hava tarzında okudukları hoyratlar maniler söylenebilir, karşılıklı mani atışmaları yapılabilir.

Aç beni

Derdim çoktur aç beni

Eğer anan görürse

Ört göğsünü aç beni

Bahçalarda gül var mı?

Gül dibinde yol var mı?

Gece yanına gelsem

Bana bir yerin var mı?

Yare derdim

Acep infaz eder mi

Söylesem yâre derdim

Bir münasip yar olsa

Kendime yar ederdim

Bahçemizde gül de var

Gül dibinde yol da var

Hoş geldin safa geldin

Gönülde yerin de var

Birbirine sevdalı iki gencin karşılıklı olarak birbirine söyledikleri bu mani Harput'ta derlenmiştir.

Boz öküzü çüte koştum

Tarlaya tohum saçtım

Ben bu işten vazgeçtim

Ben gelemem emmim gızı

Boz öküzü kurtlar yesin

Tohumu kuşlar yesin

Eller bize ne derse desin

Gel gidelim emmim oğlu

Atımın nalı yoktur	Altınımı nal edeyim
Başında yuları yoktur	Çarşafımı çul edeyim
Bir gecelik yemi yoktur	Ekmeğimi yem edeyim
Ben gelemem emmim kız	Gel gidelim emmim oğlu

(Azar 1995: 20)

Ninniler canlandırılabilir:

Adı sarı kendi sarı	Dandini dağın armudu
Her çiçekten alır balı	Kimler bunu doğurdu
Benim yavrum oğul balı	Doğuran böyle doğursun
Oğulsuzlar neyler balı	Doğurmayan çayda boğulsun
Ninni yavrum ninni	(Duman 1996: 53)
Anneanesi hanım	Dıngı da dıng
Bir top altın	Teyzesi güzel
Dıngı da dıng	Dünyayı gezer
Babaanesi yılan boynuma dolan	Halası katır
	Hiç bilmez hatır

Dayısı doktor
Bilmediği yoktur
Dıngı da dıng
Amcası keçi
Gırıla gıçı

(Duman 1996: 63)

Kültürel çeşitliliğimizin aynasını oluşturan ve kısaca somut olmayan kültürel miras olarak adlandırılan mirasın korunması gereksinime dikkat çekecek adımlar zamanında atılmalıdır. Sözlü kültür, insanların belleğinin bütün toplumlarda yaşamasının ön koşuludur. Çatışmalar, aşırı ticarileşme, denetimsiz kentleşme veya kırsal alanlardaki çöküntü nedeniyle yok olma ve marjinalleşme tehlikeleri ile karşı karşıya olan somut olmayan kültürel mirasın son derece kırılgan oluşu hükümetlerin somut olmayan kültürel mirasın hangi kapsam içinde ifade edildiği ve yayıldığını dikkate alan kararlı eylemlerini gerekli kılmaktadır. Küreselleşme bazı kültürel değerleri ve geleneksel uygulamaları yok etmede veya işlevsizleştirmektedir. Somut olmayan kültürel miras insanlığın binlerce yıldır kuşaktan kuşağa aktararak yaşattığı edebiyat, sanat, tören, bilgi ve becerilerinden oluşan ortak belleğidir. Bugün bu ortak bellek pekçok nedene bağlı olarak hızla kay-

bolmaktadır. Başta sürdürülebilir kalkınma ve gelişme ilkeleri olmak üzere insanlığın bugüne kadar uygarlık adına elde ettiği kazanımları göz ardı etmeden bu mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak ortak sorumluluğumuzdur.

KAYNAKÇA

AZAR, Birol, *Elazığ Manileri Üzerine Bir İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi) Elazığ 1995.

_____, “Bir Aidiyet İfadesi: Bize Harputlu Derler”, *Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, 23-25 Mayıs Elazığ 2013*, Elazığ 2013, s. 193-200.

BURAN, Ahmet, “Fırat Havzasında Yağmur Duası ve Yada Taşı”, *II. Folklor ve Etnoğrafya Sempozyumu 5-7 Kasım 1987*, Elazığ 1989, s.63-71.

DUMAN, Ayşe, *Elazığ Ninnileri (İnceleme-Metin)*, (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 1996.

GÖKTOLGA, Oğuz, *Postmodernite ve Siyasal Kimlikler*. Bilsam Yay. İstanbul 2012.

GÖRKEM, İsmail, “Sözlü Kültür Geleneği Açısından Elazığ Bilmeceleri”, *Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu, C.1, Türkiye Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi Yay.*, Elazığ 1999, s.485.

MENGÜŞOĞLU, Metin Önal, *Harput Şehrengizi*, Beyan Yay., Ankara 2000.

OĞUZ, M.Öcal vd., *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2015.

ÖZER, Edip-Hüsamettin Kaya vd., *Elazığ Halk Oyunları*, Elazığ Kültür Kurultayı Yay., Elazığ 2004.

ŞİMŞEK, Esmâ, “Anadolu’da Yağmur Duasına Bağlı Olarak Oynanan Bir Oyun Çömçeli Gelin”, *Milli Folklor*, Yıl 15, Sayı 60, Ankara 2003, s.78-87.

TAN, Şeref, *Hadi Harput’a Gidek*, Çağ Ofset Elazığ 1997.

TURGUT, M. Ebru, *Elazığ Çocuk Oyunlarının Halk Bilimi Açısından İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2005.

YALÇIN, Alemdar-Gıyasettin AYTAS, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yay. Ankara 2012.

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 6, Sayı: 11, Mart 2019, s. 103-118, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 6, Issue 11, March 2019, pp. 103-118

Araştırma Makalesi/Research Article

YEREL YÖNETİM ÇALIŞANLARININ ÖRGÜTSEL BAĞLILIK İLE İŞ DOYUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK NİCEL BİR ARAŞTIRMA: ELAZIĞ İL ÖZEL İDARESİ ÖRNEĞİ¹

A Quantitative Research On The Relationship Between Organizational Commitment And Job Satisfaction Of Local Government Employees: Elazığ Provincial Special Administration Sample

Engin SAYLAN*

Gökçe CEREV**

Geliş/Received: 15.01.2019

Kabul/Accepted: 04.03.2019

Öz

Günümüzde değişen dünya koşullarıyla birlikte yerel yönetimlerin etkinliği ve önemi artmıştır. Devletin toplum ile bağımlı oluşturan önemli kuruluşlar arasında yer alan yerel yönetimler artık klasik kuralcılığın hakim olduğu yönetim anlayışından uzaklaşmış, hizmetin yerinden yürütüldüğü, kuralların insan odaklı oluşturulduğu bir yapıya dönüşmüştür. Bu durum da yerel yönetim çalışanlarının önemini artmıştır. Değişim süreci sonucunda yerel yönetim çalışanları toplumsal politikaların odak noktası şekline gelmiştir.

Bu çalışmada yerel yönetim çalışanlarının örgütsel bağlılık ve iş doyumunu düzeyleri ile her iki kavram arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmada veri toplama yönteminde nicel metotlar tercih edilmiş, veri toplama aracı olarak "Anket" yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada güvenilirliği ve geçerliliği önceden ölçülmüş Allen ve Meyer tarafından geliştirilen "Örgütsel Bağlılık Ölçeği" ve "Minnesota İş Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan anket çalışması sonucu elde edilen veriler SPSS 22.0 analiz programına yüklenmiş, verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel ve sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi,

¹ Bu çalışma, E. Saylan tarafından Doç. Dr. G. Cerev'in danışmanlığında yürütülen Örgütsel Bağlılık ile İş Doyumu Arasındaki İlişki: Elazığ İl Özel İdaresi başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* esaylan23@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9204-8495>.

** Doç. Dr., Fırat Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi. gcerev@firat.edu.tr; <https://orcid.org/0000-0001-9908-3430>.

ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel ve sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda yerel yönetim çalışanlarının örgütsel bağlılık ve iş doyumunu düzeylerinin yüksek seviyede olduğu ve her iki kavram arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Çalışan, Örgütsel Bağlılık, İş Doyumu

Abstract

Today, with the changing world conditions, the effectiveness and importance of local governments have increased. Local governments, which are among the important institutions that constitute the state's ties with the society, have moved away from the management concept that is dominated by classical formalism and transformed into a structure where the services are performed locally and the rules are prepared in a human-centered orientation. This situation has increased the importance of local government employees. As a result of the change process, local government employees have become the focus of social policies.

In this study, the relationship between the levels of organizational commitment and job satisfaction of local government employees was investigated. In the study, quantitative methods have been preferred and "survey" method has been used as the data collection tool. During the research, "Organizational Commitment Scale" and "Minnesota Job Satisfaction Scale", which were developed by Allen and Meyer and their reliability and validity were measured previously, were used. The data obtained as a result of the questionnaire were loaded into SPSS 22.0 analysis program and number, percentage, average, standard deviation were used as descriptive statistical methods in the evaluation of the data. The t-test was used to compare quantitative continuous data between two independent groups, and the One Way Anova test was used to compare quantitative continuous data among more than two independent groups. As a result of the study, it was determined that the levels of organizational commitment and job satisfaction levels of the local government employees were high and a significant relationship was found between the two concepts.

Keywords: Local Governments, Employee, Organizational Commitment, Job Satisfaction

GİRİŞ

Yerel yönetimler, mahalli ve ortak ihtiyaçları gideren, seçimle işbaşına gelen idari birimler ile kanunlarla belirlenmiş çerçevede görevlerini yapan topluma en yakın devlet kurumlarıdır. Yerel yönetimler devlet ile vatandaş arasındaki bağı kurduğu ilk kurumlardır. Devlet izlemiş olduğu politikaları genel olarak yerel yönetimler vasıtası ile vatandaşına aktarır. Yerel yönetim personelleri icra ettikleri kamu hizmetleri ile vatandaşla devletin bütünleşmesini sağlar. Hızlı kentleşmeyle ve şehirlerin büyümesiyle birlikte

kaliteli, etkin ve verimli hizmet sunumu daha önemli hale gelmiştir. Bu durum da yerel yönetim çalışanlarının önemini artmıştır.

Yerel yönetim çalışanları kurumlarının temel yapısını oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin uyguladığı politikalarının başarısı büyük oranda yerel yönetim çalışanlarına bağlıdır. Yerel yönetimlerin faaliyetlerini başarılı bir şekilde yapabilmesi ve planladığı hedeflere ulaşabilmesi için kurumsal değerler ön plana çıkmaktadır. Kurumsal aidiyet duygusu yüksek, kurumun amaçlarını kabul etmiş, kurumsal değerlere sadık ve amaçlar doğrultusunda ilerleyen yerel yönetim çalışanları daha kaliteli ve verimli hizmetlerin verilmesini sağlarlar.

Bu çalışmada yerel yönetim çalışanlarının demografik özellikleri bağlamında örgütsel bağlılık ve iş doyumu düzeyleri ölçülmüş, her iki kavram arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde yerel yönetim, örgütsel bağlılık ve iş doyumu kavramları açıklanmış, ikinci bölümde Elazığ İl Özel İdaresi çalışanları kapsamında alan araştırması yapılarak elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde yerel yönetim, örgütsel bağlılık ve iş doyumu kavramları açıklanmıştır.

1.1. Yerel Yönetim Kavramı

Yerel yönetim, bir arada yaşayan yerel bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak için, mal ve hizmet üreten, yerel topluluğun kendi inisiyatifiyle belirlediği organlar eliyle yönetilen birimler olarak tanımlanır (Tekeli 1983: 3-22). Yerel yönetimin yerel hizmetlerin sağlayıcısı olmasından ötürü yerel hizmet birimi olmanın yanı sıra, kendi kendini yönetme biçimi olması sebebiyle de siyasal bir sistem olma boyutu bulunmaktadır (Yıldırım 2015: 38).

Evrensel olarak nitelendirilen bir tanıma göre yerel yönetimler; coğrafi sınırları belirlenmiş bir alanda (kent, köy, il, vb.) yaşamını sürdüren yerel topluluğa, bir arada yaşayan üyelerine hizmet üretmek üzere, karar ve yürütme organları topluluk tarafından göreve getirilen, yasalarla çizilmiş görev, yetki, özel gelir, bütçe ve personele sahip, merkez ile arasındaki ilişkilerde yönetsel bağımsızlıktan faydalanan kamu tüzel kişiliğidir (Karaaslan 2008: 84).

1.2. Örgütsel Bağlılık Kavramı

Kurumlar çalışanların örgütsel bağlılığını artırmayı hedefler. Örgütsel bağlılığı yüksek çalışanların işlerini yapmakta daha gayretli olduğu görül-

mektedir. Bununla beraber örgütsel bağlılığı yüksek çalışanların örgütte daha fazla buldukları ve örgütle ilişkilerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir. Eğitimli ve yetenekli çalışanın uzun zaman örgüte devamı sayesinde verimlilik artışı sağlanır, örgütsel bağlılığı güçlü çalışan örgüt yapısı içinde kalmayı tercih eder, örgütün hedefleri için gayret sarf eder ve işini bırakmayı düşünmez (Keleş 2006: 46).

Çalışanların örgütle ilişkisi ile belirlenen ve örgütün daimi bir elemanı olmaya karar vermelerini sağlayan tutumlar genel olarak örgütsel bağlılık olarak ifade edilmiştir (Meyer ve Allen 1996: 255). Örgütsel bağlılık, çalışanların her açıdan örgütle birleşmesidir. Örgütün temel unsuru; çalışanların örgütün hedeflerini benimseyerek elde ettiği güçlü inanç, örgütü için aşırı gayret göstermesi ve örgütteki yerini daimi kılma isteğidir (Reichers 1985: 468). Örgütsel bağlılık aynı zamanda çalışanların işletme ile oluşturduğu güç ittifakının ve kendisini işletmenin bir parçası olarak algılamasının oranını ortaya koymaktadır (Schermerhorn vd. 1994: 45). Örgütsel bağlılığın özünde çalışanlar ile işletme arasında oluşturulan psikolojik antlaşma bulunmaktadır (McDonald ve Makin 2000: 86). Bir çalışanın örgütün değer ve hedeflerine olan inancı, örgüt namına gayret sarf etme arzusu ve örgüt üyeliğini devam ettirme isteğidir (Chhabra 2013: 27). Örgütsel bağlılıkta kuruma karşı bağlılığın sağlanması için beceri analizi kadar yönetim konularında bilhassa üst yönetimin yaklaşımları daha etkili hale gelmiştir. Örgütsel bağlılıkla birlikte çalışanların kabiliyetleri ve eğitim seviyeleri yükseldikçe daha öznel davranışlar ve daha çok özel olma istekleri ön plana çıkmaktadır. Örgütsel bağlılık çalışanlarla birlikte örgütleri de başarıya ulaştırmaktadır.

1.3. İş Doyumu Kavramı

İş doyumunu bireylerin çalıştıkları işten kazandıkları ücret ve işyerinde diğer çalışanlarla iş yaparken duyduğu hazla, ortaya konan somut verilerin getirdiği sevinç olarak ifade edilebilir. (Eren 2004: 202). İş doyumunu kavramına yönelik farklı birçok tanım söz konusudur. Genel anlamda iş doyumunu, personelin işlerinden duydukları hoşnutluğu ifade etmektedir. İş doyumunu, iş karakteriyle çalışanın arzuları arasındaki bütünlüğü ifade eden yapıdadır (Trevor 2001: 621). Çalışanın direkt olarak işyerinde yaptığı görevin ve bu görevin farklı taraflarına dair hisleri gösteren bir yaklaşım olan iş doyumunu, işe dair fazla miktarda sunulan ve sunulmayan tecrübelerin tamamı ve eşitlenmesinden neticelenen davranışlar olarak değerlendirilebilir (Şimsek 2003: 91). İş doyumunu aynı zamanda çalışanın görevine dair kişisel, çevresel ve genel düşüncesiyle alakalı iyi veya kötü duygularını kapsamaktadır (Erigüç vd. 2007:157).

İş doyumunun kurum açısından öneminin farklı nedenleri vardır. İş doyumunun artması personelin içsel doyumunu yükseltmekle beraber kurum verimliliği de yükselmektedir. Bununla birlikte kurumsal aidiyetin ortaya çıkması, hayat doyumunun artması, kurumsal hedeflere uymayan tutumların ve işe gelmeme oranının azalması önemlidir. İş doyumunu kurumu amaçlarına emin, çabuk ve istikrarlı bir şekilde ulaştırır (Cook 2008: 3). İş doyumunu gerçekleştiren personel daha etkin ve verimli iş görmekle birlikte kurumda daha fazla zaman bulunmaktadır. Aksi durumda iş doyumunu sağlanmayan personelin daha az verimli ve kurumda kalma zamanının daha az olduğu görülür (Sarker vd. 2003: 15).

3. Örgütsel Bağlılık ile İş Doyumları Arasındaki İlişkiye Yönelik Nicel Bir Araştırma

Çalışmanın bu bölümünde yerel yönetim çalışanlarının örgütsel bağlılık ile iş doyumunu düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik alan çalışması sonuçları incelenmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Hızla değişen teknolojiye uyum sağlamak, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek, hizmetleri daha etkin ve kaliteli sunmak için kurumsal örgütlerin çalışan kaynağını verimli kullanması gerekmektedir. Çalışanların örgüt içi ihtiyaçları, kariyer planları, eğitim seviyeleri, yaşları, fikirleri algı şekillerinde değişimlere neden olur. Çalışanlar ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak, örgüt içinde yaratıcılıklarını geliştirmek, işlerin yapılmasında inisiyatif almak istemektedirler. Aynı şekilde kurumlarda çalışanlarının gönülden kuruma bağlanmalarını ve aidiyet hissetmelerini beklemektedir.

Bu çalışmanın amacı; yerel yönetim çalışanlarının iş doyumunu ve örgütsel bağlılık düzeylerini ve her iki kavram arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmanın tanımlamaya (açıklamaya) çalıştığı temel sorular;

- Elazığ İl Özel İdaresi kurumundaki personellerin örgütsel bağlılık düzeyi nedir?
- Elazığ İl Özel İdaresi kurumundaki personellerin duygusal, devam ve normatif bağlılık düzeyleri nedir?
- Elazığ İl Özel İdaresi kurumundaki personellerin iş doyumunu düzeyi nedir?
- Elazığ İl Özel İdaresi kurumundaki personellerin içsel ve dışsal iş doyum düzeyleri nedir?
- Elazığ İl Özel İdaresi kurumundaki personellerin örgütsel bağlılık ile iş doyumunu arasındaki ilişki düzeyi nedir?

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın alan araştırmasında verilerin elde edilmesi için nicel araştırma yöntemlerinden “anket” metodu tercih edilmiştir. Araştırmada kullanılan anket üç bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılımcıların demografik yapısı hakkında bilgiler elde etmek için altı adet genel tanımlayıcı soru bulunmaktadır.

Anketin ikinci bölümünde örneklem kütlede örgütsel bağlılık ile ilgili verilerin toplanabilmesi için geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş, farklı çalışmalarda da yer alan “Örgütsel Bağlılık Ölçeği” (Allen ve Meyer 1990: 2-6) kullanılmıştır. Allen ve Meyer örgütsel bağlılık kavramını şekillendirirken çalışanların bulunduğu örgüt ile ilgili davranışlarını hisleri ve genel psikolojik durumlarını değerlendirmişlerdir. Örgütsel bağlılık “duygusal”, “devamlılık” ve “normatif” bağlılık olmak üzere üç alt başlık altında ele alınmıştır. Duygusal bağlılığın temelinde çalışanın örgüt ile olan bağlılık isteği ve örgütte kalma potansiyeli incelenirken, devamlılık bağlılığında çalışanın örgütte kalma ve örgütten ayrılma durumunda ortaya çıkacak sonuçlara katlanma düzeyi irdelenmiş ve son olarak normatif başlık altında çalışanın örgütte kalmasını gerekli kılan sebepler araştırılmıştır (Meyer ve Allen 1991: 74; Erdil ve Keskin 2003: 8). Anket yanıtları için likert tipi ölçek kullanılmıştır. Kullanılan Likert ölçek; “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” cevaplarından oluşmaktadır.

Anketin üçüncü bölümünde Minnesota iş doyum ölçeği kullanılmıştır. Minnesota İş Doyum Ölçeği çalışanların işlerinden sağladıkları doyum ya da doyumsuzluğu ölçer. Çalışanların işlerinin genel durumu ve işleriyle alakalı Minnesota İş Doyum Ölçeğinin içsel ve dışsal doyum unsurları meydana getiren özelliklere sahip bir ölçektir.

3.3. Araştırmanın Sınırları ve Güvenilirliği

Çalışmanın bazı sınırları vardır. Araştırmaya getirilen bu sınırlamalar;

- Alan araştırmasının evren boyutu Elazığ İl Özel İdaresi personeli ile sınırlandırılmıştır
- Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi, veri toplamada kullanılan Örgütsel Bağlılık Ölçeği ve Minnesota İş Doyum Ölçeği ile sınırlıdır.
- Alan Araştırmasına katılan katılımcıların veri toplamada kullanılan önermelere vermiş oldukları yanıtlar doğru ve samimi olarak verildiği kabul edilmiştir.

- Araştırmanın temel konusunu meydana getiren örgütsel bağlılık ve iş doyumunu konuları kişilerin şahsi algılarına göre çeşitlilik gösterebileceğinden ana durumun subjektif bir noktada olduğu unutulmamalıdır.

Çalışmada kullanılan anketin geçerliliği ve güvenilirliği için yapı geçerliliğini tanımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Çalışmanın güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri ile bulunmuştur. Örgütsel bağlılık anketinin KMO değeri bulunarak Bartlett Küresellik Testi uygulanmış ve elde edilen önermeler incelenmiştir. KMO değeri 0,73 bulunmuş, Bartlett testi sonucunda p değeri “<0,001” düzeyinde anlamlı düzeyde elde edilmiştir. Bu sonuç ile verilerin faktör analizine uygunluğu kanıtlanmıştır. Tek faktörlü ölçekte bulunan maddelerin faktör değerleri 0,230-0,727 arasında değişen değerler almıştır. Tek faktörlü ölçek toplam varyansın %44,77'sini açıklamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığa bağlı güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Örgütsel Bağlılık Ölçeğinin Cronbach Alfa katsayısı 0,73 olarak hesaplanmıştır. Minnesota İş Doyumu Ölçeğinin yapı geçerliliği tanımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle araştırılmış, güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri bulunarak incelenmiştir. Tanımlayıcı faktör incelemesiyle ölçeğin yapı geçerliliği ile alakalı veriler ve faktör yapısıyla ilgili çeşitli bilgiler elde edilmektedir. İş doyumunu anketinin önce KMO değeri bulunarak ve Bartlett Küresellik Testi yapılarak elde edilen önermeler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda KMO değeri 0,879 olarak bulunmuştur. Bartlett testi neticesi p değeri ise “<0,001” anlamlı düzeyde elde edilmiştir. Bu netice verilerin ve veri grubunun faktör analizine uygunluğunu kanıtlamıştır. Faktör analizi neticesinde, iş doyumunu ölçeğinin asıl formundan değişik bir yapıda olduğu görülmüştür. Tek faktörlü ölçekte bulunan maddelerin faktör değerleri 0,145-0,703 arasında değişen değerler almıştır. Tek faktörlü ölçek toplam varyansın %54,193 'ünü açıklamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığa bağlı güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0,879 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1. Araştırmanın Güvenilirliği

Anket	Bölüm	Cronbach's Alfa Değeri
Örgütsel Bağlılık Anketi	Duygusal Bağlılık	0,778
	Devamlılık Bağlılığı	0,745
	Normatif Bağlılık	0,724
	Genel Güvenilirlik	0,730
İş Doyumu Anketi	İçsel İş Doyumu	0,871
	Dışsal İş Doyumu	0,902
	Genel Güvenilirlik	0,879

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklem Boyutu

Çalışmanın evrenini yerel yönetim birimi olan Elazığ İl Özel İdaresinde çalışan 494 personel oluşturmaktadır. Çalışmanın evren boyutu ile ilgili ayrıntılı bilgiler tablo 2’ de verilmiştir.

Elazığ İl Özel İdaresi kurumundan gerekli izin alındıktan sonra kurumda çalışan personellere 250 adet anket rastgele seçim metodu ile personele yüz yüze uygulanmıştır. Söz konusu ana kitleyi temsil edecek örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde; $n = N \cdot t^2 \cdot p \cdot q / d^2 (N-1) + t^2 p q$ formülü kullanılarak homojen bir yapıda olmayan bu evren için %87 güven aralığında, \pm %5 örnekleme hatası ile gerekli örneklem büyüklüğü $n = 225$ olarak hesaplanmıştır. Anket uygulanması sonucunda toplam 225 adet anketin değerlendirilebileceği tespit edilmiştir.

Tablo 2. Araştırmanın Evren ve Örneklem Boyutu

Cinsiyet	Memur		İşçi		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadın	44	22,4	7	2,2	51	10,0
Erkek	150	77,6	293	97,8	443	90,0
Toplam	194	100	300	100	494	100,0

Kaynak: Elazığ İl Özel İdaresi Personel Müdürlüğü

3.5. Araştırma Verilerinin Analizi ve Bulguları

Araştırma sonucu elde edilen veriler SPSS (Statistical Packages for Social Sciences) 22.0 veri analiz programında değerlendirilmiştir. Bu bölümde, çalışma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan personellerden ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

3.5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Çalışmada öncelikli olarak katılımcıların demografik özellikleri incelenmiştir. Ankete katılan katılımcılardan 176 kişi (%78,2) erkek, 49 kişi de (%22,0) kadın katılımcıdır. Katılımcıların medeni durumları ise 186 kişi (%83,0) evli, 39 kişi (%6,0) bekâr şeklinde meydana gelmiştir. Anket modellemesinde seçilen örneklem kütle rastgele metot ile yapıldığı için verilerin bu şekilde ortaya çıkması normal bir durumdur. Verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu erkek katılımcıdır. Medeni durumlarına göre katılımcıların büyük çoğunluğu evlidir. Katılımcıların demografik yapıları Tablo-3’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 3 verilerine göre katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde; %6'sını oluşturan 14 kişi 18-25 yaş aralığında, %12'sini oluşturan 26 kişi 26-32 yaş aralığında, %16,0'sını oluşturan 37 kişi 33-39 yaş aralığında, %23,0'nü oluşturan 52 kişi 40-46 yaş aralığında ve %43,0'nü oluşturan 96 kişi ise 47 ve üstü yaşta olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu 40 ve üstü yaştaadır. Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde %10'nu ilköğretim, %21'i Lise, %24'ü ön lisans, %35'i lisans, %8'i yüksek lisans ve %2'si doktora düzeyinde eğitime sahiptir.

Katılımcıların çalışma sürelerinin incelendiğinde ise %15,0'nü oluşturan 34 kişi 1-5 yıl çalışma kıdemine sahipken, %12,0'sini oluşturan 26 kişi 6-10 yıl çalışma kıdemine sahiptir. Katılımcıların %19,0'u 11-15 yıl çalışma kıdemine, %54'ü ise 16 yıl ve üstü çalışma süresine sahiptir. Katılımcıların büyük çoğunluğu 10 yıl ve üstü çalışma kıdemine sahiptir. Çalışanların gelir durumları incelendiğinde %8'i 1500-2500 TL, %7'si 2501-3500 TL gelire, %34'ü 3501-4501 TL gelire, %51'i ise 4501 TL ve üstü gelire sahiptir. Katılımcıların genel gelir durumu ortalama üstüdür.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Yapı		Frekans	Oran (%)
Cinsiyet	Erkek	176	78,2
	Kadın	49	22,0
Medeni Durum	Evli	186	83,0
	Bekar	39	17,0
Yaş	18-25	14	6,0
	26-32	26	12,0
	33-39	37	16,0
	40-46	52	23,0
	47 +	96	43,0
Eğitim Durumu	İlk öğretim	23	10,0
	Lise	48	21,0
	Ön Lisans	53	24,0
	Lisans	79	35,0
	Yüksek Lisans	18	8,0
	Doktora	4	2,0
Çalışma Süreniz	1-5	34	15,0
	6-10	26	12,0
	11-15	43	19,0
	16 +	122	54,0
Aylık Gelir Durumu	1500-2500	18	8,0
	2501-3500	16	7,0
	3501-4500	77	34,0
	4501+	114	51,0

3.5.2. Katılımcıların Örgütsel Bağlılık ve İş Doyum Düzeyleri

Katılımcıların Örgütsel Bağlılık Seviyeleri Tablo 4’de verilmiştir. Tablo 4 verilerine göre katılımcıların “duygusal bağlılık” seviyesi yüksek ($3,564 \pm 1,128$); “devam bağlılığı” seviyesi orta ($3,241 \pm 1,059$); “normatif bağlılık” seviyesi orta ($2,972 \pm 1,148$); “genel örgütsel bağlılık” seviyesi orta ($3,259 \pm 1,173$); düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4. Katılımcıların Örgütsel Bağlılık Düzeyleri

	N	Ort.	SS
Duygusal Bağlılık	225	3,564	1,128
Devam Bağlılığı	225	3,241	1,059
Normatif Bağlılık	225	2,972	1,148
Genel Örgütsel Bağlılık	225	3,259	1,173

Katılımcıların iş doyum düzeyleri Tablo 5’de verilmiştir. Tablo 5 verilerine göre katılımcıların “içsel doyum” seviyesi yüksek ($3,658 \pm 0,767$); “dışsal doyum” seviyesi yüksek ($3,582 \pm 0,734$); “genel doyum” seviyesi yüksek ($3,627 \pm 0,793$); düzeyde ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Katılımcıların İş Doyum Düzeyleri

	N	Ort.	SS
Dışsal İş Doyumu	225	3,582	0,734
İçsel İş Doyumu	225	3,658	0,767
Genel İş Doyumu	225	3,582	0,734

3.5.3. Katılımcıların Örgütsel Bağlılık ve İş Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Katılımcıların İş Doyumu ile Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Tablo 6’da verilmiştir. Tablo 6 verilerine göre katılımcıların dışsal doyum ve içsel doyum arasında yüksek, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,744$; $p=0,000<0.05$). Genel doyum ve içsel doyum arasında çok yüksek, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,949$; $p=0,000<0.05$) genel doyum ve dışsal doyum arasında çok yüksek, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,916$; $p=0,000<0.05$). Duygusal bağlılık ve içsel doyum arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,393$; $p=0,000<0.05$) Duygusal bağlılık ve dışsal doyum arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,343$; $p=0,000<0.05$). Duygusal bağlılık ve genel doyum arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,396$; $p=0,000<0.05$). Devam bağlılığı ve

içsel doyum arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,319$; $p=0,000<0.05$).

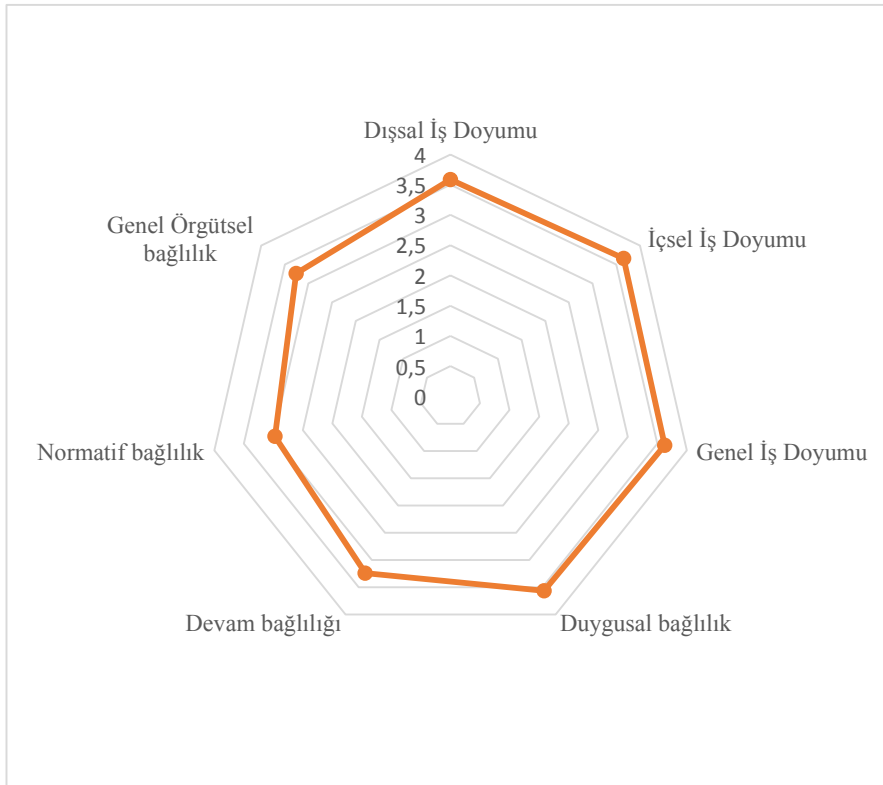
Tablo 6. Katılımcıların Örgütsel Bağlılık ile İş Doyumu Arasındaki İlişki

		Devam Bağlılığı	Duygusal Bağlılık	Normatif Bağlılık	Genel Örgütsel Bağlılık	İçsel Doyum	Dışsal Doyum	Genel Doyum
Devam Bağlılığı	r	1						
	p	0						
Duygusal Bağlılık	r	0,388	1					
	p	0	0					
Normatif Bağlılık	r	0,525	0,385	1				
	p	0	0	0				
Genel Örgütsel Bağlılık	r	0,834	0,711	0,816	1			
	p	0	0	0	0			
İçsel Doyum	r	0,319	0,393	0,104	0,336	1		
	p	0	0	0,121	0	0		
Dışsal Doyum	r	0,362	0,343	0,208	0,383	0,744	1	
	p	0	0	0,002	0	0	0	
Genel Doyum	r	0,361	0,396	0,16	0,382	0,949	0,916	1
	p	0	0	0,016	0	0	0	0

Devam bağlılığı ve dışsal doyum arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,362$; $p=0,000<0.05$) Devam Bağlılığı ve genel doyum arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,361$; $p=0,000<0.05$). Devam Bağlılığı ve duygusal bağlılık arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,388$; $p=0,000<0.05$) Normatif bağlılık ve dışsal doyum arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,208$; $p=0,002<0.05$) Normatif bağlılık ve genel doyum arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,16$; $p=0,016<0.05$) Normatif bağlılık ve duygusal bağlılık arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,385$; $p=0,000<0.05$) Normatif Bağlılık ve devam bağlılığı arasında orta, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,525$; $p=0,000<0.05$) Genel Örgütsel Bağlılık ve içsel doyum arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. ($r=0,336$; $p=0,000<0.05$) Genel Örgütsel Bağlılık ve dışsal doyum arasında zayıf, pozitif yönde

anlamli ilişki bulunmaktadır. ($r=0,383$; $p=0,000<0.05$) Genel Örgütsel Bağlılık ve genel doyum arasında zayıf, pozitif yönde anlamli ilişki bulunmaktadır. ($r=0,382$; $p=0,000<0.05$) Genel Örgütsel Bağlılık ve duygusal bağlılık arasında, pozitif yönde anlamli ilişki bulunmaktadır. ($r=0,711$; $p=0,000<0.05$) Genel Örgütsel Bağlılık ve devam bağlılığı arasında yüksek, pozitif yönde anlamli ilişki bulunmaktadır. ($r=0,834$; $p=0,000<0.05$) Genel Örgütsel Bağlılık ve normatif bağlılık arasında yüksek, pozitif yönde anlamli ilişki bulunmaktadır. ($r=0,816$; $p=0,000<0.05$) Diğer parametreler arasındaki ilişkiler istatistiki açıdan anlamli değildir ($p>0.05$).

Şekil 1. Katılımcıların Örgütsel Bağlılık ile İş Doyumu Arasındaki İlişki Diyagramı

Sonuç ve Değerlendirme

Yerel yönetimler topluma hizmet sağlayan temel ve önemli kuruluşların başında gelmektedir. Günümüzde yerel yönetimler klasik yaklaşımın dışında daha etkin ve farklı hizmetleri insan odaklı sunmaktadır. Yerel yönetimlerin

hizmetlerini sunmasında ve toplumsal memnuniyeti yaratmasında en büyük yük çalışanlarına düşmektedir. Yerel yönetim çalışanları üstlenmiş oldukları misyon gereği devlet ile toplum arasındaki önemli bir bağı oluşturmaktadır.

Kurumların kendilerini geliştirebilmesi ve kaliteyi yakalaması için çalışanlarını etkin bir şekilde kullanması önemlidir. Kurumları geleceğe taşıyacak önemli bir unsur olan çalışanlar kurumlarının amaç ve hedeflerini benimsemek, stratejilerini uygulamak zorundadır. Bu noktada çalışma psikolojisinin önemli bir konusu olan örgütsel bağlılık ve iş doyumu kurumlar açısından önemli duruma gelmiştir. Çalışanların kurumlarına olan bağlılığını ortaya koyan örgütsel bağlılık ile yaptıkları işten duydukları memnuniyeti şekillendiren iş doyumunun yüksek düzeyde olması kurumun verimliliğini artırmakta ve sunmuş olduğu hizmetlere olumlu yansımaktadır.

Bu araştırmanın hedefi yerel yönetim kurumu olan İl Özel İdaresi'nde çalışan personellerin iş doyumunu ve örgütsel bağlılıklarını analiz etmek, sebepleri ve neticeleri açısından aralarındaki ilişkiyi göstermektir. Yapılan araştırma sonucunda örgütsel bağlılığın en fazla ortalama değere sahip olan alt ölçeğin duygusal bağlılık ölçeği olduğu görülmüştür. Normatif bağlılık ve devam bağlılığı ise ortalama değerde meydana gelmiştir. Çalışanların iş doyum düzeyleri içsel, dışsal ve genel seviyede yüksek düzeyde meydana gelmiştir. İş doyumunu ve örgütsel bağlılık arasında anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde çalışanların kurumları ile bağları olumlu yönde bulunmakta ve yaptıkları işten memnun oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Veriler sonucunda İl Özel İdaresi çalışanlarının işleriyle alakalı fikirlerinin olumlu, işlerini sevdiğini söylenebilir. İdarecilerin yönetim şekli, aylık gelir açısından görülen dışsal, içsel ve genel doyum, kurum işleyişi, birey ilişkileri ve kariyer bakımından da memnuniyet düzeyi olumludur.

Sonuç olarak ortaya çıkan olumlu sonuçların sürdürülebilmesi ve gelecekte daha iyi bir düzeye getirilmesi için yapılması gerekenler;

- Sistemli, etkin şekilde eğitim ve geliştirme faaliyetleri sürdürülmeli,
- Çalışanların bilgi, tecrübe, beceri gibi özelliklerinin yanında davranış, tutum, düşünce ve algılarının geliştirilmeli,
- Çalışanların performans, etkinlik ölçümlerinin objektif şekilde yapılarak çalışan ve kurum çıkarlarının bütünleştirilmesi sağlanmalı,
- Nitelikli çalışanların kuruma gelmesi için adil ve eşit ücret yönetimi artırılmalı,
- Çalışanların karar alma sürecinde var olması, kurum hedefleri, misyonu ve vizyonunu benimsemeleri artırılmalı,

- Yaratıcı olabilecekleri, ast ve üstlerinden yardım alacakları, esnekliğin işler olduğu, verimli şekilde iş yapabilecekleri örgüt iklimini ve kültürünü oluşturma sağlanmalı,
- İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının ön planda tutulması ve iş güvenliği imkânlarının maksimum düzeyde olduğu uygulamaların geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Yukardaki öneriler dikkate alınarak kurum ve işletmelerin, personellerinin iş doyum seviyesini artıracak ve genel örgütsel bağlılığın devam, normatif ve duygusal bağlılık alt ölçeklerini oluşturacak yapıları, işleyişleri hayata geçirerek personellerinin işyeriyle bütünleşmesi sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerin hizmet kalitesinin ve etkinliğinin artması toplumun genel mutluluk ve memnuniyet seviyesini de olumlu yönde etkileyecektir.

Kaynakça

ALLEN N.J., Meyer J.P., John P., “The Measurement and Antecedents of Affective, Continuance and Normative Commitment to the Organization”, *Journal of Occupational Psychology*, 63 (1990), 1-18.

COOK, A. L., *Job Satisfaction and Job Performance: Is the Relationship Spurious?*, (Unpublished Master Thesis), Office of Graduate Studies of Texas A&M University, Texas, America 2008.

ERDİL O. ve Keskin H., “Güçlendirmeye İş Tatmini, İş Stresi ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişkiler: Bir Alan Çalışması”, *İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*, 32 (1) (2003), s. 7-24.

CHHABRA, B., “Locus Of Control As A Moderator In The Relationship Between Job Satisfaction and Organizational Commitment: A Study Of Indian IT Professionals”, *Organizations and Markets in Emerging Economies*, Vol.4, No. 2(8) (2013), pp. 25-41.

EREN, E., *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2004.

ERİGÜÇ, G., Balçık Yalçın, P. (2007), “Öğrenen Örgüt ve Hemşirelerin Değerlendirmelerine Yönelik Bir Uygulama”, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 10 (1) (2007), s. 75-106.

KARAARSLAN, M., *Özerklik ve Denetim Açısından Yerel Yönetim Reformu*, Turhan Kitapevi, Ankara 2008.

KELES, R., *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul 2006.

MEYER J.P. ve Allen N.J., “A Three-Component Conceptualization of Organizational Commitment”, *Human Resource Management Review*, 1(1) (1991), pp. 61-89.

MEYER, John P. ve Natalie J. Allen, “Affective, continuance and normative commitment to the organization: An examination of construct validity”, *Journal of Vocational Behavior*, Vol. 49, No. 3 (1996), s.252-276.

MCDONALD, J. D. ve M. Peter J., “The Psychological Contract, Organizational Commitment and Job Satisfaction of Temporary Staff”, *Leadership & Organization Development Journal*, Vol. 21, No. 2 (2000), pp. 84-91.

REICHERS, A. E., “A Review and Reconceptualization of Organizational Commitment”, *Academy of Management Review*, Vol.10, No .3 (1985), pp. 465-476.

SARKER S. J., A. Crossman ve P. Chinmeteeptuck, “The relationships of age and length of service with job satisfaction: an examination of hotel employees in Thailand”, *Journal of Managerial Psychology*, Vol. 18, No. 7 (2003), pp.745-758.

SCHERMERHORN, J. R., Hunt, J. G. ve Osborn, R. N., *Managing Organization Behavior*, Fifth Edition, John Willey&Sons, Inc: New York 1994.

ŞİMŞEK, M., Akgemci, T., Çelik, A., *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*, Gazi Kitapevi, Ankara 2003.

TEKELİ, İ., “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.16, S.2 (1983), s.3-22.

TREVOR, C., “Interactions Among Actual Ease-of-Movement Determinants and Job Satisfaction in the Prediction of Voluntary Turnover”, *The Academy of Management Journal*, Vol. 44, No. 4 (2001), pp.621-638.

YILDIRIM, S., (2015), *Yerel Yönetim ve Demokrasi Kavramlar-Yaklaşımlar*, (2. Baskı), Marmara Belediyeler Birliği (MBB), İstanbul 2015.

YAYIM İLKELERİ VE MAKALE YAZIM KURALLARI

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi **Mart** ve **Eylül** aylarında olmak üzere yılda iki sayı yayımlanır. Dergimize gönderilen yazılar, sosyal bilimler alanında, **Elazığ ili ve yakın çevresini konu alan özgün çalışmalar olmalı** ve aşağıda belirtilen nitelikleri taşımalıdır.

1. Türkçe ve yabancı dildeki başlıklar; yazının kapsamıyla uyumlu; yazının konusunu kısa, açık ve yeterli ölçüde yansıtmalıdır.

2. Türkçe ve yabancı dildeki özetler; yazının amacını, kapsamını ve sonuçlarını yansıtmalıdır. Türkçe makalelerin başına Türkçe ve İngilizce; İngilizce makalelerin başına Türkçe ve İngilizce özet eklenmelidir. Türkçe ve yabancı dildeki özetlere **anahtar kelimeler eklenmelidir. Bu kelimeler en az 4, en fazla ise 6 tane olmalıdır.**

3. Makaleler, dil ve ifade bakımından dilbilgisi kurallarına uygun olmalı, makalede açık ve yalın bir anlatım yolu izlemeli, ayrıca amaç ve kapsam dışına çıkan gereksiz bilgilere yer verilmemelidir.

4. Makalenin hazırlanmasında bilinen bilimsel yöntemlere uyulmalı, çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, hazırlanma gerekçesi vb. bilgiler yeterli ölçüde ve belirli bir düzen içinde verilmelidir. Makalede kullanılan şekil, tablo, fotoğraf ve diğer belgeler bilimsel kurallara uygun olarak hazırlanmalıdır.

5. Makalede kullanılan şekil, tablo, fotoğraf ve diğer belgelerin altında kolayca anlaşılacak biçimde yalın ve yeterli bir açıklama bulunmalıdır.

6. Makalede kullanılan kaynaklar yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmeli, **değinilen her belge kaynaklar kısmında yer almalı, ancak yazıda değinilmeyen belgelere kaynaklar kısmında yer verilmemelidir.**

7. Sonuçlar, araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olmalı, ana çizgileriyle ve öz olarak verilmeli, metinde sözü edilmeyen veri ya da bulgulara sonuçta yer verilmemelidir.

8. Yazılar A4 kâğıdının bir yüzüne basılmalı ve bütün kenar boşlukları 2,5 cm olarak ayarlanmalıdır.

9. Türkçe ve İngilizce yazılar Microsoft Word programında **New Times Roman** karakteri ile hazırlanmalı; **makalenin ana başlığı, büyük harflerle bold ve 12 punto** olmalıdır. Türkçe başlığın altına yazılacak **İngilizce başlık ise italik ve ilk harfleri büyük, diğerleri küçük olarak yazılmalıdır.** Makale İngilizce ise altına Türkçe başlık eklenmelidir. Metin içindeki başlıklar öncesinde 12nk, sonrasında ise 6nk boşluk bırakılmalıdır.

10. Başlıktan sonra 12 punto aralık verilerek yazar ad(lar)ı unvansız olarak yan yana sayfa ortalanarak yazılmalı, unvan, çalıştığı kurum, e-mail adresi ve Orcid-ID numarası dipnot olarak belirtilmelidir.

11. Yazar adından sonra 12nk boşluk bırakılarak Türkçe, İngilizce olarak hazırlanmış **250 kelimeyi geçmeyen özet** yazılmalı ve yazının ana konusunu tanımlayan anahtar kelimeler bu özetlerde belirtilmelidir.

12. Türkçe ve İngilizce özetler, 10 punto, metin içi yazılar 11 punto ve 1,5 satır aralıklı olarak, dipnotlar da 9 punto New Times Roman ile yazılmalıdır.

13. Makale; tablo, şekil, fotoğraf ve kaynaklar dâhil 40 sayfayı geçmemelidir. Fakat özel durumlarda ve dergi kapasitesine göre sayfa sayısı fazla olabilir. Şekil, tablo ve fotoğraflar bilgisayar ortamında hazırlanıp metin içinde ya da sonunda sayfa boyutlarını (12x18 cm) aşmayacak şekilde yerleştirmelidir. Tablo, şekil, fotoğraf başlıkları ile altlarındaki tablo, fotoğraf veya şekil arasında 6 nk aralık bulunmalı, başlıkları bold ve “Tablo-1:” şeklinde olmalıdır.

14. **Referanslar, metin içinde veya sayfa altında gösterilmelidir.** Metin içinde gösterildiğinde; parantez içinde yazarın/ yazarların soyadı, atıfta bulunulan çalışmanın yayım tarihi, alıntı yapılan sayfanın ya da sayfaların numarası (Çakar 2013: 25) şeklinde yazılmalıdır. Aynı yazarın aynı yıl içerisinde yayımlanan birden fazla çalışmasına atıf yapılmış ise, bu durum (Çelik 2014a), (Çelik 2014b) şeklinde küçük harflerle belirtilmelidir. Ancak açıklama gerektiren hususlar sayfa altında dipnot olarak yazılmalıdır.

Sayfa altında gösterilen dipnotlarda: Kitap ise; yazar/yazarların adı soyadı, eserin künyesi ve alıntı yapılan sayfa/sayfalar verilmeli (mesela, Enver Çakar, *Elazığ Baskil Yöresi Aşiretleri*, Ankara 2012, s. 25); makale ise, yazar adı-soyadından sonra, “...” içerisinde makalenin adı, derginin künyesi ve alıntı yapılan sayfa/sayfalar gösterilmelidir (mesela, Kürşat Çelik, “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne Göre Mamuratülaziz Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 40, Ankara 2013, s. 143).

15. Kaynakça aşağıdaki gibi gösterilmelidir:

ÇAKAR, Enver-UZUN, Celalettin, *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Elazığ 2017.

ÇELİK, Kürşat, “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne Göre Mamuratülaziz Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 40, Ankara 2013, s. 143-162.

GÖYÜNÇ, Nejat, “Yurtluk-Ocaklık Deyimleri Hakkında”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, s. 267-277.

ALKAN, Mustafa, “Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Defterleri: Adana Örneği”, *XV. Türk Tarih Kongresi, 11-15 Eylül 2006, Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. 4, I. kısım, Ankara 2010, s. 831-842.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1986/20790.pdf>. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2017.

16. Yayımlanması istenen makaleler, harputumdergi@gmail.com adresine gönderilmelidir.

17. Hakemlerden olumlu rapor alamayan ve dergimiz yazım kurallarına göre hazırlanmayan makaleler yayımlanmaz, yazarına iade edilmez; bu konuda idari ve adli bir sorumluluk kabul edilmez.

PUBLICATION PRINCIPLES AND ARTICLE WRITING RULES

Journal of Harput Studies is published twice a year; in March and September. The manuscripts sent to our journals must be in the field of social sciences, original works, and have the necessary qualifications indicated below.

1. Headings in Turkish and foreign languages must be compatible with the scope of the article, short, clear and adequate.

2. Abstracts in Turkish and Foreign language abstracts must reflect the purpose, scope and consequences of the writing. Turkish and English abstracts must be added into the articles written both in Turkish and English. Keywords should be added to the abstracts in Turkish and foreign language. These words should be at least 4, at most 6.

3. The articles must be in accordance with the grammar rules in terms of language and expression; besides, a clear and absolute way of expression must be used in the articles not giving unnecessary information that is out of the purpose and scope.

4. The known scientific methods must be used in the preparation of the articles; the subject, purpose, scope and reason for the preparation of the study, and etc. must be given in a satisfying and certain order. Figures, tables, photographs and other documents used in the article must be prepared in accordance with the scientific rules.

5. There must be an absolute and sufficient explanation that can be easily understood under the figures, tables, pictures and other documents used in the article.

6. The resources used in the writing must be arranged in accordance with the writing rules; each mentioned document must be included in the bibliography, but not anything else.

7. The results must be in accordance with the purpose and scope of the study, and cannot include any information or findings that are not explicitly mentioned in the main text; must be given with its all outlines and in summary.

8. The paper size is set to A4 size and the margins will be 2.5 cm from all edges.

9. Articles are prepared in the Microsoft Word program on the PC with the New Times Roman character. The main headings of the Turkish and English articles are written on the centre of the first page being written with

bold 12 pt. capital letters. The English title to be written under the Turkish heading must be written in italics and the first letters are large and the others are small. If the article is in English, a Turkish title should be added to the bottom. Headings in the text should be preceded by 12 nk, followed by 6 nk.

10. After the heading, the author name (s) is written untitled side by side by centring the page with 12 pt. spacing. The title, institution, e-mail address and Orcid-ID are specified as footnotes.

11. After the author's name, a summary written in Turkish, English not exceeding 150 words is written leaving 12 pt. spaces, and the key words that define the main topic of the article are indicated in these abstracts.

12. Abstracts in Turkish and English should be written in 10 pt, 11 pt in text and 1.5 pt spaced, and footnotes in 9 pt New Times Roman.

13. Article should not be more than 40 pages including tables, figures, photographs and resources. Figures, tables and photographs should be prepared in a computer environment and should not exceed the page size (12x18 cm). Table, shape, photo titles should have 6 nk spacing between the table, photo or figure below, titles must be bold and as "Table-1:".

14. References should be shown in the text or under the page. When shown in text; The surname of the author (s) in the parentheses, the date of publication, the number of the cited page or pages (Çakar 2013: 25). If more than one work of the same author is published in the same year, this should be indicated in small letters (Steel, 2014a), (Steel, 2014b). However, the points that need explanation should be as footnotes below the page.

In the footnotes shown under page; if the book is, the first name and surname of the author/authors, title of the work, and the page/pages that are quoted should be written respectively (for example, Enver Çakar, *Elazığ Baskil Yöresi Aşiretleri*, Ankara 2012, s. 25). In the articles; after the author's first name and surname, the name of the article in quotation marks, the title of the journal and the page/pages quoted should be shown (for example, Kürşat Çelik, "R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri'ne Göre Mamuratulaziz Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, 40, Ankara 2013, pp. 143-162).

15. The reference should be shown as follows:

ÇAKAR, Enver-UZUN, Celalettin, *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, Elazığ 2017.

ÇELİK, Kürşat, “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne Göre Mamuratülaziz Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, 40, Ankara 2013, pp. 143-162.

GÖYÜNÇ, Nejat, “Yurtluk-Ocaklık Deyimleri Hakkında”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, pp. 267-277.

ALKAN, Mustafa, “Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Defterleri: Adana Örneği”, *XV. Türk Tarih Kongresi, 11-15 Eylül 2006, Kongreye Sunulan Bildiriler*, Vol. 4, part I, Ankara 2010, pp. 831-842.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1986/20790.pdf>. Date of access: 10 May 2017.

16. The manuscripts will be sent to harputumdergi@gmail.com.

17. Articles that do not receive a positive report from the referees and that are not prepared according to our writing rules are not published or returned to the author; no administrative or judicial responsibility is assumed in this respect.